



*Львівський національний університет  
імені Івана Франка  
Факультет управління фінансами та бізнесу  
Кафедра фінансового менеджменту  
Студентський науковий гурток «Податковий простір»*

---

## **Матеріали НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ**

***«Реформування податкової  
системи: стратегічний  
поступ чи ручне  
управління?»***

*17 травня 2022 року*

*м. Львів*

## **ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ**

**Керівник комітету:** завідувач кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету ім. І. Франка д.е.н., проф. **Ситник Н.С.**

**Члени комітету:**

д.е.н., проф. **Ватаманюк-Зелінська У.З.**, професор кафедри фінансового менеджменту,  
к.е.н., доц. **Сич О.А.**, доцент кафедри фінансового менеджменту,  
к.е.н., доц. **Назаркевич І.Б.**, доцент кафедри фінансового менеджменту,  
к.е.н., доц. **Західна О.Р.**, доцент кафедри фінансового менеджменту.

Реформування податкової системи: стратегічний поступ чи ручне управління? Науково-практичний семінар. 17 травня 2022 р. м. Львів [матеріали]; за ред. Сич О.А. Львів. ЛНУ, 2022. 76 с.

До збірника увійшли доповіді студентів, підготовані під керівництвом науковців та практиків факультету управління фінансами та бізнесу, кафедри фінансового менеджменту, які відображають результати наукових досліджень процесів реформування податкової системи в сучасних умовах та висвітлюють шляхи подолання проблем наповнення та виконання бюджету в умовах воєнного стану.

Збірник призначений для студентів, викладачів, аспірантів та широкого кола науковців, які займаються дослідженням проблем оподаткування в Україні та світі.

## ЗМІСТ

<b>Баляс Я. С.</b>	5
<i>Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.</i>	
<b>ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ</b>	
<b>Баськова Ю. С.</b>	8
<i>Науковий керівник: д.е.н., доц. Назаркевич І. Б.</i>	
<b>ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ</b>	
<b>Ваєриньчук А.П.</b>	10
<i>Науковий керівник к.е.н. доц. Петик Л.О.</i>	
<b>РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ЗАВДАННЯ</b>	
<b>Гаврилюк С.О.</b>	12
<i>Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.</i>	
<b>РЕФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ</b>	
<b>Даниляк Я.А.</b>	15
<i>Науковий керівник: д.е.н., доц. Шушкова Ю. В.</i>	
<b>РЕФОРМУВАННЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ ЯК КРОК ДО УСПІХУ НОВОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ</b>	
<b>Драгомирецька А.А.</b>	17
<i>Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.</i>	
<b>ПОДАТОК НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ: ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА СУЧАСНІ РЕАЛІЇ</b>	
<b>Дунець І. А.</b>	20
<i>Науковий керівник : к.е.н., доц. Західна О.Р.</i>	
<b>МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ</b>	
<b>Дунець І. А.</b>	23
<i>Науковий керівник : к.е.н., доц. Сич О. А.</i>	
<b>ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ МИТА В УКРАЇНІ</b>	
<b>Єзерська У.</b>	26
<i>Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.</i>	
<b>ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ</b>	
<b>Карет У.О.</b>	28
<i>Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У.З.</i>	
<b>ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: 2022 РІК</b>	
<b>Кілочко О.С.</b>	30
<i>Науковий керівник : к.е.н, доц. Сич О.А</i>	
<b>ПОДАТКОВА СИСТЕМА ЯПОНІЇ</b>	
<b>Огребчук В.А.</b>	33
<i>Науковий керівник: к.е.н., доцент Голинський Ю.О.</i>	
<b>ДЕРЖАВНІ ЗАХОДИ ЩОДО СПРИЯННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</b>	
<b>Підручняк К. П.</b>	35
<i>Науковий керівник: д.е.н., доц. Назаркевич І.Б.</i>	
<b>МІСЦЕ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У БЮДЖЕТАХ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ</b>	
<b>Фольтович Д.Р.</b>	37
<i>Науковий керівник: д.е.н., доц. Назаркевич І.Б.</i>	

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ СПРОЩЕНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<b>Фурман О.</b>	39
Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.	
<b>РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ</b>	
<b>Хіта В.І.</b>	42
Науковий керівник: к.е.н., доц. Західна О.Р.	
<b>АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ</b>	
<b>Хіта В.І.</b>	45
Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.	
<b>ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ: ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ</b>	
<b>Чепіль Ю.Б.</b>	48
Науковий керівник: к.е.н., доц. Західна О.Р.	
<b>ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ОБ'ЄКТ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ</b>	
<b>Чепіль Ю.Б.</b>	51
Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.	
<b>ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ</b>	
<b>Чепіль Ю.Б.</b>	53
Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.	
<b>СУЧАСНИЙ ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ</b>	
<b>Чепіль Ю.Б.</b>	56
Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І.Ф.	
<b>МІСЦЕ І РОЛЬ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДИНАМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР</b>	
<b>Шеремета Л.М.</b>	59
Науковий керівник: к.е.н., доц. Західна О.Р.	
<b>СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ</b>	
<b>Штундер І.М.</b>	62
Науковий керівник: к.е.н., доц. Західна О. Р.	
<b>СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ</b>	
<b>Штундер І.М.</b>	66
Науковий керівник : к.е.н., доц. Сич О. А.	
<b>СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ</b>	
<b>Штундер І.М.</b>	69
Науковий керівник : к.е.н., доц. Ясіновська І. Ф.	
<b>РОЛЬ ПОЗИКОВОГО КАПІТАЛУ У ФІНАНСУВАННІ ПІДПРИЄМВСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ</b>	
<b>Шутко А. М.</b>	72
Науковий керівник : д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У. З.	
<b>ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВНИЙ НАПОВНЮВАЧ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</b>	
<b>Яворська С.І.</b>	74
Науковий керівник : д.е.н., доц. Шушкова Ю.В.	
<b>РОЛЬ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ</b>	

**Баляс Я. С.**

*Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.  
Львівський національний університет імені Івана Франка*

## **ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ**

Будь-яка країна сьогодні, незалежно від її статусу, політичного устрою, соціального та економічного розвитку, не може нормально функціонувати без формування централізованих фондів грошових коштів та їх акумулювання, що в майбутньому дозволить забезпечити фінансування на виконання завдань і функцій, які покладено на державу. У зв'язку з тим, що більшу частину доходів до бюджету складають податки і збори, вагомий вплив відіграє податкова дисципліна та податкова культура платників податків, однозначність вимог законодавства з питань оподаткування, а також податковий контроль.

Згідно з п. 61.1 ст. 61 Податкового кодексу України податковий контроль становить собою систему заходів, що вживаються контролюючими органами та координуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

Податковий контроль належить до владного контролю, оскільки з одного боку він здійснюється державними органами контролю, які наділені певними владними повноваженнями стосовно підконтрольних суб'єктів, а з іншого боку фінанси як економічна категорія характеризується не тільки розподільчою, але і контрольною функціями. У зв'язку з цим податковий контроль є одним із різновидів державного фінансового контролю. Податковий контроль відрізняється від інших видів державного фінансового контролю тим, що він регулюється специфічними нормами законодавства, його об'єктом виступають різні види податків, організація функціонування системи сплати податків та податкові правовідносини в цілому [2].

Податковий контроль розглядається під двома кутами зору: як елемент державного управління податковою системою та як відокремлена основна форма адміністрування податків. Податковому контролю, як відокремленому виду діяльності, притаманні всі риси фінансового контролю і одночасно він має специфічні риси, які проявляються у більш вузькій сфері спрямування – діяльність щодо виконання податкового законодавства України. Проте, обидві сторони податкового контролю знаходяться у взаємному зв'язку [2].

Необхідно зазначити, що ефективність та дієвість податкового контролю залежить від чіткого визначення та законодавчого закріплення його об'єкта й предмета і характеризується рівнем мобілізації в бюджетну систему податкових доходів та інших обов'язкових платежів, повнотою обліку платників податків і об'єктів оподаткування, якістю податкових перевірок, зниженням кількості судових розглядів і скарг платників податків на дії суб'єктів податкового контролю, скороченням часу на контакти з платниками податків.

На думку С.В. Василенка, податковий контроль охоплює дії податкових органів та їх посадових осіб щодо нагляду за дотриманням платниками податків та іншими зобов'язаними особами податкового законодавства, прийнятих відповідно до нього інших нормативно-правових актів щодо здійснення заходів для запобігання та усунення порушень, а також притягнення винних осіб до відповідальності за вчинення

податкових правопорушень. Дії податкових органів та їх посадових і службових осіб можуть бути спрямовані на збирання податкової інформації, встановлення фактів податкових правопорушень, оформлення відповідних актів (довідок) та реалізацію інших заходів податкового контролю [3, с.146].

Відповідно органами, що здійснюють контроль згідно з п. 41.1. ст. 41 ПК України є:

1) податкові органи (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, його територіальні органи) – щодо дотримання законодавства з питань оподаткування, законодавства з питань сплати єдиного внеску, а також щодо дотримання іншого законодавства, контроль за виконанням якого покладено на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, чи його територіальні органи;

2) митні органи (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, його територіальні органи) – щодо дотримання законодавства з питань митної справи та оподаткування митом, акцизним податком, податком на додану вартість, іншими податками та зборами, які відповідно до податкового, митного та іншого законодавства справляються у зв'язку із ввезенням (пересиланням) товарів на митну територію України або територію вільної митної зони або вивезенням (пересиланням) товарів з митної території України або території вільної митної зони [1].

Відповідно до ст. 62. ПК України серед способів здійснення податкового контролю виділяють:

1) ведення обліку платників податків;

2) інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів;

3) перевірки та звірки відповідно до вимог цього Кодексу, а також перевірки щодо дотримання законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, у порядку, встановленому законами України, що регулюють відповідну сферу правовідносин;

4) моніторинг контрольованих операцій та опитування посадових, уповноважених осіб та/або працівників платника податків відповідно до ст. 39 цього Кодексу [1].

Податковий контроль та взаємовідносин між платником податків і контролюючими органами мають низку проблем, які вже існують тривалий час (табл. 1).

Крім цього, залишається актуальним питання ефективного проведення податкових перевірок, зниження кількості помилок під час їх проведення та формування правдивих висновків на їх основі [4].

На наш думку, сьогодні необхідною є модернізація податкової системи України згідно з європейськими стандартами з метою усунення вищезазначених проблем у сфері податкового контролю. Це можливо зробити лише шляхом усунення корупційних схем в системі оподаткування та викорінення всіх проявів бюрократії. Наступним кроком повинно бути удосконалення чинного законодавства, за допомогою редагування статей, у яких прослідковується подвійний підтекст. Необхідним також є застосування нових підходів до здійснення податкового контролю, виділення основних напрямів його вдосконалення та наукової організації, зокрема в частині нормативно-правового, інституційного, інформаційного забезпечення.

Отже, завдання податкового контролю - регулювати взаємовідносини між платникам податків та контролюючими органами. Наповнення державного бюджету напряму залежить від такого контролю. Тому, враховуючи наявні вище перелічені проблеми, потрібно вжити негайних заходів, щодо усунення корупції, дотримання всіх принципів податкової системи та врахування інтересів платників податків, за рахунок яких і відбувається наповнення бюджету країни.

Таблиця 1

**Проблеми податкового контролю та шляхи їх вирішення**

<b>Проблеми у сфері податкового контролю</b>	<b>Шляхи вирішення</b>
Недостатній рівень захисту прав платника податку в чинному законодавстві	Потрібно удосконалити законодавство в частині захисту прав платників податків та неухильне врахування їх прав у взаємовідносинах з контролюючими органами
Неналежне виконання принципу рівності. Не всі учасники податкових взаємовідносин несуть відповідальність за податкові правопорушення	Потрібно внести зміни в чинні нормативно-правові акти, які регулюють відносини у сфері податкового контролю в частині втілення принципу рівності учасників правовідносин на рівні гарантій держави задля дотримання принципу рівності всіх перед законом
Недосконалість законодавства	Потрібно редагувати та виправити помилки подвійного тлумачення статей в ПКУ; встановити відповідність статей ПКУ та інших законів, положень та постанов, які взаємопов'язані та стосуються одного і того ж питання
Недостатня реалізація принципу гласності у здійсненні податкової політики, відсутність практикування форм і методів участі громадян у прийнятті рішень, що стосуються їхніх інтересів	Необхідний обов'язковий вільний доступ платників податків до інформації щодо діяльності контролюючих органів стосовно таких платників податків. У разі порушення принципу повинно відбуватися притягнення таких посадових осіб та органів до відповідальності
Відсутність загальнодержавної комплексної програми, яка була б покликана формувати податкову культуру населення	Необхідно запровадити обов'язкову програму щодо ознайомлення населення з податковим законодавством та відповідальністю за його порушення, ознайомлення зі своїми правами та обов'язками у сфері оподаткування
Бюрократія та високий рівень корупції	Потрібно вчасне виявлення корупційних схем та неухильне настання відповідальності за корупційні правопорушення; розробка та удосконалення законодавства щодо реалізації заходів з подолання та попередження проявів корупції, розробка методичних рекомендацій щодо дій у разі виявлення корупції
Низький рівень взаємодії органів, які захищають права платників податків із законодавчою та виконавчою владою	Необхідна тісна співпраця контролюючих органів із організаціями, які захищають права платників податків, врахування їх пропозицій, скарг та інтересів у сфері оподаткування

*Джерело: розроблено автором за даними [4]*

Нехтування наявними проблемами може призвести в найближчому часі до погіршення взаємовідносин між суб'єктами податкової системи, до підвищення рівня ухилення від оподаткування та податкової відповідальності.

**Список використаних джерел**

1. Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Пухальський В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ. Молодий вчений, 2022, 1 (101): 32-36. URL: <https://www.molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/download/3118/3087>
3. Василенко С. В. Правові основи здійснення податкового контролю. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. № 6. С. 145–150
4. Князькова В.Я. Фіскальна ефективність податкового контролю та напрями його покращення. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 3 (74). С. 116- 123.

**Баськова Ю. С.**

*Науковий керівник: д.е.н., доц. Назаркевич І. Б.*

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

## **ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Оподаткування є однією з найбільших економічних сфер державного регулювання економіки. В останні роки економіка України функціонує в умовах великої кризи, безробіття та високого незбалансованого податкового тиску. В основу податкової системи нашої країни вкладено податкові системи високо розвинутих країн Європи (Велика Британія, Німеччина, Франція, США т.д.), проте за роки незалежності в нашій країні так і не вдалося побудувати сильну податкову систему, яка б призвела до розвитку бізнесу.

У всі часи податки були обов'язковим елементом фінансової системи, адже вони є основним важелем формування дохідної частини бюджету, не виключенням є і теперішній воєнний стан в Україні, тому надзвичайно важливим є забезпечити стабільне надходження податків до бюджетів з метою стабільного функціонування держави.

Впровадження воєнного стану призвело до змін у всіх сферах життя та торкнулося кожного з нас, майже кожен підприємець та громадянин України залишив усі свої справи, проте будь-якими можливими способами намагається допомогти у захисті держави. Верховна Рада України прийняла ряд надважливих законів України, які направлені на зменшення податкового навантаження з метою швидкої адаптації економіки країни до реалій сьогодення та забезпечення її швидкого відновлення після [1].

За попередніми розрахунками Уряду, на середину березня 2022 р. прямі разові втрати для України вже склали понад 500 млрд дол. США. Проведене впродовж 11-13.03.2022 р. опитування 245 підприємств МСБ засвідчило, що 79 % підприємств повністю або частково припинили роботу [2].

Одним з головних податкових стимулів, які мають підштовхнути бізнес працювати в сучасних умовах - перехід на спрощену систему оподаткування. 15 березня 2022 року парламент ухвалив закон №7137-д [3], він дозволив компаніям із оборотом до 10 млрд гривень перейти на спрощену систему оподаткування, як на третій групі ФОП. Тобто замість 20% ПДВ та 18% податку на прибуток платити тільки єдиний податок за ставкою 2% від обороту.

Можливістю переходу на спрощену систему оподаткування зацікавилася дуже велика кількість компаній, оборот яких перевищує 10 млрд гривень, тому 1 квітня у Верховній Раді ухвалили новий законопроект - №7234. Він знімає обмеження для єдиного податку третьої групи, і тепер його може платити компанія з будь-яким оборотом.

Радикальні податкові зміни було ухвалено 15 березня 2022 р. Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [3].

Серед основних змін оподаткування бізнесу виділимо наступні:

- підприємства зможуть сплачувати єдиний податок за правилами, встановленими для III групи платників єдиного податку, тобто із звільненням від податку на прибуток, ПДВ та інших платежів;
- визначено, що упродовж 12 місяців з 1 березня ФОПи можуть не сплачувати ЄСВ за себе, а ЄСВ за мобілізованих осіб сплачуватиметься з бюджету;
- єдиний податок з обороту зменшено до 2 % (дотепер – 3 % доходу - у разі сплати ПДВ, або 5 % доходу - у разі включення ПДВ до складу єдиного податку);

- встановлено нульову ставку акцизу та 7 % ПДВ на пальне;
- штрафи та пеня по ЄСВ не застосовуються, а перевірки не проводяться;
- до платників податків не застосовується обмеження щодо кількості осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах. Також знято обмеження щодо видів діяльності (крім діяльності з підакцизними товарами, грального бізнесу, обміну валют та видобутку та реалізації корисних копалин);
- спрощено зарахування податкового кредиту по ПДВ на основі первинних документів (без реєстрації податкових накладних) [4].

Таким чином, держава запровадила значні зміни щодо зменшення податкового навантаження, проте безумовно такі послаблення зменшать надходження до держбюджету, але водночас цей крок стимулює повернення бізнесу до роботи.

В надскладних умовах сьогодення в Україні дотримання податкової дисципліни великою мірою залежить від свідомості платників податків. Разом з тим, логічно припускати, що основні функції контролю стягнення нового податку покладатимуться на банківську систему через безготівкові платежі [2].

Впроваджені податкові зміни потребуватимуть доповнень та подальшого організаційного удосконалення з метою оптимізації адміністрування. Одним з таких додаткових впроваджень може бути підтримка новостворених підприємств, а саме ефективним буде запровадження повного звільнення від сплати податків на певний термін, що сприятиме не тільки спрощенню адміністрування, але й досягненню таким підприємством його фінансової самостійності та стійкості. Така перспектива в майбутньому забезпечить досить високі показники наповненості українського бюджету.

Отже, податкове стимулювання є надважливим етапом підтримки економіки України в умовах сьогодення, адже через регулювання податками можна впливати на ефективність і стабільність економічного розвитку. Влада України докладает значних зусиль, щоб найшвидше та найефективніше запустити усі процеси для функціонування бізнесу. Податкова політика України забезпечує виконання таких завдань, як встановлення оптимальних податків, які не стримують діяльність підприємництва, та забезпечуватимуть надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних потреб.

#### **Список використаних джерел**

1. Національна асоціація адвокатів України. Податкові стимули в умовах воєнного стану. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://unba.org.ua/publications/7377-podatkovii-stimuli-v-umovah-voennogo-stanu.html> (дата звернення 12.05.2022);
2. Національний інститут стратегічних досліджень. Інструменти податкової підтримки бізнесу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/news/novynynisd/instrumenty-podatkovoyi-pidtrymky-biznesu-u-voennyu-chas> (дата звернення 12.05.2022);
3. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 7137-д від 14.03.2022 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39235> (дата звернення 12.05.2022);
4. Децентралізація. Верховна Рада прийняла зміни до бюджетного та податкового законодавства від 16.03.2022 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/14659> (дата звернення 13.05.2022).

**Вавериньчук А.П.**

*Науковий керівник к.е.н. доц. Петик Л.О.*

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

## **РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ЗАВДАННЯ**

Новий етап розвитку економіки України розпочався з проголошенням її незалежності. Він був пов'язаний з необхідністю переходу від директивних форм акумулювання та витрачання бюджетних коштів, які були притаманні усім соціалістичним країнам до ринкових форм. В результаті відбулася зміна акценту з оподаткування державних підприємств в напрямку побудови податкової системи максимально наближеної до західних прототипів[1]. Податки є складною й надзвичайно впливовою на всі економічні явища та процеси фінансовою категорією. З одного боку, податки - фінансове підґрунтя існування держави, критерій її можливостей у світовому економічному просторі щодо розвитку науки, освіти, культури, гарантування економічної безпеки, зростання суспільного добробуту громадян. З іншого боку, податки — знаряддя перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб у державі, їх мобілізація й використання торкається інтересів не тільки кожного підприємця чи громадянина, а й цілого населення і соціальних груп.

Податкова система, яка за своїм складом та структурою подібна до податкових систем розвинутих європейських країн, також зараз діє і в Україні. Закони з питань оподаткування розроблено з урахуванням норм європейського податкового законодавства, а також аспектів податкової політики ГАТТ/СОТ та інших міжнародних економічних організацій [2]. Нову галузь податкової реформи в Україні передбачено в рамках вектора розвитку, заявленого в Стратегії сталого розвитку України «Україна-2020». Разом з тим, даним документом позначено необхідність створення сприятливих умов для ведення господарської діяльності і побудови прозорої податкової системи, але не наведені конкретні заходи, які необхідно провести для досягнення позитивного результату [3].

З огляду на соціально-економічний стан країни, особливості податкової системи, представляється доцільним, з метою проведення ефективної податкової реформи і забезпечення стабільного розвитку економіки екологічно невиснажливим способом, визначити такі стратегічні вимоги:

- створити соціально справедливу податкову систему;
- стимулювати економічну діяльність;
- забезпечити збільшення доходів бюджету без підвищення фіскального тиску на суб'єктів господарювання [3].

Метою реформування податкової системи України має бути створення податкової системи, сприятливої для економічного зростання.

Основними завданнями податкової реформи в Україні мають бути:

- формування нового інституційного середовища оподаткування, сприятливого для реалізації принципу рівності всіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, формування відповідального ставлення платників до виконання своїх податкових зобов'язань;
- підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази, покращання адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків;
- підвищення регулюючого потенціалу податкової системи на основі запровадження інноваційно-інвестиційних преференцій з податку на прибуток підприємств;
- забезпечення більш рівномірного розподілу податкового тягаря між платниками податків;

- демократизація податкової служби України, а саме зміна ідеології її функціонування на основі реформування податкової служби [2].

В останнє десятиліття з метою забезпечення відтворювальних процесів, зниження рівня смертності та захворювань в розвинених країнах світу акцентується увага на необхідності підтримки і стимулювання екосистем. Предметом оподаткування екологічним податком в Європі може бути будь-що, що здійснює шкідливий вплив на навколишнє середовище, даний податок в країнах ЄС формує найбільшу частину надходжень до бюджету від оподаткування. В Україні надходження від екологічного податку до бюджету мають тенденцію до зростання, однак цих коштів недостатньо для фінансування більшості необхідних природоохоронних заходів. Саме тому, використовуючи досвід країн ЄС і зважаючи на екологічні проблеми в Україні, доцільно б було розширити для юридичних осіб перелік об'єктів оподаткування екологічним податком, надавати суттєві податкові пільги суб'єктам, що використовують або виробляють біопаливо, оскільки суттєві акценти в екологічній і податковій політики євро спільноти зроблені саме на використання та виробництво біопалива, про що свідчить той факт, що Європа є одним з основних виробників біодизеля у світі та імпортером сировини для його виробництва [4]. Варто зазначити, що певні кроки щодо підвищення ефективності податкової системи з метою мінімізації загроз економічній та фінансовій безпеці вже зроблено. Так, в даний час визначена Місія ДПС України як «повністю прозора, сучасна та технологічна податкова служба, яка надає якісні та зручні послуги платникам, ефективно адмініструє податки, збори та платежі і виявляє нетерпимість до корупції». Також сформовано «Стратегічні цілі діяльності ДПС до 2022 року» та пріоритетними напрямками у діяльності ДПС визначено: посилення боротьби з корупційними проявами в лавах служби; розвиток електронних сервісів та покращення рівня обслуговування платників податків; діалог з бізнесом та покращення адміністрування податків як основа для виконання доходної частини бюджету; забезпечення належних умов праці податківців; прозорість і зрозумілість роботи ДПС для суспільства [5].

Отже, можна сказати, що система оподаткування України та країн ЄС має спільні риси, проте існує багато відмінностей, які б у разі їх ліквідації могли б принести позитивний ефект при їх впровадженні в Україні.

Європейський шлях, який обрала для себе Україна, вимагає у процесі реформування податкової системи орієнтуватися саме на європейське податкове законодавство і враховувати досвід реформування країн ЄС. Проте варто пам'ятати, що західні концептуальні підходи у податковій сфері мають бути максимально адаптованими до українських умов.

#### **Список використаних джерел:**

1. Трансформаційні процеси у податковій системі України: монографія. / Волохова І. С., Луїна І. О., Слатвінська М. О., Хомутенко А. В. та ін. Одеса : Атлант, 2018. 383 с.
2. Онлайн глосарій [Електронний ресурс] / портал «Міністерство юстиції». URL: [https://minjust.gov.ua/m/str\\_11350](https://minjust.gov.ua/m/str_11350)
3. Про Стратегію сталого розвитку Україна-2020: указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
4. Іванишина О. С., Прокопенко І. А., Панура Ю. В. Удосконалення податкової системи як фактор підвищення фінансової безпеки держави. Ефективна економіка. 2021.- № 4
5. Стратегічні цілі діяльності ДПС України до 2022 / Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/>

**Гаврилюк С.О.**

*Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.*

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

## **РЕФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ**

Екологічний податок - це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року .

Платниками податку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони здійснюються:

- викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення;
- скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти;
- розміщення відходів (крім розміщення окремих видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання);
- утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені);
- тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Не є платниками податку за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) суб'єкти діяльності у сфері використання ядерної енергії, які:

- до останнього календарного дня (включно) звітного кварталу, у якому придбано джерело іонізуючого випромінювання, уклали договір щодо повернення відпрацьованого закритого джерела іонізуючого випромінювання за межі України до підприємства - виробника такого джерела;
- здійснюють поводження з радіоактивними відходами, що утворилися внаслідок Чорнобильської катастрофи, в частині діяльності, пов'язаної з такими відходами.

Не є платниками податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк, державні спеціалізовані підприємства з поводження з радіоактивними відходами, основною діяльністю яких є зберігання, переробка та захоронення тих радіоактивних відходів, що знаходяться у власності держави, а також дезактивація радіаційно-забруднених об'єктів.

Не є платниками податку за розміщення відходів суб'єкти господарювання, які розміщують на власних територіях (об'єктах) виключно відходи як вторинну сировину. Ставки податку наведені в Таблиці 1.

Таблиця 1

## Диференціація ставок екологічного податку в Україні у 2022 році

За скиди окремих забруднюючих речовин у водні об'єкти:		
Найменування забруднюючої речовини	Ставка податку, грн. За 1 тону	
Азот амонійний	12883,84	
Органічні речовини (за показниками біохімічного споживання кисню(БСК 5))	5156,8	
Завислі речовини	369,52	
Нафтопродукти	75792,4	
Нітрати	1108,56	
Нітрити	63278,16	
Сульфати	369,52	
Фосфати	10297,44	
Хлориди	369,52	
Ставки податку за скиди у водні об'єкти забруднюючих речовин, які не увійшли та на які встановлено гранично допустиму концентрацію або орієнтовно безпечний рівень впливу:		
Гранично допустима концентрація забруднюючих речовин або орієнтовно безпечний рівень впливу, міліграмів на 1 літр	Ставка податку, гривень за 1 тону	
До 0,001(включно)	1349948,0	
Понад 0,001-0,1 (включно)	978777,84	
Понад 0,1-1(включно)	168741,52	
Понад 1-10(включно)	17173,04	
Понад 10	3437,76.	
Ставки податку за розміщення відходів, які встановлюються залежно від класу небезпеки та рівня небезпечності відходів:		
Код небезпеки відходів	Рівень небезпечності відходів	Ставка податку,грн.за 1 тонн
I	Надзвичайно небезпечно	1546,22
II	високонебезпечні	56,32
III	Помітно небезпечні	14,12
IV	малонебезпечні	5,50
	Малонебезпечні відходи нетоксичні гірничої промисловості	0,54”
Ставки податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк:		
Категорія відходів	Ставка податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів (крім відходів, представлених як джерела іонізуючого випромінювання), гривень за 1 куб. метр	Ставка податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів, представлених як джерела іонізуючого випромінювання, гривень за 1 куб. сантиметр
високоактивні	632539,66	21084,66
Середньоактивні та низькоактивні	11807,40	4216,92

Класифікуючи надходження від екоподатків, можна навести Рисунок 1.



**Рис.1. Структура надходжень вір екологічного податку у 2020 році**

З Р ис.1. можна зробити висновок, що найбільший відсоток екоподатку займає за викиди в атмосферне повітря (37,1%), після нього іде надходження від розміщення відходів(20,3%), екоподаток за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю(20,1%), за утворення та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів(19,7%) та надходження від скидів забруднюючих радіоактивних відходів(2,8%).

Також варто зазначити як сплачується податок під час воєнного стану. Відповідно до підпункту 69.16 пункту 69 підрозділу 10 розділу ХХ «Перехідні положення» Податкового кодексу (далі - Кодекс) тимчасово, з 1 січня 2022 року по 31 грудня року, в якому припинено чи скасовано воєнний стан, введений Указом Президента «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ, не нараховується та не сплачується екологічний податок платниками цього податку, зареєстрованими (взятими на облік) за місцем розміщення стаціонарних джерел забруднення, за утворення радіоактивних відходів та тимчасове зберігання радіоактивних відходів на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, та на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації.

#### **Список використаної джерел:**

1. Податковий кодекс: Закон України URL: <https://tax.gov.ua/nk/rozdil-viii--ekologichniy-poda/> (дата звернення:12.05.2022)
2. Офіційний сайт Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua/>

**Даниляк Я.А.**

*Науковий керівник: д.е.н., доц. Шушкова Ю. В.  
Львівський національний університет імені Івана Франка*

## **РЕФОРМУВАННЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ ЯК КРОК ДО УСПІХУ НОВОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Митна служба України є складовою частиною системи органів виконавчої влади України. Її призначенням є створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів держави [1].

Митне оподаткування, є важливим економічним регулятором зовнішньоекономічної діяльності, отже питання про реформування митної служби є актуальним.

Будь-яка справжня реформа – це комплекс заходів, які докорінно змінюють державний орган чи цілу сферу суспільного, економічного чи політичного життя.

Для впровадження реформ необхідне концептуальне бачення двох речей: по-перше, яким буде кінцевий результат, по-друге, яким чином це забезпечити. Що ми хочемо отримати в результаті реформи митниці?

Професійну, чесну митну службу, яку законслухняний бізнес та звичайні громадяни сприйматимуть як клієнтоорієнтований сервіс. Держава ж отримає інструмент для економічної безпеки та добробуту.

Як цього досягти? Правильно складений план дій, послідовність перетворень, вибір доречного досвіду інших держав, який можна успішно застосувати в умовах України, залучення міжнародних експертів – основа майбутнього успіху.

Реформа української митниці складається з інституційної, технологічної та кадрової складових.

Реформована митниця посилить безпекову функцію держави шляхом удосконалення системи аналізу ризиків, розробки ІТ-рішень, уніфікації норм та стандартів, а також завдяки швидшому ухваленню рішень і кращій керованості системи.

Триває імплементація європейських практик і законодавства в межах угоди про асоціацію з ЄС. Деякі норми вже успішно впроваджені: загальна декларація прибуття, програма АЕО (авторизований економічний оператор, особливий статус, який засвідчує високий ступінь довіри митниці до суб'єкта господарювання та надає йому можливість користуватися перевагами та спеціальними спрощеннями при митному оформленні), захист прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон, облік нерезидентів. Усе це полегшує митне оформлення товарів для бізнесу, допомагає більш ефективно аналізувати ризики та сприяє цифровізації митної служби.

Також митна служба перебуває на етапі впровадження режиму спільного транзиту. NCTS (нова комп'ютеризована система транзиту) дає можливість налагодити обмін інформацією про всі етапи митного оформлення товарів з використанням електронних повідомлень у режимі реального часу та більш ефективно використовувати механізм аналізу ризиків. Конвенція про режим спільного транзиту об'єднує 35 держав.

Україна перебуває на етапі паралельного використання національної системи контролю доставлення товарів та NCTS.

У разі успішного проходження оцінювальної місії Україна зможе отримати офіційне запрошення приєднатися до конвенції.

Реформа інституцій, приєднання до міжнародних митних конвенцій, впровадження світового досвіду роботи – це основа позитивних змін. Тим паче, що

вони передбачають автоматизацію процесів, зменшення людського фактора, а відтак – мінімізацію корупційних ризиків. Проте людський фактор був і, скоріш за все, залишиться тим чинником, завдяки якому формуються суспільна довіра або недовіра. Тому без зміцнення кадрового потенціалу реформа залишиться незавершеною. Можна стверджувати, що якість персоналу Держмитслужби – головна складова її репутації [2].

Тестування – це один з дуже важливих кроків у реформуванні. З часом воно відновить довіру громадян та іноземних партнерів.

ІТ-напрямок є ключовим у реформуванні митниці, зокрема тісна співпраця з Міністерством цифрової трансформації України для переведення адміністративних послуг митниці у портал ДІЯ.

Також важливою є розвиток системи "Єдине вікно", як точки входу для фізичних/юридичних осіб у взаємодії з митними органами тощо.

Функціонування митних органів у форматі єдиної юридичної особи є розповсюдженою європейською практикою, яка довела свою ефективність.

Поступовий перехід до функціонування Держмитслужби у форматі єдиної юридичної особи має забезпечити:

- посилення інституційної спроможності митних органів;
- відновлення управлінської вертикалі, яка була втрачена під час функціонування ДФС;
- оптимізацію адміністративних, кадрових й інших ресурсів для посилення безпекової функції держави, а саме: вдосконалення системи аналізу ризиків, розробка нових ІТ-рішень;
- оновлення кадрового потенціалу через впровадження програми оцінки персоналу з кваліфікації та благонадійності;
- створення єдиного підходу до системи добору кадрів, системи стратегічного управління, інформаційної політики, формування ефективної комунікації у сфері боротьби з корупцією.

Створення єдиної юридичної особи для Держмитслужби дозволить запровадити ефективну організаційну структуру, побудовану за функціональним принципом, а також впроваджувати нові електронні сервіси, що своєю чергою призведе до зниження часових та грошових витрат для добросовісного бізнесу [3].

Отже, якщо здійснювати реформування податкової системи поступово, наслідуючи іноземний досвід, то за кілька років ми зможемо отримати стійку податкову систему, що функціонує усіма її ланками.

#### **Список використаних джерел:**

1. Плугатири М.В., Кузьменко О.В., Дорогих В.М., Спивак М.В. Програмний продукт "Мультимедійний навчальний посібник "Митне право" 2014. URL: [https://arm.naiu.kiev.ua/books/mutne\\_pravo/materials/about.html](https://arm.naiu.kiev.ua/books/mutne_pravo/materials/about.html)
2. Економічна правда. Реформа митниці: що далі? URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/mytnytsia/2021/07/26/676085/>
3. Міністерство фінансів України. Функціонування Держмитслужби у форматі єдиної юридичної особи. URL: [https://mof.gov.ua/uk/functioning\\_of\\_the\\_state\\_customs\\_service\\_in\\_the\\_format\\_of\\_a\\_single\\_legal\\_entity-476](https://mof.gov.ua/uk/functioning_of_the_state_customs_service_in_the_format_of_a_single_legal_entity-476)

**Драгомирецька А.А.**  
*Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.*  
*Львівський національний університет імені Івана Франка*

## **ПОДАТОК НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ: ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА СУЧАСНІ РЕАЛІЇ**

26 жовтня 2015 р. у Верховній Раді зареєстрували законопроект №3357 "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податкової лібералізації", який передбачає заміну податку на прибуток податком на розподілений прибуток [5].

На початку червня 2016 року урядовці прийняли рішення про перейменування податку на розподілений прибуток податком на виведений капітал.

Ініціативу щодо впровадження ПнВК неодноразово вносили на розгляд, доопрацьовували як за каденції Володимира Зеленського та парламентаріїв IX скликання, так і за каденції їх попередників: Петра Порошенка, і відповідно парламентаріїв VIII скликання. Проте, проект наразі не розвивається.

Останній законопроект датується 18 червня 2021 р. №5600-6 "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо забезпечення стабільності бюджетних надходжень" [5].

Податок на виведений капітал – це податок, що сплачується при виведенні капіталу або при здійсненні операцій, які прирівнюються до виведення капіталу.

Операції з виведення капіталу оподатковуються за ставкою 15%. До них відносять:

- виплати дивідендів на користь неплатника податку на виведений капітал;
- виплати в грошовій і натуральній формі на користь власника корпоративних прав, навіть якщо вони не оформлені як дивіденди [2].

Операції, які прирівнюються до виведення капіталу оподатковують за ставкою 20%. До них належать:

- сплата процентів, комісійних платежів за позиками пов'язаним нерезидентам, страхових платежів нерезидентам; роялті нерезидентам;
- фінансова допомога й безоплатне надання товарів, робіт, послуг неплатнику ПнВК;
- інвестиції в об'єкти за межами України як у грошовій, так і негрошовій формі, інвестування в неплатників ПнВК;
- придбання товарів, робіт, послуг, що поставлені пов'язаними неплатниками ПнВК; витрати на користь фізичних осіб;
- контрольовані операції у межах ТЦУ, умови яких не відповідають принципу "вितягнутої руки" [2].

Ініціатива щодо впровадження податку на виведений капітал зазнала критики. До поширених, озвучених раніше, аргументів проти заміни податку на прибуток податком на виведений капітал можна віднести:

- ПнВК не є простішим в адмініструванні порівняно з ПнП;
- ПнВК не забезпечить значного притоку інвестицій.

Насправді ж впровадження ПнВК значно спростить процес адміністрування так, як зменшиться кількість компаній, за якими буде необхідно встановлювати контроль: лише за тими, які сплачують дивіденди і схильні до процедур контролю ТЦУ. Замість суцільного контролю фінансової звітності – контроль звітності за окремими операціями окремих компаній. Скорочення кількості перевірок, податкових спорів, скасування авансових платежів, ліквідація податку на дивіденди на рівні фізичної особи. Залучення меншої кількості працівників до роботи в податкових органах, зниження витрат та підвищення ефективності адміністрування.

Щодо притоку інвестицій, то країни, що ввели ПнВК показали позитивний результат: Пн. Македонія, ввівши даний податок на тимчасовій основі у 2009 році як реакцію на економічну кризу, демонструвала зростання прямих іноземних інвестицій протягом 2010-2011 рр.; Мексика, впровадивши у 2013 р. податок на виведений капітал, отримала піковий результат ПІІ; Естонія впровадила ПнВК у 2001 р. і досягла стійкого зростання прямих іноземних інвестицій з 2003 р. до 2005р., досягнувши свого історичного максимуму в 2005 р [4]. У 2014 та 2015 роках Естонія посіла перше місце як в загальному рейтингу Індексу конкурентоспроможності податкових систем (International Tax Competitiveness Index), так і в частині оподаткування прибутку підприємств [3]. І саме Естонія з її інноваційним підходом до оподаткування прибутку в рейтингу Doing Business за легкістю ведення бізнесу посідає почесне 12 місце (для порівняння, Україна – вісімдесяте) станом на 2015 рік [2]. Даний податок також ввела і Латвія в 2018 р [5]. Лише Грузія продемонструвала падіння ПІІ так, як запровадила ПнВК на піку інвестицій [4].

Вагомим аргументом проти також виступало припущення про те, що оптимальний момент для впровадження податку на виведений капітал було втрачено. Доходи від податку на прибуток з часів реєстрації законопроекту (2015р.) зросли майже втричі та становили значно більшу частку доходу бюджету, ніж раніше: доходи від ПнП у 2015 р. становили 35 млрд грн (або 6,54% від усіх надходжень до Державного бюджету протягом 2015р.), в той же час як у 2020 р. – доходи від ПнП становили 108 млрд грн (або 10,04% надходжень Державного бюджету) [1]. За різними підрахунками втрати бюджету могли скласти від 20 млрд грн за оцінкою комітету Верховної Ради з питань податкової та митної політики, у 40 млрд грн оцінила ризики ДФС та до 80 мільярдів — за підрахунками Офісу великих платників податків [3]. Також, за консервативними оцінками експертів МВФ, скорочення доходів бюджету від впровадження ПнВК (2020-21 рр.) могло скласти 1,7% ВВП або понад 71 млрд гривень. Водночас, розрахунки Міністерства фінансів України носили більш адекватний, помірний характер, і говорили про втрати державного бюджету в сумі 53,2 млрд грн [4]. Вважалось, що дефіцит надходжень до бюджету міг стати серйозною проблемою і вплинути на платоспроможність України, на що тиснули опозиціонери даної податкової ініціативи, опираючись на значну залежність України від зовнішніх кредиторів та пікові виплати за зовнішніми боргами, які припадали на 2018-2021 рр.

На той момент можна було закрити касовий розрив авансом в сумі 50% від ПнП минулого року в перший рік впровадження ПнВК, направити частину приросту доходу від ПДВ, підняти майнові податки до рівня доходу від них у розмірі 2 % ВВП замість 1% наявного.

На даний момент у зв'язку з наявними і майбутніми втратами унаслідок воєнних дій на території нашої країни, можливості використання даних компенсаторів може і не бути. Також, не варто забувати про великий зовнішній державний борг у розмірі 60 млрд дол. Не слід забувати про ризики і можливі труднощі, але варто спробувати знайти можливості реалізувати бажане. Вважаю, що в Україні є великі шанси домогтися реструктуризації держборгу або списання його частини, беручи до уваги приклади Іраку, Боснії та Афганістану і післявоєнної реструктуризації їх зовнішніх державних боргів. Також є великі шанси залучити післявоєнну допомогу від світової спільноти: благодійні внески, кошти передані на безповоротній основі, кредитні кошти на м'яких умовах для відновлення і розбудови України.

З огляду навіть на всі вище перераховані труднощі, переваг від впровадження ПнВК все одно значно більше. Впровадження ПнВК є особливо доречним на даний момент: нерівномірний розвиток галузей економіки, де високотехнологічні галузі очевидно відстають; застаріле радянське оснащення та технології на виробництвах; низький показник іноземних інвестицій через корупцію, нестабільне та запутане українське законодавство, особливо в сфері оподаткування; криза 2 000 – них рр.;

пандемія COVID-19; війна з росією – всі ці чинники вкрай негативно відбилися і відбиваються на українській економіці, що вказує на те, що Україні вкрай необхідно залучити в великих обсягах інвестиції.

Запровадження ПнВК стимулюватиме власників бізнесу вкладати кошти в розвиток бізнесу (поліпшення якості продукту, збільшення його кількості і як наслідок - нові робочі місця, зайняття більш вагомих позицій підприємств як і на вітчизняному, так і на міжнародних ринках, більше прибутку і більше податків, краще виконання державою своїх функцій, соціальної в т.ч.) або залишати гроші на банківських рахунках (зростання ліквідності банків, зниження відсоткової ставки, розвиток економіки).

ПнВК сприятиме не тільки залученню інвестицій, а і ряду інших позитивних змін: детінізації прибутків, адже не матиме більше сенсу вдаватись до схем уникнення оподаткування шляхом накопичення збитків, як за ПнП, а можна легально не сплачувати податки за умови інвестування в бізнес. Ще одна важлива зміна, на якій наголошують експерти, — вирівнювання податкового навантаження між середнім та великим бізнесом [3]. Також не варто забувати про спрощення процедур адміністрування, про що було згадано вище.

Отож проект з заміни ПнП на ПнВК неодноразово розглядався та доопрацьовувався, проте втілений не був через певні труднощі і критику опозиції. Але я вважаю, що дана ініціатива з впровадження податку на виведений капітал матиме більше переваг в сучасних українських реаліях, аніж недоліків.

#### **Список використаних джерел**

1. Державний бюджет. Національний банк України: статистика, макроекономічні показники (державні фінанси). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators#4> (дата звернення: 10.05.2022).
2. Податок на виведений капітал: за і проти. Вісник МСФЗ. URL: [https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine\\_article/FZ001491](https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001491) (дата звернення: 11.05.2022).
3. Податок на виведений капітал: переваги, ризики та іноземний досвід. Main Business Partner. URL: <http://mainbusinesspartner.ua/podatok-na-vyvedenyi-kapital> (дата звернення: 12.05.2022).
4. Податок на виведений капітал: тривалий старт. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/06/18/674790/> (дата звернення: 12.05.2022).
5. Що не так із податком на виведений капітал в Україні. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/30/680242/> (дата звернення: 11.05.2022).

**Дунець І. А.**

Науковий керівник : к.е.н., доц. Західна О.Р.

Львівський національний університет імені Івана Франка

## **МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ**

Забезпечення економічного розвитку регіонів потребує ефективного розподілу повноважень уряду та органів місцевого самоврядування. Так, на бюджетну систему впливає відповідна державна регіональна економічна політика та взаємини центральної влади з регіонами. Такі зв'язки забезпечують міжбюджетні відносини, які безпосередньо впливають на розвиток регіонів.

Згідно з Бюджетним кодексом України міжбюджетні відносини - це відносини між державою, Автономною Республікою Крим та місцевим самоврядуванням, щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією та законами України [1].

Основними складовими міжбюджетних відносин є:

- 1) поділ видатків бюджетів, джерела та гарантія виконання, критерії розподілу між місцевими бюджетами;
- 2) розподіл видатків між бюджетами (тип видатків, які здійснюються з Державного бюджету України, та видатки, що виконуються з місцевих бюджетів);
- 3) калькуляція видатків, які беруться до уваги при визначенні розміру міжбюджетних трансфертів;
- 4) міжбюджетні трансферти та їх види [2, с. 260].

Передумовою виникнення міжбюджетних відносин є перерозподіл ресурсів бюджету в бюджетній системі. Контролюються міжбюджетні відносини в країні виконанням відповідних бюджетів.

Україна має досить велику кількість адміністративно-територіальних одиниць, кожна з яких має свій потенціал. Відповідно, успішна реалізація міжбюджетних відносин потребує попереднього моніторингу факторів впливу та оцінки відмінностей регіонів за рівнем економічного розвитку.

Результати моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів у 2020 році опублікувало Міністерство розвитку громад на території України [3].

За економічною ефективністю у 2020 році високі позиції мають місто Київ, Донецька, Кіровоградська та Дніпропетровська області. Низькі – Закарпатська та Херсонська області. Дані області займають аналогічні рейтингові позиції за показником інвестиційного розвитку та зовнішньоекономічною співпрацею.

За фінансовою самодостатністю високі позиції мають місто Київ, Київська, Дніпропетровська, Луганська та Миколаївська області. Низькі – Полтавська, Закарпатська та Івано-Франківська області.

За ефективністю ринку праці високі позиції мають місто Київ, Херсонська, Вінницька та Одеська області. Низькі – Волинська та Донецька області. За розвитком малого та середнього підприємництва найвищі місця в рейтингу займають місто Київ, Чернівецька, Харківська та Кіровоградська області. Найнижчі – Дніпропетровська та Донецька області.

Лідируючі позиції у 2020 році за даними Міністерства розвитку громад на території України у загальному рейтингу розвитку регіонів займає м. Київ та Рівненська область, а також Вінницька, Харківська та Львівська області. Найнижчі позиції відведені Херсонській, Миколаївській, Запорізькій, Луганській та Донецькій областям.

У порівнянні з 2019 роком місто Київ зберегло свою лідируючу позицію, Рівненська та Харківська області піднялися на 2 позиції в рейтингу, Вінницька піднялася на 1 позицію, а Львівської – на 3 позиції вгору. У 2020 році в порівнянні з

2019 роком найнижчі місця в рейтингу збереглися за Запорізькою, Луганською та Донецькою областями, Херсонська область спустилася на 2 сходинки вниз, а Миколаївська – на 10 сходинок вниз [3].

Наступний крок для успішної реалізації міжбюджетних відносин потребує моніторингу доходів і видатків місцевих бюджетів. Показники доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку тисяч гривень на одиницю населення у областях з найвищими та найнижчими показниками зображено на рис. 1.



**Рис. 1. Показники доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одиницю населення у 2020 році**

Джерело: розроблено автором за даними [3]

За даними Міністерства розвитку громад на території України, найвищі показники доходів місцевих бюджетів на одиницю населення у місті Київ, Київській та Дніпропетровській областях. Ці області мають і найвищий рівень капітальних видатків місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) у розрахунку на одну особу населення (4,6 тис. грн, 3,6 тис. грн та 2,3 тис. грн відповідно) [3]. Найнижчі показники доходу – Закарпатська, Чернівецька та Луганська області.

За даними Міністерства розвитку громад на території України, найнижчими показниками капітальних видатків місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) у розрахунку на одну особу населення є 0,8 тис. грн у Хмельницькій, Тернопільській, Сумській, Кіровоградській, Житомирській областях та 0,6 тис. грн у Херсонській області [3].

Останнім кроком для успішної реалізації міжбюджетних відносин є моніторинг міжбюджетних трансфертів.

Міжбюджетні трансферти - кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого [1].

До міжбюджетних трансфертів належать субвенції (цільові трансферти), дотації (нецільові трансферти). Дотації розрізняють базові, реверсні та додаткові.

Бюджетним кодексом України в ст. 97 передбачені такі види субвенцій:

- субвенції на здійснення програм соціального захисту;
- субвенція на виконання інвестиційних проектів;
- освітня субвенція;
- субвенція на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами тощо [1].

У 2020 році у повному обсязі відповідно до фактично зареєстрованих зобов'язань перераховано із державного бюджету трансфертів місцевим бюджетам у сумі 161 млрд грн, з яких:

- освітня субвенція – 81,2 млрд грн;
- медична субвенція – 14,6 млрд грн;
- реверсна дотація – 8,8 млрд грн;

– базова дотація для забезпечення зміцнення податкової спроможності місцевих бюджетів – 13,3 млрд гривень [4].

Загалом, питома вага міжбюджетних трансфертів серед видатків в загальному обсязі Державного бюджету України у 2020 році становили 12,4 відсотка [4].

Найбільше базових дотацій отримують бюджети Івано-Франківської та Закарпатської областей – 236,9 млн і 231,8 млн грн відповідно. Найменше базових дотацій отримали Миколаївська, Сумська та Одеська області. Найбільше реверсних дотацій сплатили місто Київ, Київська та Дніпропетровська області. Найбільші освітні субвенції у 2020 році отримали Дніпропетровська, Львівська та Одеська області. Найвищі показники отриманих медичних субвенцій у Дніпропетровській, Харківській та Одеській областях [5].

Отже, провівши аналіз розвитку регіонів, обсягів міжбюджетних трансфертів, доходів та витрат по регіонах, можна зробити висновок, що міжбюджетні відносини в Україні є дієвими. Області, які отримали найбільше міжбюджетних трансфертів, займають лідируючі позиції в рейтингу регіонів за економічним розвитком та сплатили найбільше реверсних дотацій (місто Київ). Львівська область, куди спрямували зокрема і достатньо велику кількість освітніх субвенцій, змогла підняти свої позиції в рейтингу на 3 сходинки у 2020 році в порівнянні з 2019 роком. Харківська та Сумська області змогли покращити свої позиції на 2 та 6 сходинок відповідно. Рейтинг областей з найменшою кількістю міжбюджетних трансфертів у 2020 році погіршився (Миколаївська область). Відслідковування економічного розвитку регіонів є підґрунтям для формування майбутніх міжбюджетних відносин. Так, враховуючи індивідуальний потенціал кожного регіону та здійснюючи міжбюджетні відносини між ними, можливо досягнути максимального економічного розвитку як регіонів, так і країни загалом.

#### **Список використаних джерел:**

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text> (дата звернення: 27.04.2022)
2. Агафошина М. Теоретичні засади міжбюджетних відносин у нових умовах розвитку місцевого самоврядування. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 3 (19). С. 257-263
3. Моніторинг Соціально-економічного Розвитку Регіонів За 2020 Рік. Міністерство розвитку громад та територій України URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/05/rejtyngova-oczinka-za-2020-rik-prezentacijni-materialy.pdf> (дата звернення: 27.04.2022)
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 27.04.2022)
5. Слово і діло – аналітичний портал. Держбюджет-2020: яке фінансування отримують регіони. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/12/18/infografika/finansy/derzhbyudzheth-2020-yake-finansuvannya-otrymuyut-rehionu> (дата звернення: 27.04.2022)

**Дунець І. А.**

Науковий керівник : к.е.н., доц. Сич О. А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

### **ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ МИТА В УКРАЇНІ**

Податкові надходження в країні є основним джерелом формування її бюджету. Особливим видом податків є мито, оскільки воно здатне ще й впливати на зовнішньоекономічні зв'язки, регулювати імпорт або експорт товарів, впливати на конкуренцію та захищати вітчизняних товаровиробників. Тому важливо ліквідувати можливі проблемні аспекти у стягуванні мита в Україні.

Згідно з Митним кодексом України мито – це загальнодержавний податок, встановлений Податковим кодексом України та Митним кодексом України, який нараховується та сплачується відповідно до Митного кодексу, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [1].

Величина мита встановлюється державою та є обов'язковою для сплати. Умовою справляння мита є перетин товарами митного кордону України. Платником є особа, яка безпосередньо ввозить або вивозить товари через державний кордон, або особа, яка замовляє товари, вартість яких перевищує еквівалент 150 євро, через міжнародні служби доставки.

Згідно з Митним кодексом в Україні застосовуються такі види мита:

- ввізне мито;
- вивізне мито;
- сезонне мито;
- особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне,

додатковий імпорتنний збір [1].

Джерелами формування загального та спеціального фондів Державного бюджету України є лише ввізне та вивізне мито, не враховуючи сезонне мито та особливі види мита. Щорічна величина мита публікується в структурі податкових надходжень доходів держбюджету України (табл. 1).

Таблиця 1

#### **Динаміка доходів Державного бюджету України**

	Доходи, млн грн			Частка в податкових надходженнях, %			Абсолютна зміна, млн грн	
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2020/2019	2021/2020
Ввізне мито	29855,4	30203,2	36854,9	2,99	2,81	2,84	+347,8	+6651,7
Вивізне мито	230,6	257,3	1322,3	0,02	0,02	0,10	+26,7	+1065

Джерело: розроблено автором за даними [2]

За даними Міністерства фінансів України, протягом 2019-2021 років величина як ввізного, так і вивізного мита зростала. У 2021 році в порівнянні з 2020 роком ввізне мито зросло на 6651,7 млн грн (22%), а вивізне мито збільшилося на 1065 млн грн (413,9%). Найбільша частка мита в податкових надходженнях протягом аналізованих років у 2019 році (3,01%).

Проаналізувавши частку мита в податкових надходженнях, можна визначити, що для мита фіскальна функція не є основною, оскільки даний показник є досить низьким (не перевищує 3,01% протягом 2019-2021 років). Іншою важливою функцією мита є захисна. Саме особливі види мита захищають інтереси національного товаровиробника від демпінгового імпорту, а також утримують вивезення товарів, обмеження наявності яких може спричинити економічну шкоду для України.

Контролювання об'єму та структури імпорту та експорту в країні можливе завдяки здійсненню регулятивної функції мита.

Не менш важливим видом мита, ніж ввізне та вивізне, є сезонне мито, яке встановлюється з обмеженим терміном дії (від 60 до 120 днів). Сезонне мито, як ввізне, так і вивізне, варто застосовувати для регулювання імпорту та експорту товарів, які мають сезонний характер, наприклад свіжої сільськогосподарської продукції. Чинне законодавство України не надто широко описує важливість сезонного мита, проте воно також здатне регулювати внутрішній ринок товарів та стабілізувати його кон'юнктуру. Стягнення ввізного сезонного мита впливає на об'єм сезонних товарів на ринку, їх ціну та стримує перенасичення ринку іноземними товарами. На мою думку, вдосконалення сезонного мита в Україні повинно найперше враховувати інтереси українських фермерів та показувати, що держава здатна їх підтримувати, оскільки країна має потенціал у аграрній сфері, що підсилюється ефективним регулюванням податків.

Підтримувати економічну стабільність спрямоване і вивізне мито, зокрема воно встановлюється на окремі види товарів. Перелік товарів українського походження, на які законодавством України встановлені ставки вивізного (експортного) мита опубліковане Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України:

- жива худоба та шкіряна сировина;
- насіння деяких видів олійних культур;
- відходи та брухт чорних металів [3].

Даний перелік затверджений та не оновлювався від 2004 року. На мою думку, такий список потрібно переглядати та змінювати частіше, оскільки ситуація на внутрішньому ринку країни не є стабільною на такий довгий час. Також вважаю доречним розглядати підвищення оподаткування для вивезення важливих для країни корисних копалин або ресурсів, як наприклад деревини. Оскільки відомо, що продаж деревини з України набув дуже великих масштабів та здатен привести до екологічних катастроф.

Усе-таки основним недоліком, який потребує реформування, залишається недотримання або порушення чинного законодавства України щодо сплати мита. Основним органом, який контролює перевезення товарів та стягнення митних платежів, є митниця. Проблемами в Україні є наявність контрабанди (незаконного перевезення товарів) та корупції (незаконне оподаткування).

Національне агентство з питань запобігання корупції розробило антикорупційну стратегію на 2020-2024 роки, де зазначило основні проблеми сучасних митниць:

- недостатня прозорість та ефективність роботи митних органів, надмірний обсяг дискреційних повноважень у працівників митниці;
- непрозорість підходів у класифікації товарів, визначенні їх митної вартості та призначенні перевірок;
- недосконала процедура адміністративного оскарження дій посадових осіб митних органів;
- втручання правоохоронних органів у роботу митних органів та зловживання під час передачі орієнтувань про здійснення переогляду товарів;
- надмірний обсяг дискреційних повноважень у працівників органів податкової служби;
- надмірна зосередженість роботи органів податкової служби на функції застосування санкцій призводить до корупційних ризиків [4].

Уникнення контрабанди на українських митницях потребує суворішого нагляду від держави та підвищення відповідальності для виконавців. Оскільки в таких випадках не лише не сплачуються відповідні митні платежі в державу, а й не може реалізуватися захисна функція мита, що дестабілізує як внутрішній ринок, так і загалом економічне становище країни.

Мито в Україні все ще має певний ряд недоліків. Вважаю, що дієвим шляхом реформування мита є зміна та вдосконалення роботи митниці, оскільки там є чимало недоліків. Уряд України у 2020 році уже започатковував реформи спрямовані на посилення відкритості, прозорості й запровадження сучасних підходів у діяльності митниць. Важливим є й поширення європейських стандартів в роботі митних органів, що дозволить посилити наявні та нові зовнішньоекономічні зв'язки. Реформи варто посилювати та спрямувати на ліквідацію уже наявних проблем, автоматизацію процесу стягнення митних платежів та ведення єдиних інформаційних баз. Можливим шляхом вдосконалення роботи митниці є зменшення людського фактору в роботі та забезпечення оснащенням, яке здатне детальніше оглядати багажі, які перетинають митний кордон. Іншим шляхом реформування є ще більше посилення контролю за роботою митниць, масштабніше залучення інформаційних технологій та можливість вдосконалення митного законодавства, яке б швидше аналізувало та реагувало на зміни в країні.

Отже, податки тісно пов'язані з економічним розвитком. Мито здатне не лише наповнювати бюджет, а й регулювати значну кількість процесів на внутрішньому ринку країни. Тому мито потребує ліквідації наявних недоліків, повноцінного використання усіх його переваг, контролю за наявними реформами та спрямування нових реформ, які здатні швидко аналізувати та пристосовуватися до наявних умов.

#### **Список використаних джерел:**

1. Митний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України від 13 березня 2012 р. № 44-45. - № 46-47. - № 48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 30.04.2022)
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://minfin.com.ua/ua/> (дата звернення: 30.04.2022)
3. Перелік товарів українського походження, на які законодавством України встановлені ставки вивізного (експортного) мита та реекспорт яких з митних територій іноземних країн, відповідно до міжнародних договорів України, потребує дозволу Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 10 березня 2004 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001569-04#Text> (дата звернення: 1.05.2022)
4. Антикорупційна стратегія на 2020-2024 роки. Національне агентство з питань запобігання корупції URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Antykoruptsijna-strategiya-na-2020-2024-roky-za-rezultatamy-publichnyh-obgovoren-08.09.2020.pdf> (дата звернення: 1.05.2022)

**Єзерська У.**

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.  
Львівський національний університет імені Івана Франка

**ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ  
ВОЄННИХ ДІЙ**

Оподаткування є фінансовим підґрунтям існування держави, мірою її можливостей у світовому економічному просторі щодо розвитку науки, освіти, культури, гарантування економічної безпеки та зростання суспільного добробуту громадян. Після введення воєнного стану надзвичайно важливим є питання забезпечення стабільного надходження податків до бюджету, тож з метою стабільного функціонування держави в умовах війни було запроваджено зміни в податковій системі. Верховна Рада України активно вносить зміни до податкового законодавства. Зокрема, після 24 лютого 2022 року набрали чинності вже 3 закони, які вносять зміни до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України, які передбачають такі основні зміни податкового законодавства на період дії воєнного стану:

- **Спрощена система оподаткування.** ФОПи першої та другої групи можуть не сплачувати єдиний податок [1]. Підприємці 2 та 3 груп мають право за власним рішенням не сплачувати єдиний внесок за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до Збройних Сил України [2]. Ставка єдиного податку для підприємців третьої групи ФОП буде на рівні 2%. Річний дохід підприємців цієї групи не має перевищувати 10 млрд грн. Виняток становить діяльність, пов'язана з підакцизними товарами, гральним бізнесом, обміном валют, видобутком і реалізацією корисних копалин, банків, страхових компаній, ломбардів, фізичних та юридичних осіб – нерезидентів. Обмеження щодо кількості працівників не застосовуватимуться [1].

- **Допомога армії.** Підприємців, які передають майно Збройним силам України, підрозділам територіальної оборони, іншим збройним формуванням та лікарням, звільнили від оподаткування. Не оподатковують і благодійну підтримку переселенців тощо. Допомогу Збройним Силам України – вартість майна та гроші – за наявності відповідних документів, можуть включати до витрат суб'єктів господарювання за підсумками 2022 року [4].

- **Строки.** Закон України № 2118-IX передбачає, що для платників податків та податкових органів зупиняється перебіг строків, визначених податковим законодавством та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

- **Пеня за порушення податкового законодавства.** Закон передбачає, що якщо платник не має змоги своєчасно виконати свій податковий обов'язок, наприклад, щодо дотримання термінів сплати податків та зборів, подання звітності, реєстрації у відповідних реєстрах податкових або акцизних накладних, розрахунків коригування, такий платник звільняється від відповідальності, передбаченої податковим законодавством. Проте платник податків повинен виконати такі обов'язки протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні [1].

- **Мораторій на податкові перевірки.** Законодавець Законом України № 2118-IX ввів мораторій на проведення всіх податкових перевірок, однак, вже у наступному Законі № 2120-IX було здійснено уточнення і дозволено контролюючим органам проводити фактичні перевірки та камеральні перевірки, у разі бюджетного відшкодування. Така заборона буде діяти протягом дії воєнного стану, а також протягом чотирьох місяців з моменту його припинення або скасування [2].

- **Плата за землю.** На період дії воєнного стану змінили порядок справляння плати за землю. З 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому скасовано воєнний стан, не нараховується та не сплачується земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності, за паї, що розташовані на територіях, на яких ведуться чи велися бойові дії, територіях, тимчасово окупованих російськими збройними формуваннями, за земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами, на яких наявні фортифікаційні споруди [4].

- **Екологічний податок.** За 2022 податковий рік не нараховується та не сплачується екологічний податок за об'єктами, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на тимчасово окупованих рф територіях [3].

- **Акцизний податок.** На території України, встановлено нульову ставку акцизного податку на такі підакцизні товари: бензини моторні: бензини моторні з вмістом свинцю 0,013 г/л або менше: із вмістом не менш як 5 мас. % біоетанолу або не менш як 5 мас. % етил-третбутилового ефіру або їх суміші; інші бензини; інші нафтопродукти; важкі дистилляти (газойль); скраплений газ (пропан або суміш пропану з бутаном) та інші гази; бутан, ізобутан [5].

- **Використання майна, яке знаходиться у податковій заставі.** Керівник військово-цивільної адміністрації може прийняти рішення про вилучення майна, яке знаходиться у податковій заставі, без застосування вимог статті 92 Податкового кодексу України. При цьому у разі оплатного вилучення майна такі кошти спрямовуються на погашення податкового боргу платника податків, майно якого вилучено [2].

- **ПДВ.** На період дії воєнного стану застосовується ставка ПДВ у розмірі 7% для імпорту та постачання на територію України бензину, дизельного палива, скрапленого газу та нафти. Не стягується податок на додану вартість на товари, які було передано військовим, правоохоронним органам для потреб забезпечення оборони держави та медичним закладам, знищено чи втрачено внаслідок дії обставин непереборної сили у період дії воєнного стану, та передано у державну чи комунальну власність [1].

Таким чином, у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії на територію України, державою було запроваджено значні зміни щодо зменшення податкового навантаження на бізнес. Законом «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» передбачено право на застосування спрощеної системи оподаткування та добровільну сплату єдиного податку, зміни норми щодо звільнення від податку на додану вартість у разі допомоги українським військовим та норми щодо відсутності коригувань з податку на прибуток у випадку допомоги, зокрема, лікарням та інші зміни.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
2. Воронін Я. Податкові стимули в умовах воєнного стану. Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України. 12.04.2022. URL: <https://unba.org.ua/publications/7377-podatkovii-stimuli-v-umovah-voennogo-stanu.html>
3. Татарова М. Податки під час війни: все, що треба знати бізнесу. Економічна правда. 07.04.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375/>
4. Іванов П. Оподаткування в умовах війни. Що змінилось та чи платять податки підприємці Кіровоградщини. Суспільне: Новини. 17.04.2022. URL: <https://susplne.media/229492-opodatkuvanna-v-umovah-vijni-so-zminilos-ta-ci-platat-podatki-pidpriemci-kirovogradsini/>
5. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/579295.html>

**Карет У.О.**

Науковий керівник: д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У.З.  
Львівський національний університет імені Івана Франка

## **ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: 2022 РІК**

Масована російська агресія проти України, що триває, серйозно вплинула на всі сторони життя країни. Роботу численних компаній та бізнес-процесів порушили як військові дії, так і правові обмеження, запроваджені в умовах воєнного стану (вперше введені Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року строком на 30 днів до 26.03.2022 р. та продовжено ще на 30 днів Указом від 14.03.2022 р. № 133/2022).

З метою подолання серйозних труднощів, з якими зараз стикається український та іноземний бізнес, Уряд запровадив низку податкових пільг. Ці заходи, передбачені Законами України від 03.03.2022 р. № 2118-IX, від 15.03.2022 р. № 2120-IX, від 15.03.2022 р. № 2139-IX, застосовуються лише на строк воєнного стану та автоматично закінчується після цього, якщо законами прямо не передбачено інше [1].

Відсутність відповідальності за податкові порушення

- Відповідальність за податкові порушення не настає, якщо платник податку об'єктивно перешкоджав належному виконанню своїх податкових зобов'язань.
- Виняток становлять, якщо порушення встановлено податковою перевіркою, дозволеною згідно з воєнним станом (перевірки щодо відшкодування ПДВ та фактичні перевірки).
- Відповідальність за невикористання касових апаратів, крім операцій з підакцизними товарами.
- Постраждалі платники податків мають виконати свої зобов'язання протягом трьох місяців після закінчення воєнного стану.

Мораторій на податкову перевірку

- Податкові перевірки не проводяться, крім перевірок, пов'язаних з відшкодуванням ПДВ та фактичних перевірок. Щодо єдиного соціального податку, перевірки також не проводяться через три місяці після закінчення воєнного стану.
- При цьому мораторій на податкову перевірку, введений раніше через COVID-19, під час воєнного стану не діє.

Операції без ПДВ, акцизу та митниці для оборонних потреб

- Не обкладаються ПДВ добровільні безоплатні перекази чи примусове вилучення коштів чи майна та надання безоплатних послуг Збройним Силам та деяким іншим органам і установам для цілей оборони, а також закладам охорони здоров'я.
- Безоплатні передачі або примусове вилучення палива чи інших підакцизних товарів на користь Збройних Сил та деяких інших органів і установ оборонного призначення, а також закладів охорони здоров'я, їх надання в якості гуманітарної допомоги не обкладаються ПДВ та акцизний податок.
- Ввезення в Україну та постачання на її територію боєприпасів індивідуального захисту (бронежилетів, касок тощо), товарів оборонного призначення, медикаментів у зв'язку з відсіченням російської агресії та з воєнним станом не обкладається ПДВ.
- Знищення активів/товарів платника податку внаслідок форс-мажорних обставин (військових дій) не спричиняє податкових зобов'язань з ПДВ.
- Митні збори не застосовуються до імпортованих харчових продуктів соціального значення, а також до лікарських засобів та виробів медичного призначення, ціни на які встановлені.

Інші пільги та пільги з ПДВ та акцизного податку

- Покупці можуть отримати кредит та відшкодування ПДВ без реєстрації постачальником податкової накладної. Протягом шести місяців після закінчення воєнного стану реєструються відповідні накладні з ПДВ та вносяться коригування.

- Ставка ПДВ для операцій з постачання палива становить 7%.
- Ставка акцизного податку на операції з постачання палива становить 0%.
- До 31 грудня 2024 року ставка ПДВ для внутрішніх перевезень пасажирів і вантажів повітряним транспортом становить 7%.

- До несвоєчасно поверненого платнику податку з державного бюджету відсоткова ставка не застосовується [2].

Пільги та пільги з податку на доходи фізичних осіб

- Не обкладаються податком на доходи фізичних осіб пожертвування військовослужбовцям Збройних Сил, інших військових формувань, підприємствам цивільної оборони та військам, які безпосередньо задіяні у відсіченні російської агресії, а також фізичним особам, які проживають у районах активних бойових дій, або особам, переміщеним з таких районів.

- Інші пожертви, надані під час воєнного стану фізичним особам, які постраждали від російської агресії, звільняються від податку на доходи фізичних осіб.

Соціальні податкові пільги та пільги

- На період дії воєнного стану та протягом 12 місяців від сплати соціального податку звільняються фізичні особи-підприємці (у тому числі платники єдиного податку), фізичні особи-підприємці, а також члени селянського господарства.

- Платники єдиного податку (Спрощене оподаткування, II і III групи) звільняються від соціального податку зі своїх працівників, призваних до Збройних Сил під час мобілізації.

Пільги та пільги на землю, екологічний податок та орендну плату

- Земельний податок та орендна плата за земельні ділянки, розташовані на ділянках бойових дій, окупованих територіях, за забруднені вибухонебезпечними речовинами або підлягають фортифікаційним спорудам, не нараховуються (мінімальне податкове зобов'язання за названими земельними ділянками не сплачується у 2022 та 2023 роках).

- У 2022 році екологічний податок не стягується за об'єкти оподаткування, які знаходяться в районах бойових дій або на окупованих територіях.

- Диференційована стимулююча рентна плата за видобуток природного газу, яка діє з 31 березня 2022 року, діє до 31 березня 2032 року без збільшення [3].

Розширене спрощене оподаткування для бізнесу (з 1 квітня 2022 р.)

- Платники єдиного податку, що належать до I та II груп, звільняються від сплати податку та податкової звітності.

- Річний поріг доходу для платників III групи збільшено до 10 млрд грн . Кількість працівників, які працюють у таких платників податків, необмежена.

- На спрощену систему оподаткування не можуть зареєструватися такі юридичні та фізичні особи :

- Займаються азартними іграми, лотереями, парами, обміном валют, виробництвом і торгівлею підакцизними товарами (за деякими винятками), видобутком і торгівлею мінеральними ресурсами.

- Фінансові установи, реєстратори цінних паперів.

- філії та представництва суб'єктів господарювання, які не є платниками єдиного податку.

- Нерезиденти.

- Застосовувана ставка податку становить 2% від доходу (обігу), на відміну від прибутку (дохід мінус витрати плюс коригування).

- Загальна ставка податку на прибуток підприємств у розмірі 18%, що нараховується на прибуток, не застосовується.

- Зареєстровані платники звільняються від ПДВ , податку на землю та нерухоме майно.
- Звітним періодом є календарний квартал .
- Зараховані суб'єкти щомісячно сплачують авансовий податок .
- Платник податку може подати заяву про зарахування до останнього дня місяця, що передує звітному періоду (календарного кварталу).
- Новостворений бізнес може подати заявку протягом 10 календарних днів після реєстрації, щоб отримати спрощене оподаткування з дня реєстрації.
- Після закінчення воєнного стану ті, хто перейшов на спрощене оподаткування зі ставкою податку 2%, автоматично повертаються до попередньої системи оподаткування [4] [5].
- 

#### **Список використаної літератури:**

1. Нові податкові пільги для ФОПів та підприємств в умовах війни [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://if.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/576960.html>.
2. Податковий кодекс України від 18.03.2020р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>(дата звернення:06.05.2021).
3. Державна податкова служба України. Офіційна сторінка.URL: <https://www.tax.gov.ua/>(дата звернення: 07.05.2021).
4. Податки під час війни: все, що треба знати бізнесу [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375/>.
5. Рада ввела податкові пільги для бізнесу під час військового та надзвичайного стану [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/economics/other/rada-vvela-podatkovii-pilgi-dlya-biznesu-pid-chas-viyskovogo-ta-nadzvichaynogo-stanu-ostanni-novini-11757847.html>.

#### **Кілочко О.С.**

Науковий керівник : к.е.н, доц. Сич О.А  
Львівський національний університет імені Івана Франка

### **ПОДАТКОВА СИСТЕМА ЯПОНІЇ**

Податкова система Японії характеризується множинністю податків. Всього в країні є близько 30 державних і стільки ж місцевих податків. В Україні 7 державних та 3 місцевих податків. В Японії податки поділяються на три основні групи: I. Прямі прибуткові податки з юридичних та фізичних осіб. II. Прямі податки на майно. III. Прямі та непрямі споживчі податки. Основні податкові надходження до бюджету Японії складають прибутковий прибуток та корпоративний прибуток – 70%. В Україні основна ставка податку на прибуток становить 18 %. В той час як в Японії фізичні особи сплачують прибутковий податок, який має шість ставок – 5,10,20,30,40 та 50%. Вони вираховують залежно від отриманого доходу. Індивідуальні ставки податку, сплачують громадяни Японії а також постійні резиденти, сплачують на всі доходи отримані як на території країни так і закордоном. Детальніше про індивідуальні ставки податку зображено в таблиці 1.

Таблиця 1

#### **Індивідуальні ставки податку на прибуток**

База оподаткування (єна)	Ставка податку
1 – 1 950 000	5%
1 950 001-3 300 000	10%
3 300 001 – 6 950 000	20% від базової перевищує 3300000
6 950 001-9 000 000	23% від базового перевищує 6950000
9 000 001 – 18 000 000	33% від базового перевищує 9000000
18 000 001 і більше	40% від базового перевищує 18000000

Джерело : складено на основі [1]

В Японії податкові ставки є одні з найвищих в світі. Загальна сума надходжень до бюджету за сплачені податки в 2019 році становить 62,175,135 млн. єни.

Корпоративний податок, нараховується з чистого прибутку, складається з національного податку та місцевих податків та ін. Загальна сума корпоративного податку яка була сплачена у 2019 році 11,554.6 млрд. єни, що дорівнює близько 85 млн. дол. США. Детальніше про корпоративний податок у таблиці 2.

Таблиця 2

### Число корпорацій та корпоративний податок у Японії 2019 рік

Число корпорацій	3,165 тис
Кількість поданих податкових декларацій	2,949 тис
Відсоток подання заяв корпораціями	91.1%
Відсоток прибутків, які декларують надлишок	35.3%
Сума самостійного нарахованого доходу	65,005.2 млрд. єн
Сума самооцінки збитку	14,814.9 млрд. єн
Сума податку	11,554.6 млрд. єн

*Джерело : складено на основі [2]*

Серед непрямих податків в Японії основним виступає податок на споживання, що стягується за ставкою 5% (4% національного та 1 % податку префектур). Цей податок включається в ціну товару та сплачується споживачем, тому схожий на податок на додану вартість, ним обкладається більшість товарів і послуг, що надаються в Японії.

До непрямих податків також відносяться акцизи - на спиртне, тютюнові вироби, нафту, газ, бензин, які сплачуються споживачами при купівлі товару.

Серед прямих місцевих податків слід зазначити майнові, а саме:

Податок на нерухомість. Це муніципальний податок, який сплачується щорічно особами, що володіють земельними ділянками, житлом та іншими видами активів, що підлягають амортизації.

Податок на спадщину. Громадяни Японії та постійні резиденти сплачують податок на всю спадщину, в тому числі, отриману з закордонних джерел. Для іноземних громадян податкові зобов'язання існують лише відносно активів Японії. Ставки податку від 10% до 50%, залежно від вартості майна.

Податок на дарування. Податкові ставки на дарування від 10% до 50%, залежно від вартості активу. Слід зазначити, що дарування від корпорації фізичній особі обкладається податком на прибуток, а не податком дарування.

Податок на транспортні засоби, власники транспортних засобів в Японії змушені платити чимало податків: 3% споживчого податку при купівлі, окремий податок на придбання транспортного засобу

В Україні податок з доходів фізичних осіб при спадкуванні становить 5% від вартості успадкованого майна. У випадку спадкування особою нерезидентом – податок із доходів фізичних осіб складає 18%. Надходження від прямих та непрямих податків в Японії, зображено в таблиці 3.

Таблиця 3

### Прямі та непрямі податки у Японії 2019 рік

Податок на спиртне	1 172 888 млн єн
Податок на спадщину	1 975 9 млрд єн
Податок на дарування	210.9 млрд. єн
Податок на споживання	16 969.5 млрд єн

*Джерело: складено на основі [2]*

В Японії, існує система контролю за платниками. В країні практично неможливо ухилитись від несплати податків та від заповнення декларації.

За рівнем оподаткування доходів країна займає перше місце серед розвинутих країн.

За даними Міністерства фінансів Японії (станом на 3 січня 2011 року), найдокладнішого перегляду зазнає Закон „Про загальні правила державного оподаткування” (набув чинності у 1962 році).

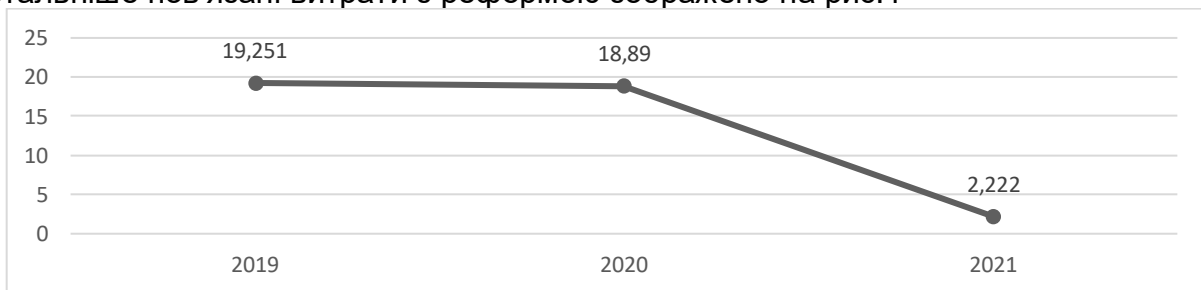
Було проведено ряд заходів для полегшення дотримання вимог податкового законодавства та забезпечення його виконання.

Після аварії на «Фукусіма-1», попередні плани уряду країни зупинились. Після події Японська влада вирішила реформувати податкову систему. Відбулось збільшення податкових ставок. Переглянулися усі звільнення від податків: в тому числі податок повнолітніх утриманців. Уряд вирішив, що повнолітні мають самі заробляти собі на життя.

Також взято було на розглядання звільнення від сплати податку для платників податків, чий дохід від праці не перевищує 5,680,000 єн, що становить трохи більше 40 тис. дол. США, незалежно від категорії утриманця.

Тому з 2011 року, в бюджет країни закладається ще більше коштів для реформування податкової системи.

Детальніше пов'язані витрати з реформою зображено на рис. 1



**Рис.1. Витрати, пов'язані з податковою реформою, млн єн 2019-2021рр**

*Джерело: складено автором за даними [2]*

Проаналізувавши, витрати які Японія закладає на реформування податкової системи. Ми бачимо, що після пандемії та 2020 року, що влада країни значно зменшила витрати які йдуть на реформування податкової системи. А більше сфокусувати витрати з бюджету на відновлення економіки після пандемії.

#### **Список використаних джерел :**

1. *Офіційний сайт Банку Японії URL: <https://www.boj.or.jp/en/index.htm/> (дата звернення 13.05.2022)*
2. *Офіційний сайт National Tax Agency JAPAN URL: <https://www.nta.go.jp/english/index.htm> (дата звернення 13.05.2022)*
3. *М. Карлін, Н. Ліповська-Маковецька Податкові системи країни Азії : навч. посіб / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк 2016*

**Огребчук В.А.**

*Науковий керівник: к.е.н., доц. Голинський Ю.О.  
Львівський національний університет імені Івана Франка*

## **ДЕРЖАВНІ ЗАХОДИ ЩОДО СПРИЯННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Україна продовжує своє героїчне протистояння російському вторгненню. Багато українців боронить нашу державу зі зброєю в руках, вступивши до лав ЗСУ або територіальної оборони. Водночас, окрім безпосереднього фронту бойових дій, не менш важливим є фронт економічний. Адже війна коштує Україні мільярдів доларів, які необхідні для забезпечення оборони та підтримання (а в подальшому і відновлення) нашої інфраструктури.

Саме тому парламентом та урядом було запроваджено ряд ініціатив, спрямованих на підтримку підприємництва під час війни. Нові правила передбачають послаблення вимог щодо ведення бізнесу, доступне кредитування, можливості релокації з територій, де ведуться активні бойові дії, та інші поліпшення, які дозволять бізнесу продовжувати функціонувати й наблизити нашу перемогу.

### **1. Зменшення податкового тиску, спрощення і поліпшення податкових правил на період дії воєнного стану**

Якщо під час дії воєнного стану в особи немає можливості своєчасно сплатити податки та збори, подати звітність (за винятком податкової), зареєструвати податкові та акцизні накладні тощо - вона звільняється від фінансової та адміністративної відповідальності. Таке звільнення поширюється як на фізичних так і на юридичних осіб. Водночас такі обов'язки необхідно виконати протягом 3 місяців після припинення або скасування воєнного стану.

На цей період також зупиняється перебіг строків, контроль за дотриманням яких покладено на податкові органи. Податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються (за виключенням камеральних перевірок декларацій або уточнюючих розрахунків, до яких додано заяву про повернення суми бюджетного відшкодування та фактичних перевірок).

Операції з надання благодійної допомоги на користь ЗСУ, ТрО, сил цивільного захисту та лікарень та суми відшкодування вартості пального, витраченого на перевезення такої допомоги, не оподатковуються. При цьому не лише компанії зможуть в повному обсязі включити їх до своїх витрат без жодних обмежень, але й самозайняті особи та ФОП на загальній системі оподаткування.

Фізичні особи, що перерахували протягом 2022 року пожертвування або благодійні внески неприбутковим організаціям, мають право на податкову знижку у розмірі витрат, які не перевищують 16% загального річного оподаткованого доходу. Крім того, не включається до річного оподаткованого доходу фізичних осіб надання благодійної допомоги фізичним особам, які мешкають в місцях проведення бойових дій або переїхали у зв'язку з ними[1].

### **2. Послаблення вимог щодо отримання та перевірок дозвільних документів (ліцензій)**

У період воєнного стану для початку діяльності підприємцю необхідно подати декларацію встановленої форми до Міністерства економіки, а у випадках здійснення охоронної діяльності – до Міністерства внутрішніх справ.

Отримання дозвільних документів не вимагається, за окремими винятками (діяльність, пов'язана з радіоактивними та іншими небезпечними речовинами, видобуток корисних копалин, виробництво лікарських засобів, зовнішньоекономічна

діяльність, організація та проведенням азартних ігор, оцінка відповідності щодо технічних регламентів тощо).

Подати декларацію можна онлайн через Єдиний державний веб-портал електронних послуг "Портал Дія" чи в найближчому ЦНАПі.

Після закінчення воєнного стану необхідно не пізніше 1 місяця звернутися до органу ліцензування та отримати дозвільні документи на загальних умовах, передбачених законодавством.

Якщо за ліцензію не сплачено черговий платіж або її термін дії закінчився, така ліцензія все одно вважається діючою. Продовжити ліцензію буде необхідно протягом 30 днів після припинення або скасування воєнного стану[2].

### **3. Спрощення умов ведення бізнесу для ФОПів**

З 01.03.2022 до завершення 12 місяців після припинення або скасування воєнного стану мають право не нараховувати, не обчислювати та не сплачувати ЄСВ за себе:

- ФОПи, в тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування,
- особи, які провадять незалежну професійну, релігійну (місіонерську) або іншу подібну діяльність,
- члени фермерського господарства.

### **4. Кредитування та компенсації для бізнесу**

Під час воєнного стану та протягом 30 днів після його завершення роботодавці мають змогу отримувати компенсацію в розмірі 6500 грн щомісячно за кожного працевлаштованого вимушеного переселенця.

Програму «Доступні кредити «5-7-9%» розширено для того, щоб будь-який бізнес України, незалежно від обсягів річного доходу, протягом дії воєнного стану та 1 місяця після його припинення міг отримати кредит під 0% на суму до 60 млн грн. Після спливу зазначеного строку і до кінця строку кредиту кредитна ставка становитиме 5%. Кінцевий строк залежить від призначення кредиту:

### **5. Лібералізація трудових відносин**

Працівника без його згоди можна перевести на іншу, не обумовлену трудовим договором роботу, якщо така робота не протипоказана йому за станом здоров'я. Це дозволяється робити лише для відвернення чи ліквідації наслідків бойових дій та інших обставин, що становлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам. 2-місячний строк попередження про зміну істотних умов праці при цьому не застосовується.

Працівник має право розірвати трудовий договір у той строк, який він вказує в своїй заяві, якщо місце роботи знаходиться в зоні ведення бойових дій, за умови, що такий працівник не залучений до робіт на об'єктах критичної інфраструктури або до суспільно-корисних робіт.

Допускається звільнення працівника в період його тимчасової непрацездатності (перебування на лікарняному) та відпустки (крім відпустки у зв'язку з вагітністю, пологами та по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку)

Допускається збільшення тривалості робочого часу до 60 годин на тиждень (для загальної категорії працівників) і до 50 годин (для працівників, яким передбачена скорочена тривалість). Це право роботодавця, а не обов'язок.

Роботодавець встановлює 5-ти чи 6-ти денний робочий тиждень за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями.

Якщо виплачувати заробітну плату неможливо через воєнні дії, її виплату може бути відтерміновано до моменту відновлення можливості підприємства здійснювати основну діяльність.

Тривалість оплачуваної відпустки становить 24 календарні дні, строк неоплачуваної відпустки - необмежений. Роботодавець може відмовити працівнику у

наданні відпустки, якщо працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури.

У разі неможливості з боку роботодавця забезпечити працівника роботою або з боку працівника - виконувати трудові обов'язки, сторони мають право призупинити дію трудового договору. На час такого призупинення за працівником зберігається робоче місце. Заробітну плату та інші виплати, які нараховуються працівнику, має відшкодувати держава-агресор[4].

Дозволяється присвоєння особам часткової професійної кваліфікації, що дасть можливість швидше працевлаштуватися при відсутності відповідної освіти. Створено Реєстр видів занять (професій) та кваліфікацій.

### **6. Релокація бізнесу**

За сприяння державних і місцевих органів влади створюються умови для:

- безоплатного переїзду підприємств;
- підбору відповідних площ для розміщення виробництва, переміщення і розселення персоналу;
- підбору працівників у місцях дислокації після переїзду.

Головною умовою для такого переїзду є наявність логістичної можливості без надмірної загрози для водіїв та залізничників. Тому в зоні безпосередніх бойових дій та через гуманітарні коридори релокація не проводиться.

ФОПи, які працюють на підприємство, що здійснює релокацію, мають подавати заявки на переїзд окремо.

Після прибуття на нове місце фахівці обласних адміністрацій, Державна служба зайнятості та Державна служба з питань праці допомагають компанії у облаштуванні.

Отже, підприємці та бізнес, здатні стабільно працювати в умовах війни, - це справжній хребет української економіки. Налагодження роботи національного бізнесу є запорукою того, що державний бюджет буде наповнюватися, а населення зберігатиме платоспроможність. Активізація бізнес-діяльності - ключовий фактор посилення економічної стійкості держави, а отже, і її здатності ефективно протистояти агресору.

### **Список використаної літератури:**

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» від 03.03.2022 р. №2118-IX
2. Постанова КМУ №314 від 18 березня 2022 року «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану»
3. Постанова КМУ від 20 березня 2022 р. № 331 «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні»
4. Джерело: Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX

**Підручник К. П.**

Науковий керівник: д.е.н., доц. Назаркевич І.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

## **МІСЦЕ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У БЮДЖЕТАХ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ**

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – загальнодержавний прямиий податок, сплачуваний фізичними особами з одержаного доходу, відповідно до чинного законодавства. Відповідними статтями IV розділу Податкового кодексу України

встановлені ключові елементи податку на доходи фізичних осіб, до яких належать: платники податку, об'єкт оподаткування, база оподаткування, ставки податку, податковий період, податкові пільги (рис. 1).



**Рис. 1. Характеристика обов'язкових елементів податку на доходи фізичних осіб\***

*\*Джерело: складено на основі [1]*

Реформа децентралізації дала змогу збільшити надходження до місцевих бюджетів, у тому числі за рахунок ПДФО, 60% якого тепер залишається на місцях.

Таке рішення сприяє не лише покращенню фінансової самодостатності місцевих бюджетів, але й стимулює місцеві органи влади й самоврядування збільшувати зайнятість у регіонах, як потенційне джерело податкових надходжень до місцевих бюджетів.

У сучасних умовах посилюється бюджетна та соціальна роль податку на доходи фізичних осіб.

Фіскальне значення ПДФО зумовлюється його високою питомою вагою у доходах місцевих бюджетів, а соціальна ефективність податку полягає у можливості за допомогою диференціації ставок та податкових пільг впливати на рівномірність розподілу доходів населення у територіальному розрізі [2].

Порівняємо частку ПДФО в податкових надходженнях обласних міст західного регіону України станом на 2020 рік (табл. 1).

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика надходжень ПДФО у містах обласного значення на західній Україні у 2020 році\***

Обласний центр	Обсяг надходжень ПДФО, тис. грн.	Обсяг податкових надходжень, тис. грн.	Частка ПДФО в податкових надходженнях міст, %
Луцьк	1 062 921,2	1 577 166,0	67,39
Ужгород	701 829,9	1 014 922,0	69,15
Івано-Франківськ	1 219 155,1	1 799 381,1	67,75
Львів	4 361 249,2	6 790 382,1	64,22
Рівне	1 075 624,5	1 591 758,6	67,57
Тернопіль	1 039 027,6	1 588 575,7	65,41
Хмельницький	1 228 420,8	1 886 710,8	65,11
Чернівці	999 059,0	1 570 571,9	63,61

\*Джерело: розраховано авторами на основі [3]

Як бачимо, в умовному порівняльному рейтингу серед групи міст обласного значення західного регіону України Львів знаходиться на 1 місці за обсягом надходжень ПДФО і податкових надходжень до бюджету. Проте, фіскальне значення ПДФО не найвище у Львівському бюджеті. Питома вага податку на доходи фізичних осіб в цьому місті у 2020 році становила лише 64,22%. Перше місце за часткою податкових надходжень аналогічного показника займало місто Ужгород (69,15%).

Особливості справляння податку на доходи фізичних осіб міста зумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами. Тому, одним із важливих завдань місцевих органів влади є здійснення постійного моніторингу показників, які впливають на обсяг доходів місцевого бюджету від ПДФО, а саме: географічне прикордонне положення регіону; законодавчий аспект; рівень розвитку підприємництва на території, кількість працездатного населення, тощо.

Отже, на базі проведеного дослідження обсягів податку на доходи фізичних осіб, відсотків його виконання та частки в структурі податкових надходжень за аналізований період, варто зазначити, що досліджуваний податок є одним із основних бюджетоутворюючих податків на місцевому рівні. А на розмір ПДФО впливають як економічні, так і позаекономічні чинники.

#### Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 30.04.2022).
2. Федун І.Л., Васіна Т.Б. Фіскальна роль податку на доходи фізичних осіб в контексті адміністративно-територіальної реформи в Україні. Економіка та держава. №1. 2012. URL: [http://www.economy.in.ua/pdf/1\\_2012/12.pdf](http://www.economy.in.ua/pdf/1_2012/12.pdf) (дата звернення: 30.04.2022).
3. Державний веб-портал бюджету для громадян. Міністерство фінансів України. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 03.05.2022).

**Фольтович Д.Р.**

Науковий керівник: д.е.н., доц. Назаркевич І.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

## ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ СПРОЩЕНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року Указом Президента на всій території України було введено воєнний стан, у зв'язку з чим було внесено низку змін до податкового

законодавства з метою надання пільг для бізнесу та врегулювання окремих питань. У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Верховна Рада України постановила внести до Податкового кодексу України такі зміни:

1. дозволено проводити фактичні податкові перевірки з будь-яких питань та камеральні податкові перевірки щодо бюджетного відшкодування ПДВ (тобто частково скасований мораторій, введений до цього на всі перевірки

2. введений податок 2 % від обороту для бізнесу (новий формат єдиного податку третьої групи), як альтернатива сплати ПДВ та податку на прибуток, для компаній та фізичних осіб з оборотом до 10 млрд грн. на рік;

3. дозволено застосовувати санкції за порушення порядку здійснення розрахункових операцій при продажу підакцизних товарів;

4. дозволено не нараховувати ЄСВ фізичним особам – платникам єдиного податку;

5. пеня за порушення податкового законодавства не нараховується, а нарахована підлягає анулюванню в разі вчинення діяння (дії або бездіяльності) особою внаслідок введення воєнного чи надзвичайного стану;

6. З 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено або скасовано воєнний, надзвичайний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю за земельні ділянки, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях, а також за земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди.

7. За 2022 та 2023 податкові (звітні) роки не нараховується та не сплачується загальне мінімальне податкове зобов'язання за земельні ділянки, що розташовані на територіях, вказаних вище.

8. З 1 квітня 2022 року та на період дії воєнного стану для ФОП, платників єдиного податку першої та другої групи, сплата єдиного податку стає добровільною. Вказані платники, які виявили бажання не сплачувати єдиний податок, у період воєнного стану не заповнюють декларацію за вказаний період.

9. З 1 березня 2022 року та протягом 12 місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні ФОП (зокрема платники єдиного податку), особи, які провадять незалежну професійну діяльність, та члени фермерського господарства мають право не нараховувати та не сплачувати ЄСВ за себе.

10. Під час періоду мобілізації ФОП, які обрали спрощену систему оподаткування та належать до другої та третьої груп платників єдиного податку, а також юридичні особи, які належать до третьої групи платників єдиного податку, мають право за власним рішенням не сплачувати ЄСВ за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до Збройних Сил України.

Також важливими неподатковими заходами, на мою думку, для підтримки і стимулювання розвитку ФОП в умовах воєнного стану мають бути: запровадження нульової ставки за інтернет-еквайрингом в державних банках; зниження та відтермінування плати за оренду об'єктів державної і комунальної власності для ФОП, що здійснюють свою діяльність в креативних індустріях, забезпечують надходження критичного імпорту, займаються інноваційною діяльністю.

Отже, як видно з поданих вище змін, держава та влада докладають значних зусиль, щоб запустити економіку, яка призупинила своє функціонування із початком повномасштабного вторгнення "сусідів", що не можуть змиритися з тим, щоб хтось прагне кращого життя, незважаючи на постійний тиск, і має успіх на цьому шляху. Та все ж таки, Україна була, є і буде, незважаючи ні на що, тому бізнес повинен працювати зараз на всі 110%, щоб піднести економіку і тим самим допомогти швидше відбудувати нашу країну.

*Список використаних джерел:*

1. Державна податкова служба України URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentri/novini/579955.html>
2. Офіційний веб-портал парламенту України URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39325>
3. Європейська Бізнес Асоціація URL: [www.eba.com.ua](http://www.eba.com.ua)

**Фурман О.**

*Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.  
Львівський національний університет імені Івана Франка*

**РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ**

Із здобуттям незалежності Україна самостійно визначає стратегію соціально-економічного розвитку, розробляє та формує незалежну фінансову політику в контексті загальнодержавної економічної політики. Однією зі складових фінансової політики є фіскальна політика, частиною якої є податкова політика. [1]

Актуальність проблеми реформування податкової політики зумовлена тим, що у ході здійснюваних в Україні за роки незалежності реформ відбулися глибокі соціально-економічні перетворення. Разом з тим непослідовність процесів реформування, відсутність цілісної концепції державної економічної політики, значні структурні диспропорції в економіці призвели до глибокої і затяжної соціально-економічної кризи суспільства. Одним з важливих факторів кризових явищ в Україні стала не виважена податкова політика держави, у результаті якої відбулося гальмування інноваційно-інвестиційних процесів, що у свою чергу призвело до зниження рівня реальних податкових надходжень.

У більшості країн світу податки є «ефективним знаряддям державної політики» відносно життєдіяльності суспільства, а саме: перерозподілу ВВП у соціальному, віковому, територіальному, галузевих аспектах компенсації недоліків ринкових механізмів, розміщення ресурсів і забезпечення суспільними благами, заохочення бізнесу, ділової та інвестиційної активності, мотивації до праці, анти циклічного регулювання економіки, підтримання рівня зайнятості, стабілізації ринкової кон'юнктури. [2]

Податкова система в кожній країні є однією із стрижневих основ економічної системи. Вона, з одного боку, забезпечує фінансову базу держави, а з іншого – виступає головним знаряддям реалізації її економічної доктрини.

Стратегічною метою України є вступ до Європейського Союзу.

Для досягнення цієї мети необхідне реформування податкової політики, а саме перетворення її з суто фіскального інструменту на ефективний засіб соціально – економічної стратегії держави. Податкова система має стимулювати інноваційну та інвестиційну діяльність, що потребує зменшення податкового тиску, посилення захисту платників податків, максимальне спрощення процедури оподаткування.

Однак, в сучасних умовах податкова система України має ряд недоліків:

1. Значна складність та суперечливість податкової системи;
2. Фіскальна спрямованість податкової системи і недостатня орієнтація регулюючої функції на стале економічне зростання ;
3. Складна, неоднорідна та нестабільна нормативно-правова база оподаткування, а також неузгодженість та суперечливість окремих законодавчих норм;
4. Витрати на адміністрування окремих податків є значними порівняно з доходами бюджету, що формуються за рахунок їх справляння;
5. Значна нерівномірність розподілу податкового тягаря через наявність великої кількості податкових пільг та існування різноманітних схем ухиляння від сплати податків;

6. Непрозорість податкового регулювання;

7. Діяльність Міністерства Фінансів, Державної податкової служби, Держмитслужби щодо реалізації державної податкової політики є недостатньо узгодженою і ефективною внаслідок недосконалого правового регулювання їх взаємовідносин;

8. Коруптованість і каральний зміст податкових відносин.

Дані недоліки призвели до таких проблем у системі оподаткування України, як: податкова заборгованість платників перед бюджетом і державними цільовими фондами; бюджетна заборгованість з відшкодування ПДВ; ухилення від оподаткування; нерівномірне податкове навантаження, найбільша частка якого покладена на законослужняних платників. [3]

На підставі зазначеного та з урахуванням сучасних економічних умов, ми можемо стверджувати, що основним пріоритетом податкової політики в перспективі має стати: створення сприятливих умов для розвитку підприємницької та інвестиційної діяльності, а також їх ефективного захисту.

Для реалізації пріоритетів розвитку податкової політики, необхідно здійснювати комплекс стимулюючих заходів, які передбачають: зниження податкового тиску, стимулювання інноваційної діяльності, сприяння розвитку малого підприємництва, підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази, поліпшення адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків, декриміналізація податкового законодавства. [4]

Податки можуть відігравати роль стимуляторів або дестимуляторів економічних процесів у державі, залежно від особливостей податкової політики, яка сформована у державі. Характерним і дестабілізуючим фактором для України сьогодні є значна кількість податків, безсистемне надання пільг, значний податковий тягар, часті зміни податкового законодавства.

Для податкової політики нашої держави поки що характерне те, що:

- по-перше, нові податки ніде на підприємствах, у районах або містах не апробуються;
- по-друге, не відпрацьовуються ставки оподаткування, а тому Верховна Рада України змушена знову й знову змінювати їх;
- по-третє, в економічну систему України впроваджується податкова система розвинутих ринкових країн, що не враховує особливостей нашої економіки.

Метою реформування податкової політики України є зміна податкової системи для забезпечення стабілізації економіки, забезпечення доходів державного бюджету та забезпечення соціально-культурного розвитку держави, посилення регулюючої функції податків.

Дослідження суті та особливостей податкової політики України дозволяє зробити певні узагальнюючі висновки і пропозиції щодо її реформування: прагнення України увійти до Європейського Союзу вимагає узгодженості вітчизняного податкового законодавства до законодавчих вимог у сфері оподаткування, що існують у ЄС; необхідна поступова лібералізація податкової політики в напрямі зменшення податкових ставок і надання податкових пільг за основними податками в Україні, детінізації доходів підприємців і населення, а також більш ефективного адміністрування податків; створення умов для реалізації принципу соціальної справедливості у оподаткуванні; забезпечення рівномірного розподілу податкового навантаження; запровадження диференціації ставок податку на додану вартість у розрізі товарів першої необхідності та широкого вжитку, а також введення прогресивної шкали оподаткування за податком із доходів фізичних осіб; розширення бази оподаткування та зменшення податкових витрат; необхідно ухвалити Податковий кодекс України; розробка ефективних механізмів і процедур податкового адміністрування; належна діяльність правоохоронних органів щодо виявлення і

протидії податковим правопорушенням; Україна має активніше залучатися до ведення дискусій із податкової проблематики на міжнародному рівні з метою формування позитивного іміджу України на міжнародно-правовій арені. [5]

Розв'язання існуючих проблем податкової системи України має відбуватися через послідовну реалізацію стратегічних цілей реформування податкової системи України, а саме: підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу; легалізація тіншового сектору; активізація інвестиційних процесів в економіці; розробка простих і зрозумілих податкових норм для суб'єктів господарювання; скорочення витрат платників на нарахування і сплату податків і держави на їх адміністрування; адаптація податкового законодавства України до законодавства ЄС; забезпечення умов для добровільного виконання вимог податкового законодавства платниками податків; запровадження інформаційно-аналітичної системи державної податкової служби в національному масштабі; автоматизація процесів оподаткування з використанням сучасних технологій. [6]

Податки відображають складні економічні відносини і тому мають бути адекватними цим відносинам. У протилежному разі вони не зможуть повною мірою виконувати покладені на них функції. Визначну роль у податковій системі України мають відігравати податки на майно, на землю і на використання природних ресурсів. Вони не залежать від обсягу виробництва, продажу і є стабільними, а значить, створюють гарантію поповнення бюджету і будуть стимулювати ефективне використання природних ресурсів і закріплених основних та оборотних фондів.

Для нормального функціонування держави повинна здійснюватися ефективна податкова політика, яка передбачає встановлення і стягнення податків. На жаль, на сьогодні економіка України має багато вад: збільшується кількість збиткових підприємств, зростає безробіття, ускладнюється соціально-економічна ситуація в країні. Зумовлюється це тим, що акцент у податковій політиці зроблено на фіскальній функції, а її регулююча та стимулююча роль фактично зведена нанівець. Тому проблема побудови ефективної податкової системи залишилася однією з найактуальніших у процесі становлення ринкових відносин і закладання підвалин для економічного зростання України [7].

Отже, виходячи з дослідження сутності проблем і стратегічних цілей реформування податкової політики України, виникає необхідність удосконалення податкової політики України за такими напрямками: підвищення ефективності системи адміністрування; вдосконалення законодавчого забезпечення податкової системи шляхом розробки і прийняття Податкового кодексу України; детінізація економіки та боротьба з корупцією в системі адміністрування податків шляхом посилення кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків та корупцію у системі державних органів влади; реформування спрощеної системи; реформування системи відрахувань до фондів соціального страхування шляхом запровадження єдиного соціального податку.

#### **Список використаних джерел:**

1. *Василичев Д.В. Розбудова податкової системи України // Економічний простір. - №20/2. - 2008. – 137-143.*
2. *Коломієць Н.О. Проблеми та необхідність реформування податкової системи // Вісник Черкаського національного університету ім. Б.Хмельницького. – 2009. - №4. – С. 83-87.*
3. *Огоновський А.Р. Система податків в Україні та основні напрями її реформування // Науковий вісник. – 2008. - № 17.7. – С.228 – 238.*
4. *Петрович Й. Проблеми розвитку та шляхи вдосконалення податкової політики України // Банківська справа. - 2008р. - № 6. - С. 43-49.*
5. *Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: Монографія / П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул, З.С. Варналій [та ін.]; за ред. З.С. Варналія. – К.: Знання України. – 2008. – 675с.*

6. Томчинська М. «Оцінка податкової політики в Україні та її майбутні перспективи» // *Економіст* - 2009 р. - № 6. - С 46-54.
7. Хілобок Ю. А. Основні напрямки реформування сучасної податкової політики України // *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. – 2009р. - № 2(6). – С. 114- 118.

**Хіма В.І.**

*Науковий керівник: к.е.н., доц. Західна О.Р.  
Львівський національний університет ім. Івана Франка*

## **АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ**

Державний бюджет є важливим інститутом суспільства, який з'явився на стадії планування фінансово-господарських відносин країни. Дослідження сутності формування доходів бюджету є достатньо актуальним питанням сучасності, адже підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, що перерозподіляється через бюджетну систему, залежить від розуміння сутності зазначеної економічної категорії та основних зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають її розвиток.

Бюджетна система України перебуває в процесі пошуку ефективних методів управління державними ресурсами. Україна намагається адаптувати кращі та ефективніші методи формування бюджету інших країн, що використовуються на практиці.

Державний бюджет можна назвати централізованим фондом грошових ресурсів держави, за фінансовим змістом, що є в постійному користуванні, і складаються з вхідних та вихідних бюджетних потоків. Завдяки Державному бюджету здійснюється централізація коштів відповідно до чинного законодавства, що дає змогу створювати в житті намічені державою заходи та проводити єдину економічну та соціальну політику на всій території Держави.

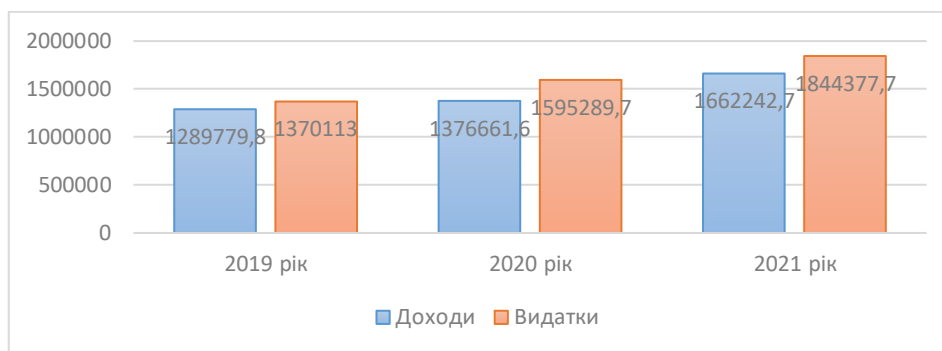
Формування доходів бюджету і проблеми управління ними належать до найактуальніших як в економічному й соціальному, так і в політичному контексті.

Фінансовий потенціал реального і фінансового секторів економіки, а також доходи простих громадян та держави є досить обмежені. Сучасна бюджетна політика в Україні багато в чому продовжує будуватись на старих засадах адміністративно-командної системи, яка перейшла нам у спадок.

Державні доходи становлять фінансову базу її функціонування, їх, як правило, класифікують за джерелами надходження коштів у бюджет. В загальному, політична, економічна і соціальна діяльність держави вже передбачає державні доходи як об'єктивну необхідність і закономірну реальність [1].

На рис.1 ми можемо спостерігати тенденцію структури Зведеного Державного бюджету, до складу якого входять Державний бюджет України та місцеві бюджети, за 2019-2021 роки. В загальному з кожним роком дохідна та видаткова частини зведеного бюджету збільшуються, проте ми на постійній основі спостерігаємо дефіцит Державного бюджету.

Станом на 2020 рік доходи становили 1376661,6 млн.грн, що на 86881,8 більше порівняно з 2019 роком, але тенденцію збільшення ми також спостерігаємо зі сторони видатків, які значною мірою перевищують доходи.



**Рис. 1. Структура зведеного Бюджету України, за 2019-2021 роки, млн.грн**  
\*Джерело: Складено за даними [3]

Незважаючи на стабільне збільшення дохідної частини бюджету присутня також тенденція до зростання структурного (нециклічного) бюджетного дефіциту, який характеризується нарощуванням державних витрат швидшими темпами, ніж зростають доходи бюджету. Такий дефіцит виникає внаслідок дискреційної фіскальної політики, тобто такої, яка проводиться невідповідно до правил, а на власний розсуд влади. Також характерною ознакою дискретної фіскальної політики є внутрішня структурна мінливість витрат держави, особливо за статтями «економічна діяльність» та «соціальний захист та соціальне забезпечення» (рис 1).

Таблиця 1

**Доходи Державного бюджету, млн.грн \***

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Податкові надходження	799 776, 041	851 115, 641	1107090,9
Внутрішні податки на товари та послуги	502 048, 114	538 896, 206	698940,4
Неподаткові надходження	186 750, 102	212 957, 205	175358,0
Доходи від власності та підприємницької діяльності	114 414, 845	119 155, 936	56021,9
Власні надходження бюджетних установ	46 194, 887	68 991, 058	88365,7
Офіційні трансферти	8 725, 021	10 658, 004	12576,1

\*Джерело: Складено на основі [4]

Згідно даних табл.1 спостерігається тенденція збільшення з кожним роком доходів до Державного бюджету. Наприклад, на 2020 рік податкові надходження збільшились з минулого року в понад 30000 млн. грн. Насправді, таке зростання доходів не сильно відчувається у житті нашої держави, адже видатки з кожним роком також збільшуються.

Таблиця 2

**Доходи державного бюджету України за статтями доходів, млн. грн.\***

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Податок на доходи фізичних осіб	109954,0	117 281,3	137 555,2
Податок на прибуток підприємств	107086,3	108 695,0	147 751,7
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	69897,1	80 449,3	82 858,4
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	53460,8	57 846,9	79 592,8
Податок на додану вартість з імпортних товарів	289760,4	274 113,5	380 714,4
Ввізне мито	29 855,4	30 203,2	36 854,9
Інші податки та збори	3 855,0	3 306,2	3 916,5
Неподаткові надходження	186684,2	212 946,9	175 358,0
Усього	998278,9	1 076 016,7	1296852,9

\*Джерело: Складено на основі [4]

Аналізуючи табл.2, бачимо, що податок на доходи фізичних осіб станом на 2021 рік стрімко зріс в порівнянні з 2019 роком на 25%. Схожа тенденція зберігається і з податком на прибуток підприємств, який у 2019 році становив 107 086,3 млн.грн , а у 2021 році - 147 751,7 млн.грн.

Загалом, через велику кількість фіскальних операцій, податкові надходження з кожним роком зростають, наповнюючи Державний бюджет України новими коштами. Проте неподаткові надходження плавно спадають, але за рахунок наповнення по інших статтях, на загальну картину дохідної сторони Бюджету ці зміни не сильно впливають.

Аналіз формування доходів Державного бюджету показав наявність певного ряду проблем, які стримують збільшення дохідної частини бюджету, серед них найбільш суттєвими є:

- щорічне невиконання бюджету та прийняття Державного бюджету з дефіцитом;
- недосконалість податкового та бюджетного законодавства;
- наявність порушень та недоліків, що пов'язані з недоплатами до бюджету;
- з неналежним контролем за правильністю нарахування, повноти та своєчасності сплати податків і зборів;
- невиправдане надання податкових пільг, звільнень від оподаткування, а масштабне ухилення від сплати податків звужує базу оподаткування

Для покращення ситуації органам державного управління у своїй діяльності потрібно прагнути до збалансованого розподілу видатків і доходів. Для того, щоб досягти цього необхідно мати чітко налагоджену систему управління бюджетом, яка змогла б забезпечити ефективне використання бюджетних ресурсів. Посилити відповідальність суб'єктів господарювання, а саме особисту майнову і кримінальну відповідальність, за дотриманням вимог законодавства, своєчасність і повноту розрахунків з бюджетом.

Також можна запропонувати наступні напрямки вдосконалення та шляхи збільшення доходів бюджету, а саме:

- прийняття ефективного й забезпечення стабільного чинного законодавства, його простоти й однозначності в трактуванні;
- удосконалення планування державного бюджету та впровадження стратегічного бюджетного планування, що вплине на реалістичні показники дохідної частини;
- збільшення ролі податкових надходжень, зокрема підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази, зменшення масштабів ухилення від сплати податків;
- здійснення перегляду надання податкових пільг (зменшення дотацій і пільг збитковим підприємствам);
- збільшення ролі податкових надходжень шляхом розширення переліку підакцизних товарів;
- пошук резервів мобілізації доходів бюджету за рахунок впровадження на практиці оподаткування нерухомості;
- розширення податкової бази за рахунок легалізації та регулювання доходів юридичних і фізичних осіб;
- узгодження співпраці органів державного управління, тощо

#### **Список використаних джерел:**

1. Бачо Р.Й. Стан формування дохідної частини бюджету України в сучасних кризових умовах. Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. 2019. № 42, Ч. 1. С. 140–145.

2. Видатки Держбюджету. МінФін URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> (дата звернення: 03.05.2022р)

3. Доходи і видатки до Держбюджету. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення: 03.05.2022р)

4. Державна Казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення: 03.05.2022р)

**Хіма В.І.**

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

### **ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ: ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ**

Податки є головним бюджетоутворюючим елементом та важливим інструментом регулювання соціально-економічних процесів, що відбуваються у державі. Вони зачіпають найважливіші сторони життя людини і суспільства. З-поміж усіх податків центральне місце займає податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), який є складовою системи прямого оподаткування. ПДФО є вагомим регулятивним важелем розподілу фінансових ресурсів між державою та населенням, під час його справляння формуються взаємозв'язки платника податку та держави, оскільки кожен платник стає учасником бюджетного процесу в частині формування доходів.

Актуальність дослідження проблеми оподаткування доходів фізичних осіб виходить із важливого значення ДФО, адже цей податок є одним із найстабільніших та найдієвіших джерел формування дохідної частини бюджету, забезпечує фіскальну достатність бюджету, а разом з тим, виконує важливу соціальну роль, так як він чинить безпосередній вплив на рівень доходів населення. Оподаткування доходів є не тільки вагомим джерелом формування бюджетних ресурсів держави, але і важливим фінансовим важелем соціально-економічних процесів, оскільки впливає на обсяг і структуру доходів платників, рівень їх заощаджень, активність інвестиційної діяльності, процеси нагромадження капіталу, визначаючи обсяги сукупного споживання та інші чинники стабільності та розвитку суспільства.

ПДФО виконує фіскальну та регулюючу функції

Місце та роль податку в системі оподаткування визначається через його переваги. Якими зокрема є:

–обкладання платника податком відбувається відповідно до його платоспроможності;

–один з основних податків, який дозволяє в максимальному ступені реалізувати основні принципи оподаткування: справедливість і рівномірність розподілу податкового тягаря;

-дозволяє оподатковувати доходи з різних джерел походження

-дозволяє змінювати розмір кінцевих доходів населення без зміни відповідності між результатами праці та її оплатою;

–впливає на структуру кінцевих доходів населення, а отже, і на структуру потреб населення.

Залежно від цілей державної політики змінюється розмір податкового навантаження. Так, якщо держава має на меті наповнення бюджету, тобто збільшення доходів від оподаткування, то збільшуються ставки оподаткування, а отже і податкове навантаження, проте таке збільшення є фіскально ефективним лише до певної точки. Якщо ж метою є покращення рівня життя громадян та стимулювання економічного розвитку, то величина податкового навантаження зменшується.

Порядок нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб в Україні регулюється розділом IV Податкового кодексу України. Механізм нарахування і стягнення податку на доходи фізичних осіб повинен базуватися на складових елементах системи оподаткування та чинному податковому Законодавстві

Отже, відповідно до ст.162 Податкового кодексу України платниками ПДФО вважаються:

-фізична особа-резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;

-фізична особа-нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні;

-податковий агент.

Об'єктом оподаткування резидента є:

-загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід;

-доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання);

-іноземні доходи

-доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України.

Загальний оподатковуваний дохід -будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду.

Ставка податку становить 18 відсотків бази оподаткування щодо доходів, нарахованих (виплачених, наданих) у тому числі, але не виключно у формі: заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами

Податок на доходи фізичних осіб є важливим бюджетоутворюючим елементом та має значний фіскальний потенціал. Пріоритетними завданнями держави мають стати зменшення масштабів бідності та недопущення надмірної диференціації населення за доходами. Високий рівень нерівності в доходах та бідності спричиняють соціальну напругу і соціальні конфлікти. Їх наслідком (особливо в умовах політичної нестабільності) є збільшення економічних ризиків і зниження інвестиційної привабливості країни, що неминуче уповільнює темпи економічного зростання.

Висновки

Подальший розвиток України як соціально-орієнтованої правової держави націленої на інтеграцію в європейське співтовариство визначатиметься

рівнем розвитку усіх державних інститутів, зокрема й податкової системи.

Отже, податкова система потребує приведення у відповідність з пріоритетами державної політики соціально

-економічного розвитку, забезпечення достатнього обсягу сукупних податкових находжень до бюджетів усіх рівнів на

основі проведення збалансованої бюджетної політики.

Оподаткування фізичних осіб –це процес, який складається з таких етапів: визначення механізму оподаткування та нормативно-правового забезпечення, що визначають правила оподаткування в державі на основі відповідних податкових доктрин та концепцій економічного розвитку, процедури справляння податків на користь держави та механізмів контролю за дотриманням повноти відображення об'єктів оподаткування у обліку, достовірності нарахування та своєчасності сплати

Головною проблемою в системі справляння ПДФО є те, що вона не є соціально справедливою та нейтральною по відношенню до платників. Так, як встановлення єдиної ставки на рівні 18%, а ставки на оподаткування дивідендів 26 ще значно нижчою 5%, створює ситуацію, за якої частина населення з мінімальним чи середнім рівнями доходів, для яких основним, а часто і єдиним доходом є заробітна плата, сплачують значно більший обсяг податків у структурі власних витрат, ніж заможні верстви населення. Нерівномірне податкове навантаження, яке призводить до зростання розриву між бідними і багатими, свідчить про необхідність реформування механізму справляння ПДФО.

Характерними рисами ПДФО є також і те, що показник еластичності податку не пов'язаний з темпами економічного розвитку та вказує на поступове збільшення частки податку на доходи фізичних осіб в структурі ВВП.

Невикористані значні ресурси сектору тіньової економіки як джерела податкових надходжень суттєво зменшують фіскальну ефективність податку на доходи фізичних осіб та створюють умови щодо невиправданого податкового навантаження на легальну економіку.

Для вирішення проблем, що стосуються оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, врахувавши зарубіжний досвід, необхідно вжити такі заходи:

1. Щодо збільшення прозорості та відкритості справляння ПДФО;
  2. Підвищення рівня податкового контролю.
  3. Розроблення механізму переходу доходів громадян до легальних із тіньової економіки.
  4. Запровадження прогресивної шкали оподаткування доходів;
  5. Запровадження нульової ставки оподаткування для громадян із мінімальним рівнем доходів;
  6. Призначення справедливих соціальних пільг громадянами, окремим сім'ям.
  7. Розширення бази ПДФО за рахунок запровадження податку на розкіш, тобто оподаткування ювелірних виробів, виробів із хутра, картин та ін.
  8. Підвищення рівня доходів фізичних осіб, шляхом створення додаткових робочих місць, інвестування економіки.
  9. Перехід від розуміння ПДФО лише як фіскального інструменту до розуміння ПДФО як засобу підвищення суспільного добробуту, що діє на користь самих платників податку. Такий захід має на меті підвищення рівня податкової культури.
- З огляду на це, важливим є реформування і подальше вдосконалення механізму оподаткування доходів фізичних осіб, а також пошук шляхів зростання фіскального й регулюючого потенціалу особистого прибуткового оподаткування.

#### **Список використаних джерел:**

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (Дата звернення 02.05.2022р)
2. Бюджетний моніторинг за 2020 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-diyalnist/2020-rik/Informacziya-pro-vikonannya-byudzhetu-za-byudzhetnimi-programami-derzhavnoji-sluzhbi-finansovogo-monitoringu-ukrajini-ta-pokaznikiv-shho-xarakterizuyut-jix-vikonannya-za-2020-rik.html> (Дата звернення 02.05.2022р)
3. Моніторинг фінансів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/monitoring-finansoviy-tizhden-23-31-sichnya-2019-roku> (Дата звернення 02.05.2022р)

**Чепіль Ю.Б.**

Науковий керівник: к.е.н., доц. Західна О.Р.  
Львівський національний університет ім. Івана Франка

### **ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ОБ'ЄКТ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ**

Загальновідомо, що важлива роль у витрачанні бюджетних коштів належить видаткам на забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки країни, функціонування державної влади й апарату управління. Всі ці видатки мають суттєву перевагу над виконанням державою соціальної функції – наданням послуг у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту і соціального забезпечення.

Беручи до уваги фінансування управлінської функції держави, то слід зазначити, що для України є необхідним формування більш ефективної системи державного управління, оновлення змісту діяльності органів виконавчої влади і місцевого самоврядування. Так, реалізація ефективного механізму контролю за діяльністю органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, активна участь населення у формуванні державної політики управління, стануть підґрунтям для більш раціонального використання бюджетних коштів.

Тож, варто визначити саму суть поняття «державне управління». Під державним управлінням розуміють вплив на стан і розвиток суспільних процесів, поведінку та діяльність громадян з боку держави з допомогою впровадження державної політики через спеціальні органи влади для досягнення цілей та завдань, покладених безпосередньо на державу.

Відповідно до Статті 2 «Про бюджетне забезпечення органів державної влади» [1] органи державної влади здійснюють свою діяльність виключно за рахунок бюджетного фінансування в межах, передбачених Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік. Фінансування утворення, реорганізації та ліквідації органів державної влади здійснюється в межах коштів, передбачених на утримання органів державної влади Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік або (у разі недостатності такого фінансування) після внесення відповідних змін до такого Закону.

Органи державної влади можуть отримувати додаткові кошти з місцевих бюджетів для виконання делегованих законами України повноважень органів місцевого самоврядування. Слід зазначити, що за рахунок бюджетних коштів утримується значна кількість органів влади: починаючи з Адміністрації Президента України та закінчуючи районними державними адміністраціями (рис. 1).

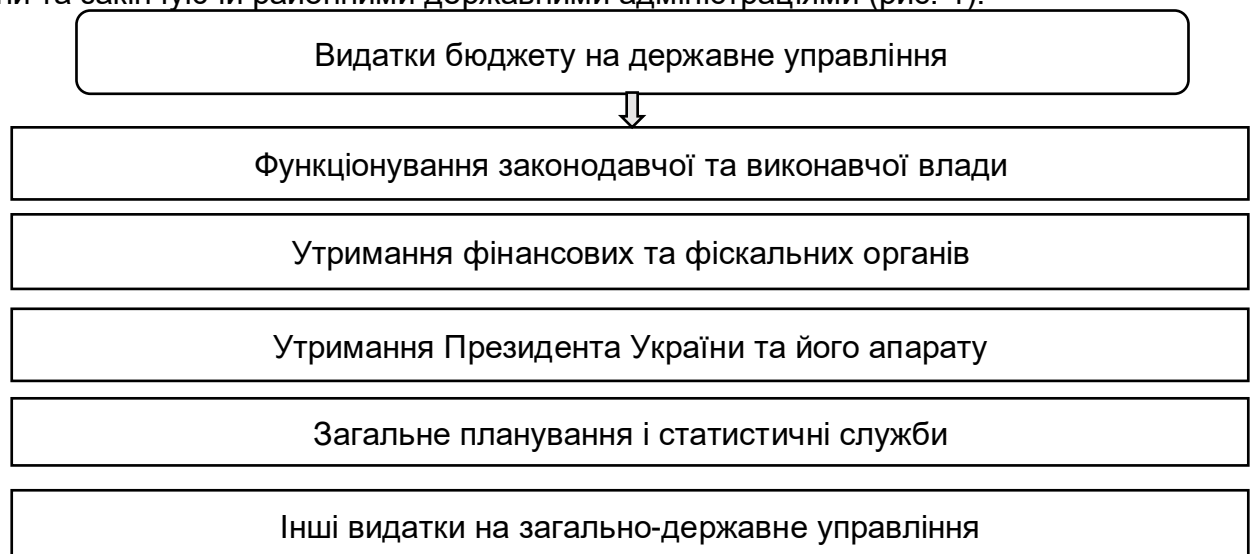


Рис. 1. Склад бюджетних видатків на державне управління

Джерело: [2]

Відповідно, для забезпечення діяльності державного управління потрібен значний обсяг фінансових ресурсів. Тож, на рис. 2 відображено динаміку видатків Держбюджету на державне управління впродовж 2019-2021 рр.

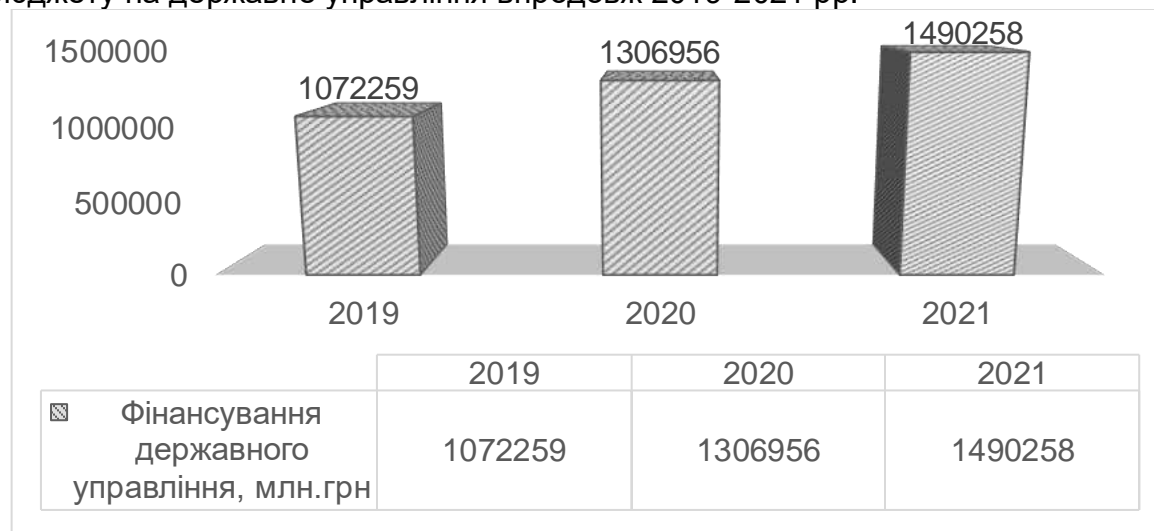


Рис. 2. Динаміка видатків Державного бюджету на державне управління, млн. грн.

*Джерело: [3]*

З рис. 2 видно, що впродовж аналізованого періоду присутня тенденція збільшення видатків на державне управління. Так, у 2021 році цей показник становив 1490258 млн. грн, що на 39% більше в порівнянні з 2019 роком.

Відомо, що значну частку в структурі видатків органів влади та управління становить фонд оплати праці. Так, як працівники цих органів є державними службовцями, їх заробітна плата містить премії, доплати за ранги, надбавки за вислугу років на державній службі, а також інші надбавки.

Для підвищення матеріального забезпечення та стимулювання праці таким робітникам присвоюється надбавка за ранг у співвідношенні до мінімальної заробітної плати: за 9 ранг - 0,10; 8 ранг - 0,15; 7 ранг - 0,20; 6 ранг - 0,25; 5 ранг - 0,30; 4 ранг - 0,35; 3 ранг - 0,40; 2 ранг - 0,45; 1 ранг - 0,50 [4].

Разом з цим, з метою залучення до роботи в апараті органів державної виконавчої влади висококваліфікованих спеціалістів, встановлені надбавки за вислугу років у співвідношенні до мінімальної заробітної плати залежно від стажу державної служби в таких розмірах: більше 1 року - 0,2; більше 5 років - 0,4; більше 10 років - 0,6; більше 15 років - 0,8; більше 20 років - 1,0 [4].

Основною причиною збільшення видатків на державне управління є зростання чисельності державних службовців, а саме тих, які працюють в державних органах, що забезпечують здійснення повноважень Президента України, ВРУ та КМУ (табл. 1).

*Таблиця 1*

Чисельність держслужбовців, які забезпечують здійснення повноважень Президента України, ВРУ та КМУ, осіб

Державні органи	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Державні органи, що забезпечують здійснення повноважень Президента України, ВРУ та КМУ	1895	1924	2120

*Джерело: [5]*

З таблиці 1 видно, що кількість держслужбовців, які забезпечують здійснення повноважень Президента України, ВРУ та КМУ, впродовж аналізованого періоду зростає. Так, у 2021 році цей показник становив 2120 осіб, що на 11,9% більше порівняно з 2019 роком.

Також, однією із причин зростаючої тенденції у видатках Держбюджету на управління є негрошові витрати. Тобто, це кошти на ремонт приміщень, закупівлю обладнання, придбання розхідних матеріалів, а також на транспортні, медичні та інші послуги, які надаються державним службовцям у зв'язку з їхнім статусом.

Так, варто виділити головні проблеми у сфері витрачання бюджетних коштів на утримання апарату державного управління. Основними з них є:

- неефективна політика оплати праці;
- недостатнє матеріальне стимулювання держпрацівників;
- відсутність планомірного оновлення кадрового складу державної служби;
- недостатність використання переваг конкуренції;
- непривабливість сфери держуправління, через дестабілізацію стану заробітної плати державних службовців.

Відповідно до окреслених проблем, слід запропонувати шляхи їх вирішення. Тож, основними напрямками оптимізації сфери бюджетного фінансування державного управління є, насамперед, комплексне вдосконалення механізму планування бюджетних асигнувань, реалізація заходів щодо підвищення матеріального стимулювання ефективної діяльності державних працівників, виділення значної частини коштів у фонд оплати праці держслужбовців. А для зменшення рівня видаткової частини Державного бюджету на державне управління потрібно посилити гнучкість бюджетного фінансування, поживавити державний фінансовий контроль та запровадити складові здорової конкуренції в процес обслуговування органів державної влади.

Отже, підсумовуючи, можна зробити наступні висновки:

- державне управління — це соціально-політичне явище, діяльність держави, яка пов'язана зі здійсненням державної влади в демократичній країні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову;
- державні витрати здійснюються через фінансування – безоплатне й безповоротне виділення коштів з державних фінансових фондів на задоволення публічних потреб;
- органи державної влади здійснюють свою діяльність виключно за рахунок бюджетного фінансування в межах, передбачених Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік.

#### **Список використаних джерел:**

1. Про джерела фінансування органів державної влади: Закон України від 05.10.2016 № 783-XIV. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-14#Text> (дата звернення: 25.04.2022).
2. Бюджетна система : підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 624 с. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/521/1/Бюджетна%20система.%20Підручник.pdf>
3. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/> (дата звернення: 25.04.2022).
4. Про державну службу: Закон України від 17.11.2011 № 4050-VI. URL: <https://zib.com.ua/ua/print/12568.html> (дата звернення: 25.04.2022).
5. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <https://nads.gov.ua/diyalnist/kilkisnij-sklad-derzhavnih-sluzhbovciv/kilkisnij-sklad-derzhavnih-sluzhbovciv> (дата звернення: 25.04.2022).

**Чепіль Ю.Б.**

*Науковий керівник: к.е.н., доц Сич О.А.  
Львівський національний університет ім. Івана Франка*

### **ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ**

Загальновідомо, що податкова система держави відіграє надважливу роль в процесі формування доходів бюджетів всіх рівнів. З допомогою податків відбувається накопичення державних фінансових ресурсів, а також, вони є найважливішою формою регулювання ринкових відносин.

На сьогодні національна система оподаткування не зовсім справляється з проведенням загального оподаткування, підтриманням соціальної справедливості та рівності серед платників податків. Найбільш гостро постає питання щодо податку на доходи фізичних осіб, який є одним із головних бюджетно-формуєчих податків. В час, коли присутня нестабільна економічна ситуація в країні, низький рівень доходів населення, нерівномірне податкове навантаження, низькі темпи детінізації доходів, можливість легкого ухилення від сплати податків, завдання щодо реформування ПДФО є невирішеним та актуальним для розгляду, а розробка заходів щодо оптимізації даного податку дозволить більшою мірою використовувати притаманний йому потенціал.

З огляду на те, що наша держава прагне до інтеграції в європейське співтовариство, оптимізація національної системи оподаткування є одним із кроків до досягнення цієї мети. Так, для того, аби визначити основні напрями реформування ПДФО, необхідним є виокремлення головних проблемних питань та присутніх дисбалансів [1]:

- неврахування зарубіжного досвіду під час справляння ПДФО;
- недосконалість законодавства в частині призначення податкової соціальної пільги;
- невідповідність справляння ПДФО окремим принципам побудови та призначення системи оподаткування;
- відсутність прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб;
- низький рівень фінансової грамотності та податкової культури населення;
- високий рівень корупції в країні;
- масове ухилення від сплати ПДФО;
- відсутня практика впровадження заходів щодо легалізації доходів громадян у тіньовому секторі економіки.

Найперше, слід розглянути, які існують максимальні ставки ПДФО за рубежом (табл. 1).

*Таблиця 1*

<b>Країни</b>	<b>Ставки, %</b>
Швеція	57
Бельгія	54
Данія	52
Іспанія	52
Португалія	48
Великобританія	45
Німеччина	45
Франція	45
Італія	43
Норвегія	39
США	37

Як видно з табл. 1, у економічно розвинених країнах ПДФО є головним фіскальним податком і ставки є досить високими в порівнянні із нашою базовою ставкою 18%. Тобто, слід стверджувати про достатньо низький рівень збирання ПДФО в Україні. Для підвищення даного показника можна збільшити ставку ПДФО, та разом з тим сприяти створенню фіскальних стимулів і більш сприятливих умов для ведення малого та середнього бізнесу.

Як вже зазначалося вище, однією із наявних проблем в системі збирання ПДФО є відсутність прогресивної шкали оподаткування. Проте, її

Джерело: [2]

впровадження, на мою думку, викличе досить багато обурення через різні податкові ставки. Тож варто розглянути всі плюси та недоліки даної шкали оподаткування (табл. 2):

Таблиця 2

Прогресивна шкала оподаткування	
Переваги	Недоліки
Соціально справедливий розподіл доходів	Підвищення ризику тінізації доходів
Зміщення податкового навантаження з менш забезпечених на більш забезпечені верстви населення	Збільшення надходжень до бюджетів не буде досягнуто
Підвищення престижності суспільно корисних видів трудової діяльності, що не передбачають високої матеріальної винагороди	Збільшитися податковий тиск на роботодавців
Зменшення різниці між дискреційними доходами осіб з однаковим рівнем освіти у різних сферах зайнятості	Ускладнення в адмініструванні податку на доходи фізичних осіб

Джерело: [3]

Видно з таблиці 2, що прогресивна шкала оподаткування має достатньо переваг, але і так само багато недоліків. Проте, я вважаю, що запровадження саме такого оподаткування є необхідним через значну диференціацію доходів населення від зайнятості. Це сприятиме підтримці соціальної справедливості та рівності серед платників податку.

В сучасній системі оподаткування доходів фізичних осіб окрім розглянутих вище проблем, присутня низка наступних перепон на шляху ефективного функціонування даної системи:

- низька соціальна ефективність податкових знижок та соціальних пільг;
- не передбачено механізму сімейного оподаткування;
- недостатня кількість фінансових ресурсів у місцевих бюджетах;
- присутнє подвійне оподаткування в окремих випадках;
- недостатня фінансова підтримка з боку держави;
- нерівномірний розподіл податкових надходжень по регіонах України.

Виокремивши достатню кількість проблем та слабких місць в системі оподаткування доходів фізичних осіб, слід запропонувати основні напрями її реформування:

- здійснення точного алгоритму перерахунку суми ПДФО;
- розробка та реалізація заходів щодо підвищення ефективності податкового контролю, що матиме вплив на зменшення випадків з ухиляння від сплати податкового зобов'язання;
- сприяння зменшенню доходів громадян в «тіньовій» економічній діяльності;
- впровадження відповідних заходів, які сприятимуть зростанню доходів фізичних осіб;
- підвищення рівня податкової культури з допомогою удосконалення механізму вирішення податкових спорів, підвищення якості інформування та розвитку інституту податкового консультування громадян, впровадження електронних сервісів під час обслуговування платників;
- сприяння зростанню рівня податкової дисципліни платників податків;

- спростити викладання положень податкових законів, податкову звітність та підвищити якість виконання податкових процедур.

Проаналізувавши всі проблеми та недоліки діючої системи оподаткування доходів фізичних осіб, можна стверджувати, що дана система в Україні є недосконалою і потребує значних змін. На мою думку, ПДФО, найперше, обтяжує громадян з невисоким рівнем доходів, що вказує на неефективність вітчизняної системи оподаткування і є головним її недоліком. Тому, вважаю першочерговим напрямом реформування ПДФО – запровадження прогресивної шкали оподаткування.

Також, слід закцентувати увагу на тому, що реалізація більшості вищезапропонованих напрямів реформування податку на доходи фізичних осіб не лише позитивно вплине на рівень життя громадян і покращення їхнього добробуту, але і сприятиме позитивному економічному розвитку країни в цілому.

*Список використаних джерел:*

1. Швець Ю.О., Бахметова Я.Ю. *Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2017. № 17. С. 771–775.*

2. Данилишин В.І., Синиця С.М. *Напрями реформування податку на доходи фізичних осіб. Економіка та суспільство. 2021. №27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/425/411>.*

Божанова О.В., Петрова Л.В. *Реформування податку з доходу фізичних осіб: сучасний стан та перспективи розвитку. Економічний вісник. 2020. №2. URL:*

**Чепіль Ю.Б.**

*Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.  
Львівський національний університет ім. Івана Франка*

## **СУЧАСНИЙ ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Фінансові ринки виконують надважливу функцію в економічній системі – спрямовують вільні фінансові ресурси до тих, хто має потребу в них. Більшість таких ресурсів акумулюються фінансовими ринками задля підтримання інвестиційної діяльності фірм та урядів. Фінансовий ринок, в свою чергу, поділяють на грошовий ринок та ринок капіталів. В той час, як фондовий ринок, функціонує як частина фінансового ринку, що присутня в обох його сегментах.

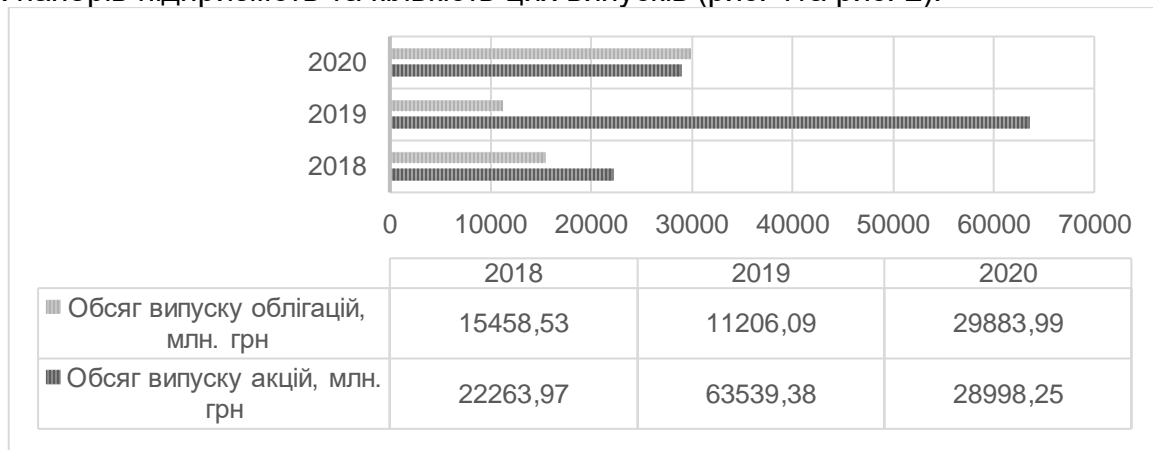
На сьогоднішній день, нашій державі першочергово необхідно, щоб усі механізми однієї системи працювали правильно та злагоджено. Одним із таких механізмів є саме фондовий ринок, який відіграє значущу роль, адже є основним буфером для формування та використання інвестиційних ресурсів.

Фондовий ринок України розпочав своє формування з початком історії незалежності нашої держави, тому він є досить молодим, а в порівнянні з іншими світовими фондовими ринками – слабозрозвиненим. З огляду на це, на ринку присутня значна кількість слабких місць та проблем.

Фондовий ринок в Україні, на даний час, функціонує в умовах нестабільної ситуації та постійних кризових явищ. Розвиток фондового ринку на сучасному етапі недостатньо дає можливостей державі виконувати поставлені цілі та завдання. Так, питання оптимізації фондового ринку України є важливим та, на мою думку першочерговим, адже, розвинутий фондовий ринок сприятиме розв'язанню важливих для нашої держави цілей, а саме: стабілізація стану економіки, перехід до позитивної тенденції її зростання, сприяння залученню вільних грошових коштів громадян в інвестиції.

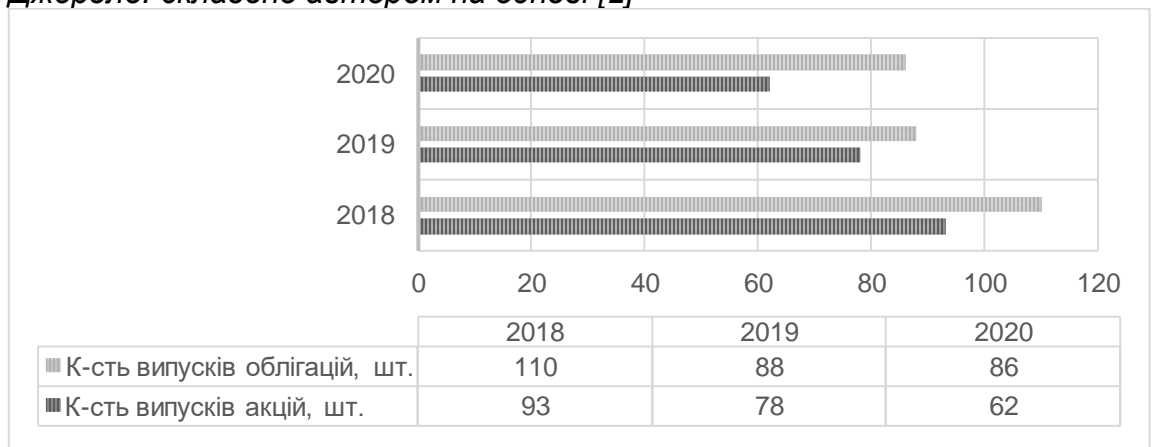
На сучасному етапі розвитку фондовий ринок України є недостатньо або ж низько ефективним, через ряд наявних проблем, а саме: на фондовому ринку, як і в межах усїєї національної економіки, існує значна потреба в інвестиційних ресурсах. Це пов'язано з: наявністю тіньової економіки, де обертається значний обсяг ресурсів, вилучений з обігу на офіційному фінансовому ринку; макроекономічною нестабільністю та недиверсифікованістю економіки, що не дозволяє сформувати клас фундаментальних (або пасивних) довгострокових інвесторів; обмеженою кількістю ліквідних та інвестиційно привабливих фінансових інструментів та інші [1; с.33].

Тож варто розглянути основні характеризуючі показники ефективності функціонування фондового ринку України. Одними із таких показників є обсяг випуску цінних паперів підприємств та кількість цих випусків (рис. 1 та рис. 2).



**Рис. 1. Динаміка обсягу випуску цінних паперів підприємств за 2018-2020 рр., млн. грн**

*Джерело: складено автором на основі [2]*



**Рис. 2. Динаміка кількості випусків цінних паперів підприємств за 2018-2020 рр., шт**

*Джерело: складено автором на основі [2]*

З рис. 1 видно, що обсяг випуску облігацій впродовж 2018-2019 рр. має тенденцію зниження. В 2020 році спостерігається збільшення даного показника на 18 677,9 млн. грн, що майже втричі більше в порівнянні з 2019 роком. Натомість, обсяг випуску акцій підприємств досягає піку в 2019 році та становить 63 539,38 млн. грн, що на 41 275,41 млн. грн більше ніж у 2018 році, та на 34 541,13 млн. грн ніж у 2020 році. Можна побачити, що у 2020 році обсяг випусків акцій та облігацій майже однаковий – 22 998,25 млн. грн та 29 883,99 млн. грн відповідно.

На рис. 2 присутня загальна тенденція зниження кількості випусків цінних паперів підприємств за аналізований період. Кількість випусків акцій у 2020 році зменшилася на 33,3%, а кількість випусків облігацій підприємств на 21,8% в порівнянні

з 2018 роком. Так, у 2018 році показник кількості випусків як акцій, так і облігацій має найвище значення впродовж 2018-2020 років.

Отже, проаналізувавши офіційні дані Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо обсягу та кількості випусків цінних паперів підприємств, можна стверджувати, що позитивна тенденція обсягу випуску акцій спостерігалася лише у 2019 році, а облігацій у 2020 році. Щодо кількості випуску цінних паперів підприємств, то впродовж аналізованого періоду присутня тенденція постійного зменшення даного показника.

Здійснивши аналіз сучасного стану фондового ринку України, можна стверджувати про його недостатню ефективність та розвиток. Основними проблемами, які перешкоджають позитивній динаміці функціонування вітчизняного фондового ринку є:

- відсутність визначеної нормативно-законодавчої бази;
- невідповідність окремих аспектів ринку міжнародним стандартам;
- недостатньо чітко визначене правове забезпечення та механізм котирування цінних паперів;
- відсутність цілісної моделі діяльності фондових бірж;
- нерозвинена система функціонування недержавних інвестиційних фондів та страхових компаній;
- невелика активність фізичних осіб на фондових біржах, насамперед через низьку поінформованість про функціонування фондового ринку, недооцінка всіх переваг;
- присутній тиск з боку податкових органів влади на підприємства, які провадять публічну господарську діяльність;
- недостатня ліквідність;
- безпосередня залежність від світового фондового ринку;
- несприятлива економічна та політична ситуація в країні;
- присутня значна частка тіньової економіки.

Слід зазначити, що, без вирішення більшості вищезгаданих присутніх проблем, неможливим є позитивний розвиток та подальше ефективне функціонування фондового ринку України. Тому, для оптимізації наявної ситуації необхідно реалізувати наступні заходи:

- створити сприятливі умови для належного функціонування інфраструктури фондового ринку;
- розробити ефективний механізм взаємодії учасників фондового ринку;
- сприяти інтеграції українського фондового ринку у світові фінансові ринки;
- розробка та реалізація дієвого механізму розподілу та перерозподілу вільних грошових коштів від тих, у кого вони є, тим, хто цих коштів потребує;
- виявити проблеми нормативно-законодавчої бази та реалізувати їхнє усунення;
- впровадження ефективної державної політики щодо покращення інвестиційного клімату;
- оптимізація механізмів інформаційного забезпечення (роз'яснення серед населення про переваги і можливості вкладання коштів до фондового ринку) [3];
- застосування всіх наявних методів для підвищення рівня відповідності фондового ринку України та окремих його аспектів міжнародним стандартам;
- реалізація заходів щодо стимулювання, заохочення фізичних осіб стати учасниками фондового ринку.

Отже, можна зробити наступні висновки, що фондовий ринок України ще розвивається і в процесі його функціонування присутній значний ряд проблем, які гальмують ефективний розвиток. Тому, задля оптимізації ситуації на фондовому ринку

України сьогодні, найперше, необхідно вжити вищезапропоновані заходи. Адже, вирішення наявних проблем дозволить активно та продуктивно розвиватися українському фондовому ринку загалом.

*Список використаних джерел:*

1. Мельник О. І., Капітан І. М. Сучасні тенденції розвитку фондового ринку України. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. С. 29-37.
2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний сайт. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення: 27.04.2022).
3. Танклевська Н. С., Ярмоленко В. В. Сучасний стан та проблеми функціонування фондового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. №7. URL: [http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7\\_2021/3.pdf](http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/3.pdf).

**Чепіль Ю.Б.**

*Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І.Ф.  
Львівський національний університет ім. Івана Франка*

**МІСЦЕ І РОЛЬ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДИНАМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР**

Належне створення, а в подальшому функціонування та розвиток кожного суб'єкта підприємницької діяльності, потребує детального планування, дієвим інструментом якого виступає процес бізнес-планування. Особливо при започаткуванні нового напрямку, виду економічної діяльності чи створенні стратегічного підрозділу суб'єкта бізнесу важливе значення відводиться розробці бізнес-плану як детальному попередньому аналізу та прогнозу перспектив підприємницького проекту.

Варто звернути увагу на те, що бізнес-планування підприємницької діяльності на сучасному етапі розвитку економіки є надважливим, адже об'єктивно посилюється потреба в більш детальному та комплексному впровадженні сучасних елементів планування задля забезпечення життєздатності та планової конкурентоспроможності бізнесу.

Бізнес-план охоплює практично всі функціональні напрями суб'єкта господарювання, починаючи від детального опису технології бізнес-проекту і закінчуючи ґрунтовними фінансовими розрахунками ефективності підприємницької діяльності. Тому його розробка і контроль реалізації (в подальшому) значно сприяє як підвищенню ефективності, так і зниженню ризиків у започаткуванні нових напрямів підприємницької діяльності. Загальновідомо, що процес планування є невід'ємним природним елементом управління створенням, функціонуванням та розвитком кожного суб'єкта підприємництва, адже дозволяє не лише передбачити найбільш важливі економічні характеристики та параметри господарювання, але й узгодити місію та цілі, стратегію і тактику розвитку, ресурсний потенціал та можливості його реалізації.

Планування є процесом формування цілей, визначення пріоритетів, засобів, методів та шляхів їх досягнення. Його роль полягає у зменшенні рівня невизначеності підприємницької діяльності та забезпеченні життєздатності суб'єкта бізнесу.

Насамперед, варто визначити сутність терміну «бізнес-план». Бізнес-план є документом, який містить систему ув'язаних в часі й просторі та узгоджених з метою і ресурсами заходів і дій, спрямованих на отримання прибутку, внаслідок реалізації підприємницького проекту. Це результат планування, зафіксований у стислій та зрозумілій формі документа. Він виступає інструментом досягнення мети, що включає всі основні напрями діяльності суб'єкта бізнесу.

Мета розробки бізнес-плану полягає у формуванні концепції розвитку суб'єкта підприємницької діяльності (чи реалізації ним підприємницького проекту), яка забезпечує аналіз, оцінювання, позиціонування, контроль та регулювання діяльності в умовах невизначеності й динамічності зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Важливо зауважити, що бізнес-план на відміну від інших планових документів суб'єкта підприємницької діяльності стосується:

- планування започаткування та реалізації окремого бізнес-проекту суб'єкта підприємницької діяльності;
- планування окремих напрямів, видів економічної діяльності чи створення окремого стратегічного підрозділу суб'єкта бізнесу;
- обґрунтування перспективних напрямів розвитку підприємницької діяльності.

Роль бізнес-плану для суб'єкта підприємницької діяльності полягає в тому, що цей документ виконує сукупність цілей, узагальнених за зовнішньою та внутрішньою функціями (табл. 1).

Таблиця 1

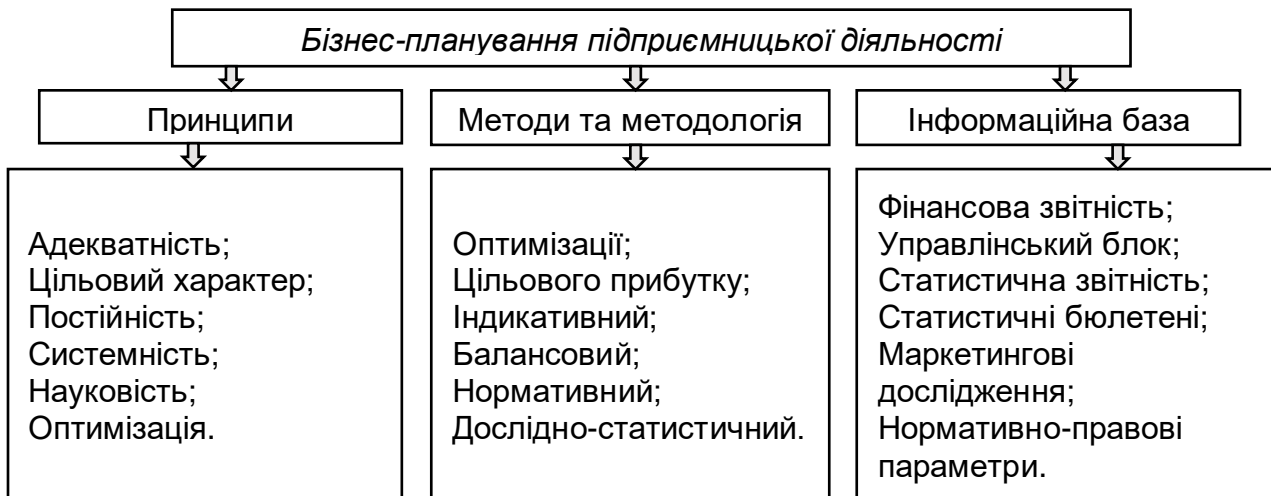
Назва функції	Документ	Суть
Зовнішня	призначений для інституцій фінансово-кредитного сектора, інвесторів, співзасновників, партнерів по бізнесу, потенційних працівників	стосується ознайомлення заінтересованих суб'єктів зовнішнього середовища із сутністю та основними аспектами підприємницького проекту
Внутрішня	призначений для внутрішнього користування апаратом управління, іншими працівниками суб'єкта підприємницької діяльності	стосується опрацювання механізму самоорганізації, тобто обґрунтування цілісної системи управління реалізацією бізнес-проекту

*Джерело: розроблено на основі [1]*

Відповідно, також слід звернути увагу на основні цілі розробки бізнес-плану. Ними є:

- моделювання системи управління суб'єктом бізнесу (його окремим бізнес-проектом чи стратегічним господарським підрозділом). Досвід та практика засвідчують, що успіх підприємницької діяльності визначається трьома факторами: правильним розумінням реальної ситуації в даний момент часу; чіткою постановкою цілей, яких хоче досягнути суб'єкт бізнесу; якісним плануванням процесів переходу з одного стану в інший.
- передбачення ускладнень чи ризиків функціонування суб'єкта бізнесу (його окремого стратегічного підрозділу чи реалізації окремого підприємницького проекту);
- залучення позичкового капіталу, необхідного для створення суб'єкта бізнесу чи реалізації окремого підприємницького проекту. Бізнес-план розкриває не лише виробничу, ринкову і організаційну, але і фінансову інформацію про бізнес-суб'єкт. Ця інформація дозволяє робити висновки про те, якою є його потреба у стартовому капіталі, як будуть витратитися кошти та погашатися кредити, який рівень ризику господарювання та ін.;
- забезпечення процесу “комунікації” між суб'єктом підприємницької діяльності та інституціями зовнішнього середовища його функціонування (постачальниками, контрагентами, покупцями, потенційними працівниками).

Для більш глибокого розуміння сутності та важливості бізнес-плану в забезпеченні динамічного розвитку підприємницьких структур, варто висвітлити схему його розроблення (рис. 1).



**Рис. 1. Методологічна схема розроблення бізнес-плану суб'єкта підприємницької діяльності**

Джерело: [1]

Також, варто зацентувати увагу на бізнес-плануванні саме в Україні. Відомо, що українське законодавство на сьогодні не закріплює обов'язковості розробки бізнес-плану. Останній є новим документом для більшості українських підприємств [2, с. 115]. Незважаючи на прагнення країни приєднатися до європейської спільноти та підвищити стандарти якості продукції, послуг та принципів ведення бізнесу, значно поширена позиція, яка заперечує доцільність розробки розгорнутого бізнес-плану і передбачає, як альтернативу, стисле техніко-економічне обґрунтування.

Для такого стану подій в Україні існує багато передумов. Неконкурентоспроможність українських бізнес-планів пояснюється цілим рядом помилкового ставлення до цього питання.

Тож, доцільно розглянути основні проблемні аспекти бізнес-планування в Україні, а саме:

- хибне уявлення замовників про бізнес-план;
- неповний аналіз ризиків підприємницької діяльності;
- висока вартість розробки бізнес-плану.

Беззаперечно, в нашій державі слід розвивати дану сферу бізнес-планування, адже якісний бізнес-план дає змогу розв'язати чимало питань, основними серед яких є:

- обґрунтування економічної доцільності нових напрямків розвитку;
- розрахунок очікуваних фінансових результатів діяльності, насамперед обсягів продажу, прибутку, доходів на капітал;
- визначення джерел фінансування обраної стратегії, тобто способів концентрації фінансових ресурсів;
- підбір працівників, спроможних реалізувати такий план [2, с. 143-144].

Отже, слід зазначити, що в даний час в умовах ринкової економіки дуже важливо своєчасно вживати відповідних заходів реагування. Велике значення має процес бізнес-планування, адже він дає можливість проаналізувати весь комплекс майбутніх процесів підприємницької діяльності. Саме на основі планування подальшої поведінки свого бізнесу на національному та міжнародному ринках підприємство отримує реальну можливість мінімізувати внутрішні і частину зовнішніх ризиків компанії, зберегти гнучкість управління підприємством.

Наявність обґрунтованого бізнес-плану сприяє залученню капіталу, визначенню планів на майбутнє, ретельному вивченню передбачуваних ризиків і можливих труднощів, які можуть перешкодити практичній реалізації бізнес-проекту. Його впровадження дозволить значно підвищити ефективність діяльності підприємства, його конкурентоспроможність і скоротити витрати.

### Список використаних джерел:

- 1) Варналій З. С., Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Білик Р. Р. Бізнес-планування підприємницької діяльності : навчальний посібник. Чернівці: Технодрук, 2019. 264 с.
- 2) Алексєєва М. М. Планування діяльності фірми: навч.-метод. посібник: Фінанси і статистика, 2011. – 248 с.

**Шеремета Л.М.**

**Науковий керівник: к.е.н., доц. Західна О.Р.**

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

## СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Пенсійне забезпечення в Україні та й в світі загалом є важливою ланкою соціального забезпечення населення, адже за рахунок пенсійних виплат відбувається підтримка осіб, які не мають можливості забезпечувати себе самостійно у зв'язку зі старістю або іншими обставинами, які передбачені законодавством про пенсійне забезпечення.

Пенсійна система України — сукупність створених в Україні правових, економічних і організаційних інститутів і норм, метою яких є надання громадянам матеріального забезпечення у вигляді пенсії.[1] Структура пенсійної системи України складається з трьох рівнів (Рис.1).

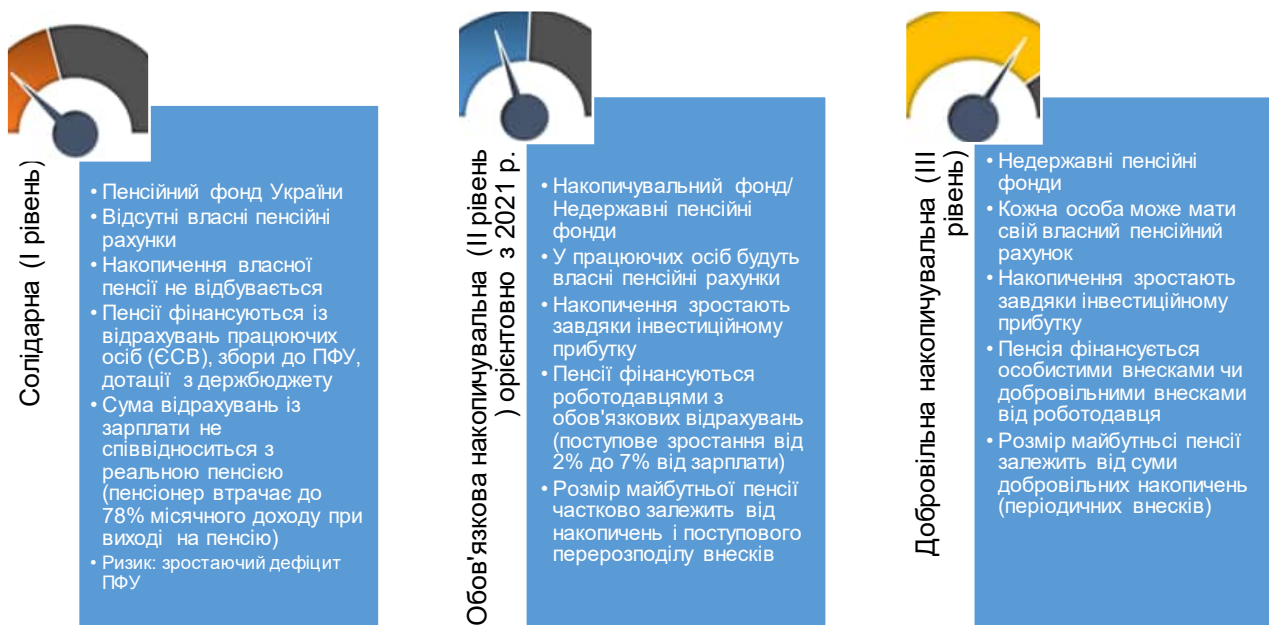


Рисунок 1. Структура пенсійної системи України

*Джерело :[2]*

Сьогодні Пенсійний фонд України – один із найважливіших соціальних інститутів нашої держави. Пенсійний фонд виплачує пенсії 11,3 мільйонам громадян, а соціальні

виплати – 8 мільйонам. . Розглянемо джерела доходів та видатків Пенсійного фонду України(Рис. 2).

З 2017 року також в Пенсійного фонду України, хоч і незначно, але збільшились доходи (Рис.3). Це пояснюється великими внесками роботодавців у фонд і взяттям значних кредитів відразу у декількох країн. Також не можна не згадати про новітню реформу, яка стосується віку виходу на пенсію громадян України та кількість необхідного страхового стажу (Рис.4).

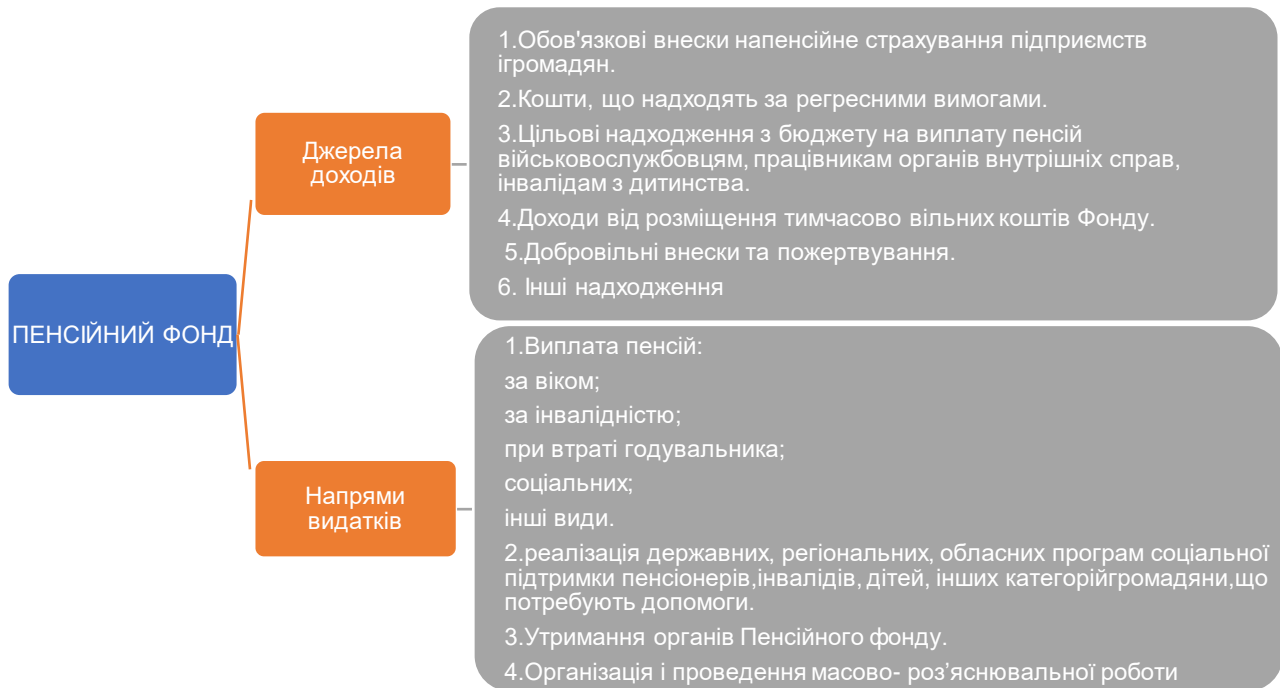


Рисунок 2. Джерела доходів та видатків Пенсійного фонду України  
Джерело :[3]

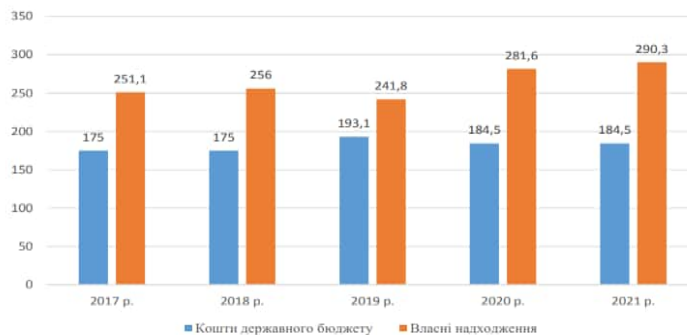


Рисунок 3. Порівняння доходу Пенсійного фонду України за 2017-2021 рр.(млрд грн)

Вік виходу на пенсію та кількість необхідного страхового стажу			
Рік виходу на пенсію	Вік пенсіонера		
	60 років	63 роки	65 років
2018	25	15-25	15
2019	26	16-26	16
2020	27	17-27	17
2021	28	18-28	18
2022	29	19-29	19
2023	30	20-30	20
2024	31	21-31	21
2025	32	22-32	22
2026	33	23-33	23
2027	34	24-34	24
2028	35	25-35	до 25

*Рисунок 4. Вік виходу на пенсію та кількість необхідного страхового стажу згідно стратегії до 2028 р*  
*Джерело :[3]*

У 2021 році із загальної кількості 10,8 млн. пенсіонерів 8,7 млн. отримували мінімальну пенсію. Наприкінці 2021 року фінансування соціальних пенсій припинилося ресурсами Пенсійного фонду України та увійшли до соціальної допомоги, що фінансується безпосередньо з державного бюджету. 1 вересня 2021 року система щорічної валоризації пенсій на всю величину збільшення індексу споживчих цін плюс 20% від підвищення пенсії почали діяти. У 2021 році середня пенсія становила 3980 грн., що становив 39% середнього заробітку. [5]

За даними Пенсійного фонду України (ПФУ), станом на 1 січня 2022 року середній розмір пенсії в Україні становив 3991,53 грн. При цьому 13,4% пенсіонерів отримували пенсію у розмірі до 2000 грн, 35,6% пенсіонерів - від 2001 до 3000 грн, 21,2% - від 3001 до 4000 грн, 9,7% - від 4001 до 5000 грн, 15,4% - від 5001 до 10000 грн, 4,7% - понад 10000 грн.[6]

Основні проблеми, які накопичувалися у пенсійній сфері, до теперішнього часу не вдалося розв'язати .

Пенсії, як і раніше, залишилися низькими та нараховуються несправедливо. Пенсійній система є фінансово неврівноважена та одним з основних недостатків є кошти для виконання соціальних зобов'язань. Населення країни невірять фінансовим програмам, та реформам нашої влади. Населення слабо мотивовано до ефективного перерозподілу доходів на протязі усього життя .

Серед головних пріоритетів, які повинні допомогти рішити проблеми з функціонуванням системи пенсійного забезпечення України, потрібно виділити наступні, пункти:

- пониження рівня безробіття, шляхом утворення нових робочих місць;
- підвищення заробітної плати населення;
- підвищення покарань, за корупцію, та приховування податків, що призведе до виводу економіки з «тіні»;
- виховання працездатного віку населення щодо запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування, та роз'яснення визначень його переваг для кожного громадянина.

Основними завданнями та цілями пенсійної реформи, є:

- підвищення рівня життя пенсіонерів;
- встановлення залежності розмірів пенсій від величини заробітку і трудового стажу;
- створення ефективної та більш дієвої системи адміністративного управління в пенсійному забезпеченні;

- забезпечення фінансової стабільності системи;
- заохочення громадян до заощадження коштів на старість.

Список використаних джерел:

1. Пенсійна система України URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0\\_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0\\_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8)
2. Структура пенсійної системи України URL: <https://i.factor.ua/ukr/law-77/section-476/article-9809/>
3. Джерела формування доходів і структура видатків Пенсійного фонду України URL: [https://pidru4niki.com/12590605/finansii/dzherela\\_formuvannya\\_dohodiv\\_struktura\\_vidatkiv\\_pensiynogo\\_fondu\\_ukrayini](https://pidru4niki.com/12590605/finansii/dzherela_formuvannya_dohodiv_struktura_vidatkiv_pensiynogo_fondu_ukrayini)
4. Пенсійний вік URL: <https://news.dtki.ua/labor/pensions/74709>
5. Про розмір пенсійних виплат URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/01/27/670276/>
6. ПФУ: середня пенсія в Україні URL: <https://finbalance.com.ua/news/pfu-serednya-pensiya-v-ukrani-na-1-sichnya-2022-roku---3991-hrn-53-kop>

### **Штундер І.М.**

Науковий керівник: к.е.н., доц. Західна О. Р.  
Львівський національний університет імені Івана Франка

## **СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ**

Система пенсійного забезпечення слугує важливою складовою системи соціального захисту населення будь-якої країни, адже, з одного боку, вона визначає рівень життя непрацездатних громадян, тобто пенсіонерів, інвалідів та осіб, які втратили годувальника, а з іншого – фіскальне навантаження на економічно активне населення. Стан і тенденції розвитку пенсійної системи тісно пов'язані із соціальними процесами, що відбуваються в державі. А тому проблема пенсійного забезпечення громадян належать до найскладніших, адже від ефективності цієї системи залежить якість життя людей похилого віку та впевненість у завтрашньому дні осіб, які працюють, а тому загалом рівень стабільності в суспільстві. Сьогодні в умовах економічної нестабільності, збройного конфлікту, міграції, безробіття та процесу старіння населення пенсійна система України не здатна забезпечити громадян достойним, надійним, постійним доходом. А тому, на нашу думку, дослідження сучасної системи пенсійного забезпечення та пошук напрямів її вдосконалення є важливим в умовах сьогодення.

Пенсійна система України - сукупність створених в Україні правових, економічних і організаційних інститутів і норм, метою яких є надання громадянам матеріального забезпечення у вигляді пенсій. З прийняттям законів України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" і "Про недержавне пенсійне забезпечення" у 2004 розпочато впровадження пенсійної реформи, сутність якої полягає в переході до трирівневої пенсійної системи. Перший рівень – це солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яка базується на засадах солідарності та субсидування і здійснення виплати пенсій та надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду. Принцип солідарної відповідальності полягає в тому, що поточні виплати пенсій пенсіонерам (громадянам), що втратили працездатність за похилим віком здійснюються із коштів поточних страхових внесків працюючих громадян. Другим рівнем виступає накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування,

яка базується на засадах обов'язкового накопичення пенсійних коштів і здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбаченому законом. Суть цієї системи полягає в тому, що частина обов'язкових відрахувань буде направлятися на персональні рахунки громадян в Накопичувальний пенсійний фонд і інвестуватимуться в економіку України з метою захисту їх від інфляції, одержання інвестиційного доходу, забезпечення потреб держави у джерелах фінансування довгострокових інвестиційних проектах. Третій рівень представлений системою недержавного пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат, що буде доповненням до пенсійних виплат з першого та другого рівнів. Основу такої системи становлять недержавні пенсійні фонди. Сьогодні в Україні працює лише перший та третій рівень системи пенсійного забезпечення [1,2].

Для кращого розуміння сучасного стану пенсійної системи, на наш погляд, варто розглянути основні показники розвитку як солідарної системи, так і недержавного пенсійного забезпечення. Важливим індикатором пенсійної системи виступає середній розмір пенсійних виплат (рисунок 1). Згідно даних Пенсійного фонду України на 01.01.2022 на обліку в ньому перебувало 10881,1 тис. пенсіонерів. Загалом за останні 5 років кількість пенсіонерів зменшилася більш ніж на 844 тис. ос., активний спад почався ще до епідемії коронавірусу. Однак попри зменшення навантаження на Пенсійний фонд, за останні роки не відбулося підвищення якості життя решти 10,9 млн пенсіонерів. Хоча середня пенсія за останнє п'ятиріччя збільшилася у 1,6 разів, але вона все ще становить менше 150 доларів (3916 грн).



Рис. 1 Середній розмір пенсійної виплати, грн.

Джерело розроблено автором за даними [3].

Також Важливо розуміти, що середня цифра не дуже чітко відображає реальність. Насправді 50% пенсіонерів - тобто кожен другий із 10,9 млн - одержують менше 3000 гривень (110 дол.). Пенсію понад 10 тис. грн (370 дол.) отримують лише 4,3% українців. З 2018 року в Україні діє закон про пенсійне страхування, який щорічно підвищує планку страхового стажу, тому з 2028 року для виходу на пенсію у 60 р. українцям потрібно буде мати 35 р. стажу. Тим, у кого стажу не вистачає, доведеться працювати ще кілька років. Якщо до 65 років не набереться навіть 25 років стажу, то пенсії не буде взагалі, натомість надаватиметься соціальна допомога [3].

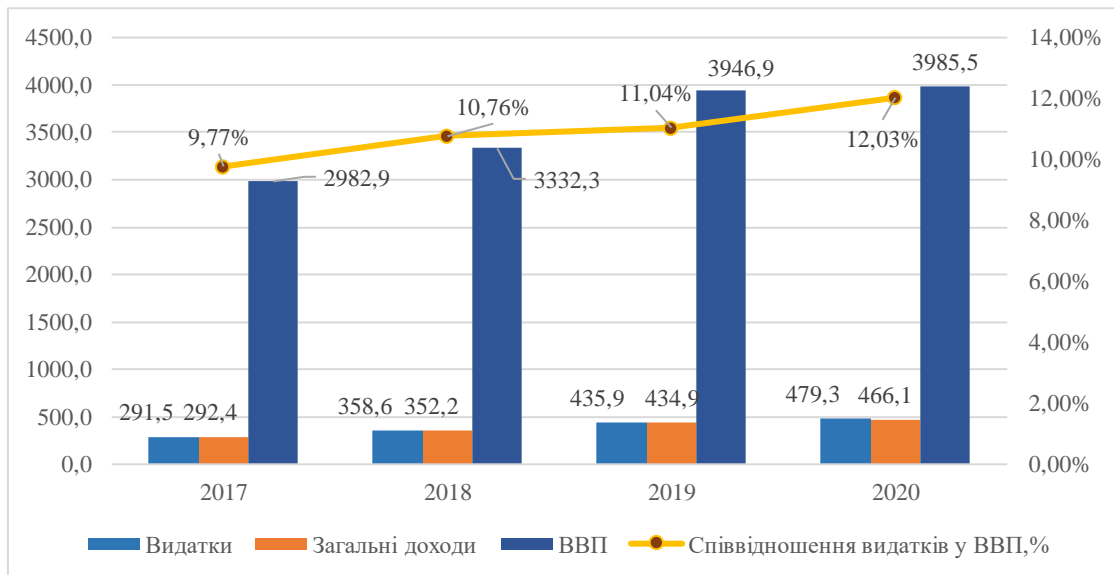


Рис. 2 Динаміка видатків та доходів Пенсійного фонду України протягом 2017 – 2020 рр., млрд. грн.

Джерело розроблено автором за даними [3,4].

З наведеного рисунку 2, можемо спостерігати, що видатки ПФУ з кожним роком зростають, так у 2020 році вони збільшились на 64 % проти 2017 року, та становили 12,03 % ВВП. Зокрема, видатки збільшуються внаслідок перерахунку пенсійних виплат деяким категоріям пенсіонерів, внутрішньо переміщеним особам та підвищення рівня пенсійних виплат. Доходи ПФУ теж зростають щорічно, у 2020 році зросли 1,6 раза у порівнянні до 2017 року. Проте негативною тенденцією є велика питома вага (понад 40 %) коштів Державного бюджету України, що говориться про неспроможність солідарної системи пенсійного страхування забезпечити виплату пенсій за рахунок власних коштів [3,4].

Далі також розглянемо тенденції розвитку третього рівня пенсійної системи (рисунк 3). Кількість учасників недержавних пенсійних фондів є значно нижчою кількості застрахованих у солідарній системі, зокрема у грудні 2020 року становила 883 тисячі осіб, що приблизно 7 % останньої. Сукупно недержавними пенсійними фондами станом на 31.12.2020 було здійснено пенсійних виплат 1107,4 млн. грн., з яких 59 % у формі одноразової виплати та 41 % - на визначений строк. Одним із основних якісних показників, які характеризують систему НПЗ, є сплачені пенсійні внески. Сума пенсійних внесків станом кінець 2020 становить 2 377,9 млн. грн., збільшившись на 10,0% в порівнянні з аналогічним періодом 2019 року. та на 19 % до 2018 року.

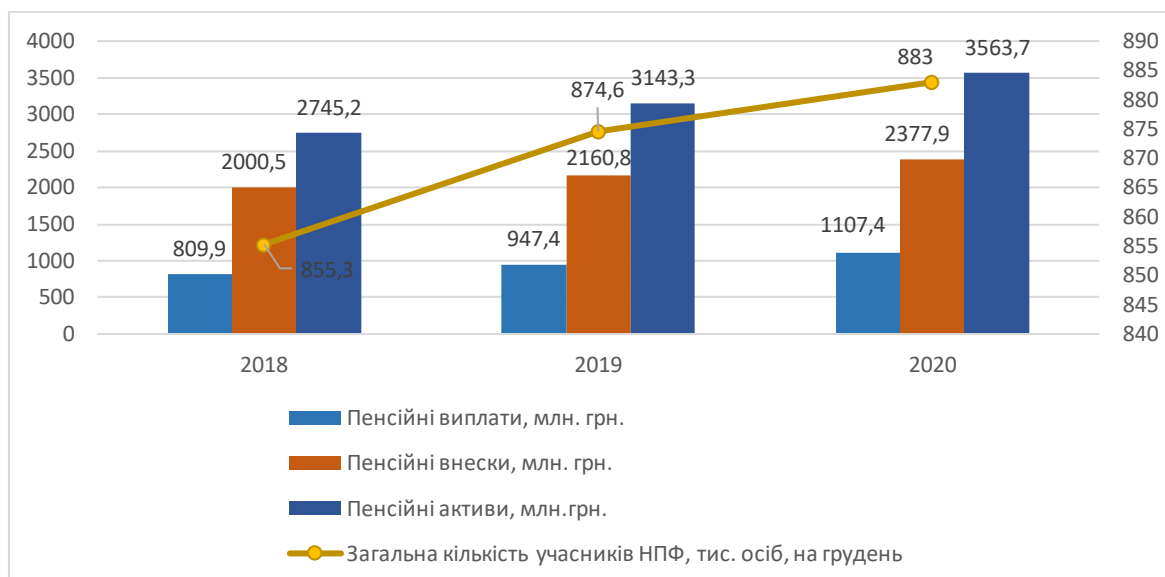


Рис.3 Динаміка основних показників системи НПФ, 2018-2020 рр.

Джерело розроблено автором за даними [5].

Загальна вартість активів, сформованих недержавними пенсійними фондами, станом на 31.12.2020 становила 3 563,7 млн. грн., що на 13,4%, або на 420,4 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2019 року та на 29,8%, або на 818,5 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року [5]

Отже, сьогодні солідарна пенсійна система України де-факто банкрут, адже близько 40% видатків Пенсійного фонду покриваються за рахунок трансферу з державного бюджету. А система недержавного пенсійного забезпечення дуже повільно розвивається через низький рівень довіри до НПФ та фінансової грамотності населення. Це є результатом системних проблем нашої країни, серед яких: низький рівень заробітної плати, значна тіньова зайнятість, падіння темпів народжуваності, стагнація в економіці, внаслідок економічних криз.

Перспективою покращення пенсійного забезпечення України може стати запровадження другого рівня пенсійної системи – накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Але для того, щоб пенсійна система була стабільною потрібно, насамперед, вирішити загальнодержавні проблеми: стабілізації економічної ситуації в країні, збільшення кількості робочих місць та доходів працюючого населення, зростання мінімальної та середньої заробітних плат; посилення контролю над неофіційно працюючими робітниками підприємств, подолання негативних демографічних тенденцій.

#### **Список використаних джерел:**

1. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#n184>
2. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>
4. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
5. Офіційний сайт НКЦПФР. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>

**Штундер І.М.**

*Науковий керівник : к.е.н., доц. Сич О. А.*

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

## **СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ**

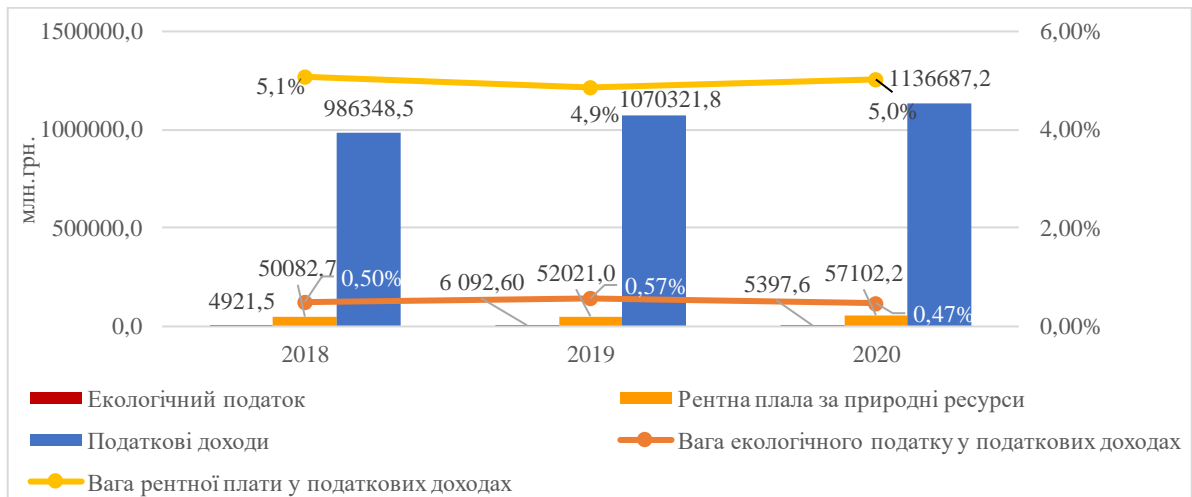
Негативний вплив людини на довкілля є глобальною проблемою ХХІ ст., чинником погіршення кліматичних умов та загрозою для існування цивілізації. А тому, сьогодні надважливим напрямом екологічної політики кожної країни став розвиток ефективного екологічного оподаткування, що сприяє мінімізації шкідливого впливу на довкілля та стимулює запровадження екологічно дружніх технологій. На жаль, екологічна ситуація в Україні не є позитивною, що проявляється у нагромадженні дуже шкідливих відходів виробництва, забрудненні повітря, підземних та поверхневих вод, земель. А тому існує потреба у поглибленому дослідженні проблем механізму екологічного оподаткування в Україні як в частині справляння відповідного податку, так і використання акумульованих коштів, що дасть змогу окреслити напрями вдосконалення даної сфери податкової системи [1].

Екологічне оподаткування – це сукупність платежів (податків і зборів), що стягуються з юридичних та фізичних осіб, які спрямовані на стимулювання раціонального природокористування шляхом стягнення певної суми коштів пропорційно негативному впливу на довкілля. Основна ідея введення екологічних податків полягає у встановленні прямої залежності між розміром податкових відрахувань та ступенем негативного впливу на навколишнє природне середовище і природні ресурси в результаті діяльності суб'єктів господарювання.

Екологічним податком притаманна поряд з фіскальною функцією – поповнення доходів державного бюджету, ще й природоохоронна та превентивна функція. Природоохоронна функція екологічного податку полягає у фінансуванні екологічних програм за рахунок податків, спрямованих на розв'язання проблем якості довкілля. Превентивна (стимулююча) функція означає, що екологічні податки виконують роль засобу економічного стимулювання товаровиробників до активної інвестиційно-інноваційної природоохоронної та ресурсозберігаючої діяльності, адже для того, щоб зменшити екологічні платежі до бюджету, суб'єкт господарювання повинен зменшити рівень забруднення довкілля [1].

Згідно з Податковим кодексом України система екоподаткування представлена екологічним податком та рентною платою за користування ресурсами. Складовими екологічного податку виступає плата за викиди забруднюючих речовини в атмосферне повітря, скиди забруднюючих речовини у водні об'єкти, розміщення відходів, утворення та зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений ліцензії строк. Елементами рентної плати є платежі за користування надрами для видобування корисних копалин або в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, за користування радіочастотним ресурсом України, за спеціальне використання води, спеціальне використання лісових ресурсів, за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними проводами, транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України [2].

Для того, щоб зрозуміти роль наведених вище екологічних податків у доходах бюджету варто проаналізувати співвідношення платежів екологічного характеру до загальних податкових надходжень бюджету. З рисунку 1 можемо спостерігати, що екологічний податок займає незначну частку у податках Зведеного бюджету України – 0,5 % у 2020 році. Однак загалом він демонструє позитивну тенденцію зростання – у 2020 році його обсяги збільшились на 10 % проти 2018 року.

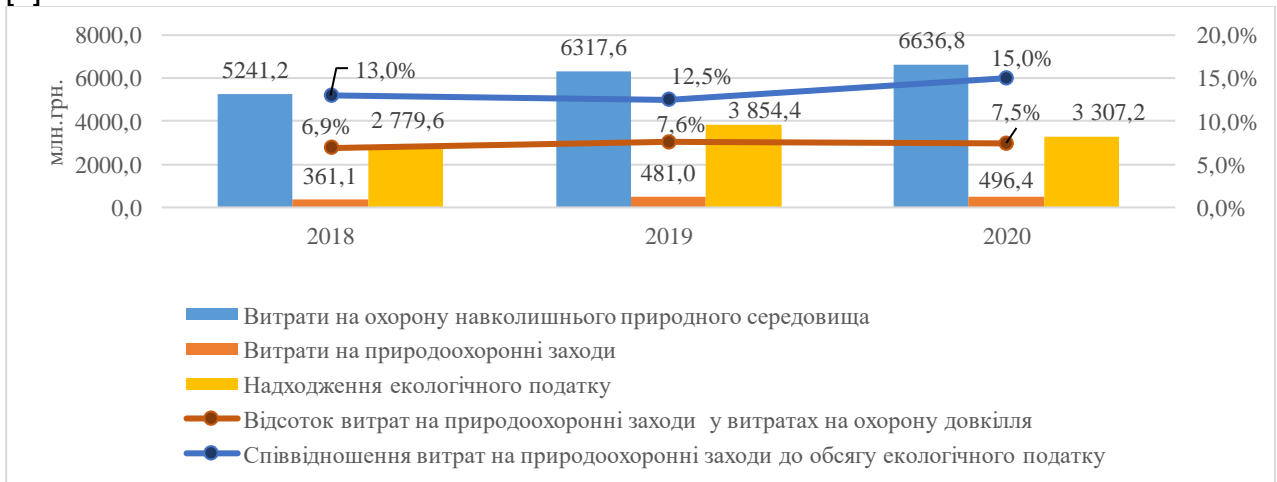


\*Джерело: складено на основі [3]

**Рис. 1. Динаміка екологічних платежів у структурі податкових надходжень Зведеного бюджету України 2018-2020 р.р.**

Щодо рентної плати за використання природних ресурсів, то її вага у податкових надходженнях становить в середньому 5 %, що в 10 разів більше ніж екологічного податку. Обсяги ренти за користування природними ресурсами зростають щорічно, так у 2020 році збільшились у 1,14 разів у порівнянні з 2018 роком. Загалом можна зазначити, що подані вище екологічні платежі у сукупності займають в середньому лише 5,5 % загальних податкових надходжень, оскільки їхньою першочерговою функцією виступає не фіскальна, а природоохоронна та превентивна.

Екологічний податок сьогодні має більш цільовий характер, ніж рентна плата, тому для аналізу ефективності використання коштів від екологічного податку розглянемо динаміку витрат на захист природного середовища та, зокрема також на природоохоронні дії, з порівнянням надходжень екологічного платежу ( рисунок 2) [4].



**Рис. 2 Динаміка надходжень екологічного податку та видатків на природоохоронні заходи Державного бюджету України, млн. грн. у 2018-2020 рр.**

\*Джерело: складено на основі [3,4]

З наведеного рисунку можна спостерігати, що витрати Державного бюджету на збереження навколишнього середовища зростають кожного року, зокрема у 2020 році на 27 % проти 2018 року, що є позитивною тенденцією. Проте видатки саме на природоохоронні заходи практично не змінюються з роками, так у 2020 році вони

збільшилися лише на 135,2 млн. грн. до 2018 року і становили лише 7,5 % загальних витрат на охорону природного середовища.

Так, на бюджетну програму «Здійснення природоохоронних заходів» у 2020 році було виділено лише 496,4 млн. грн., які були виділені на впровадження природоохоронних заходів Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, становили лише 15 % обсягу екологічного податку, що надходить до загального фонду Державного бюджету. Окрім того, більша частина цих коштів була використана на онлайн моніторинг якості повітря, реформування екоінспекції, утилізацію непридатних та заборонених до використання хімічних засобів для рослин, утилізацію небезпечних відходів, мобільні екологічні лабораторії, винесення в природу меж об'єктів природно-заповідного фонду [5].

Отже, екологічні платежі не виконують свого першочергового завдання – фінансування ліквідації проблем довкілля, а натомість слугують вагомим джерелом наповнення державної скарбниці. Окрім того, превентивна функція екоподатків також не реалізується, оскільки ставки податків є низькими, тому підприємствам вигідніше сплатити екологічні податки, ніж інвестувати у ресурсозберігаючі технології та переходити на відновлювальні джерела енергії.

Дослідивши сучасний стан розвитку екоподаткування, ми можемо виокремити проблеми, що притаманні українській податковій системі у сфері екології. Основними соціально-економічними проблемами України у розрізі екологічного оподаткування є такі: низька податкова та екологічна відповідальність суспільства, що супроводжується схильністю до ухилення від сплати різних податків; високий ступінь тінізації економіки, що призводить до того, що руйнівний вплив підприємств на довкілля не компенсується; низький рівень інноваційного розвитку в Україні, у результаті чого використовується застаріле обладнання, яке завдає великої шкоди навколишньому середовищу, яку дуже важко покрити за рахунок оподаткування; незначна кількість державних програм та пільгового кредитування для модернізації вітчизняних підприємств. Не менш важливими є такі проблеми, що впливають із сутності екологічного самого оподаткування в Україні: екологічний податок у розрізі всіх своїх складових не передбачає прогресивного оподаткування понадлімітного забруднення навколишнього середовища, недоцільне використання коштів, що надходять до бюджету від стягування екологічних платежів, непрозоре, малоефективне фінансування природоохоронних заходів за залишковим принципом з державного та місцевих бюджетів.

Перспективними напрямками вдосконалення податкової системи у сфері екології України, зважаючи на європейський курс нашої держави, можуть бути: приведення у відповідність екологічного законодавства до європейських вимог, запровадження класифікації податків, аналогічну до діючої в ЄС, посилення відповідальності за порушення екологічних норм, закріплення за екологічними платежами цільового спрямування, впровадження системи стимулювання для підприємств, які мінімізують шкідливий вплив на довкілля та інвестують у ресурсозберігаючі технології. Підвищити ефективність чинної в Україні системи екологічного оподаткування можна за рахунок створення екологічного фонду, діяльність якого полягатиме в акумулюванні та використанні ресурсів від надходження екологічних податків, що дасть змогу збільшити якість життя населення та поліпшити навколишнє природне середовище через цільове фінансування. На нашу думку, практична реалізація запропонованих заходів прискорить побудову «зеленої» економіки в Україні та дозволить зберегти довкілля для майбутніх поколінь [5].

#### **Список використаних джерел**

1. В. М. Булавинець. Екологічне оподаткування як інструмент «зелених» фінансів. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: [http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12\\_2020/118.pdf](http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/118.pdf)

2. Податковий Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
4. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України URL: <https://mepr.gov.ua/>
5. Яворська Н.П. Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. Підприємництво та інновації. 2019. № 10. URL: <http://ejournal.in.ua/index.php/journal/article/download/243/236/>

### **Штундер І.М.**

*Науковий керівник : к.е.н., доц. Ясіновська І. Ф.  
Львівський національний університет імені Івана Франка*

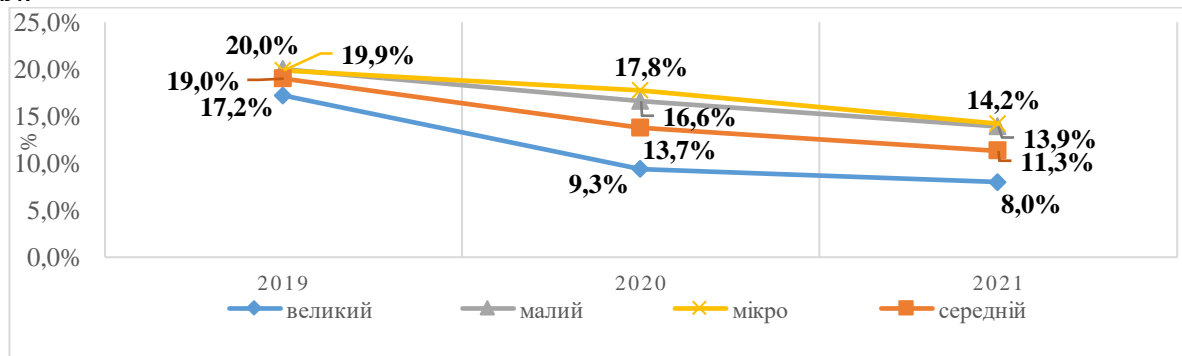
## **РОЛЬ ПОЗИКОВОГО КАПІТАЛУ У ФІНАНСУВАННІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ**

Сьогодні малий бізнес – важливий елемент сучасної економіки, без якого не може розвиватися держава. По-перше, розвиток виробництва підприємств малого бізнесу створює сприятливі умови для оздоровлення економіки, оскільки розвивається конкурентне середовище, створюються додаткові робочі місця, активніше йде структурна перебудова, розширюється споживчий сектор. По-друге, розвиток малого бізнесу веде до насичення ринку товарами і послугами, підвищення експортного потенціалу, кращого використання місцевих сировинних ресурсів. По-третє, підприємствам малого бізнесу притаманний більший інноваційний потенціал, адже вони постійно адаптуються до змін у бізнес середовищі, технологіях виробництва, потребах покупців, що сприяє появі нових вдосконалених та більш якісних товарів. Проте розвиток малого бізнесу має значну проблему – це обмеженість власного капіталу. А тому варто дослідити напрями залучення позикових коштів для малих підприємств в умовах обмеженості власних ресурсів є актуальною проблематикою для розгляду [1].

Загалом позичковий капітал можна визначити як грошові кошти або майнові цінності, що залучаються для цільового фінансування розвитку підприємства на принципах строковості та повернення у однорідній формі на визначених умовах, характеризується підвищенням рівня фінансового ризику підприємства та створенням зобов'язань перед кредиторами. Залучення позикового капіталу має ряд переваг, але його використання також несе в собі і певні загрози, особливо для суб'єктів малого бізнесу. Складність процедури залучення зовнішніх ресурсів для малого бізнесу є особливо відчутною, адже нелегко переконати інвесторів у ефективності вкладень в невеличкий бізнес. До того ж малий бізнес не має можливості отримати великий обсяг позикових коштів для розвитку через високий ризик втрати стійкості та платоспроможності, оскільки доходи від діяльності не є високими та можуть бути недостатніми для погашення позики. А тому розміри запозичень мають відповідати фінансовому становищу підприємства. На ринку існує велика різноманітність джерел залучення коштів, але більшість з них мають занадто високу ціну для малого бізнесу, тому багато підприємств не мають змоги отримати зовнішнє фінансування. Як відомо, малі підприємства є інноваційною ланкою економіки і часто розробляють нові види продукції, нові напрями розвитку і потребують ресурсів на це. Проте більша частина інструментів отримання позикових коштів мають вузьке цільове спрямування і тому часто не підходять для малого бізнесу [2].

Сьогодні важливим джерелом позикового капіталу для малого бізнесу виступає банківське кредитування, тому розглянемо детальніше тенденції розвитку даного напрямку залучення коштів. На наш погляд, важливим показником системи банківського кредитування підприємств є рівень відсоткової ставки за кредитами, що дає змогу проаналізувати вартість даного інструменту фінансування. З рисунку 1

можемо спостерігати, що з 2019 року відсоток за кредитами у середньому для усіх підприємств зменшилась на 6,3 % у 2021 р., тобто вартість кредиту в економіці знизилась, що позитивно впливає на спроможність підприємств залучати позиковий капітал.



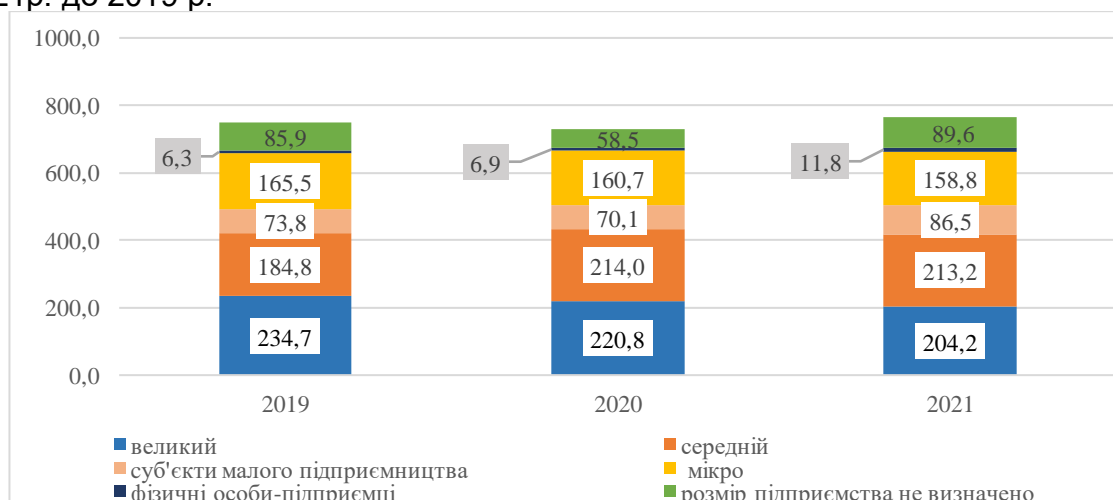
**Рис. 1 Динаміка процентних ставок банків за новими кредитами у гривні нефінансовим корпораціям за розміром суб'єкта господарювання у 2019–2021 рр.**

*\*Джерело: складено на основі [3]*

Якщо порівнювати відсоткову ставку для підприємств в залежності від їх величини, то зі зменшенням розміру бізнесу зростає рівень процента за кредитом. Це пояснюється тим, що існує підвищений ризик неплатоспроможності малого та мікропідприємництва для банку, тому ціна за користування позиковими коштами є вищою. Зокрема, у 2021 році вартість кредиту для малого бізнесу була на 2,6 % та 5,9 % більша, ніж для середнього та великого бізнесу відповідно. Мікробізнес у 2021 р. залучав кредитні ресурси за ставкою 14,2 %, що у порівнянні з середнім і великим бізнесом на 2,9 % і 6,2 % вище [3].

Доцільно також розглянути обсяги банківського кредитування малого бізнесу (рисунок 2). У структурі наданих кредитів у 2021 р. кредити великим підприємствам займають – 204,2 млрд. грн. (27%), середнім – 213,2 млрд. грн. (28%), малим – 86,5 млрд. грн. (11%), мікропідприємствам – 158,8 млрд. грн. (20 %), а фізичним особам-підприємцям – 11,8 млрд. грн. (1,5%).

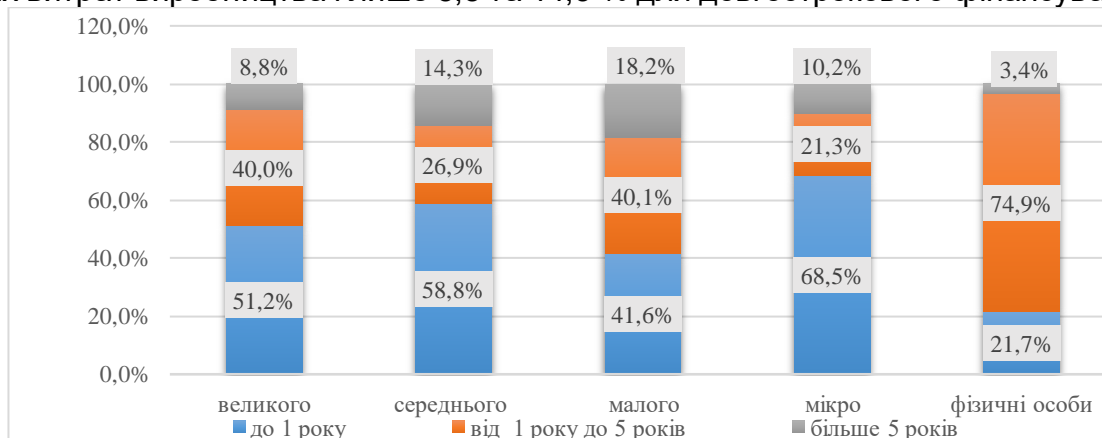
Динаміка залучених кредитних ресурсів свідчить, що обсяги кредитування великого та мікробізнесу у 2021 році у порівнянні з 2019 роком зменшились на 13 % та 4 % відповідно. . Водночас величина кредитів виданих для середнього та малого бізнесу у 2021 до 2019 року зросла на 15 % та 17 % відповідно. Позитивна тенденція наявна і у обсягах виданих позик для фізичних осіб-підприємців – збільшились на 88 % у 2021р. до 2019 р.



**Рис. 2 Структура та динаміка обсягів кредитів, наданих вітчизняними банками нефінансовим корпораціям та фізичним особам підприємцям за розміром суб'єкта господарювання, млрд. грн. у 2019-2021 рр.**

*\*Джерело: складено на основі [3]*

Також важливою ознакою кредитування суб'єктів підприємництва є терміни залучення позикових ресурсів. З рисунку 3 можна побачити, що великі і середні підприємства більшу частку кредитів залучають для короткострокового фінансування поточних витрат виробництва і лише 8,8 та 14,3 % для довгострокового фінансування.



**Рис. 3 Структура виданих банківських кредитів за строками погашення у 2021 році (залишки коштів на кінець періоду).**

*\*Джерело: складено на основі [3]*

Малий бізнес позичає 41,6 % обсягу кредитних ресурсів на фінансування оборотних активів, 40,1 % – оплату обладнання, поточні витрати, на фінансування капітальних вкладень і 18,2% на капітальні інвестиції. Підприємства мікробізнесу понад 68 % обсягу виданих кредитів отримують на покриття тимчасових фінансових труднощів, 21,3 % – середньострокові потреби та 10,2 % на капітальні витрати, модернізацію, розширення діяльності. Що ж до фізичних осіб-підприємців, то 21,7 % загальної величини отриманих кредитів витрачають на короткострокове фінансування, понад 74 % – середньострокове і лише 3,4 % – довгострокове [3].

Отже, проаналізувавши показники банківського кредитування малого бізнесу слід зазначити: рівень процентної ставки за кредитами значно знизився у 2021 році до 2019 року, але для малих підприємств у порівнянні з великими та середніми відсоток є вищим; у структурі банківського кредитування кредити малому бізнесу займають лише 11 % ; понад 80 % кредитних ресурсів малі підприємства залучають на фінансування оборотних активів, оплату обладнання, поточні витрати і лише 18 % на капітальні інвестиції. Тобто банківський кредит є доволі дорогим інструментом залучення капіталу і малий бізнес часто не має змоги залучити кредитні ресурси за ринковою ставкою, тому важливою умовою розвитку малого підприємництва є цілеспрямована державна підтримка. Так, Уряд України уже робить перші кроки, щоб збільшити доступ малого бізнесу до позикових ресурсів, зокрема було створено програми “Доступні кредити 5-7-9%”, “Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%” та “Факторинг Хаб”, які сприяють залученню коштів на більш вигідних умовах. Однак, на наш погляд, необхідно і надалі вдосконалювати політику розвитку малого підприємництва та полегшувати доступ підприємців до позикового капіталу, адже малий бізнес сьогодні відіграє надважливу роль в економіці – сприяє створенню робочих місць, посиленню конкуренції, наповненню ринків різноманітною продукцією та розвитку новітньої продукції [4,5].

### **Список використаних джерел**

1. Щербань О.Д., Невдачина О.І. Теоретичні аспекти визначення сутності та структури капіталу підприємства. Приазовський економічний вісник. 2019. № 3 (14). URL: [http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/3\\_14\\_uk/49.pdf](http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/49.pdf)
2. Бердинець М. Д., Сурженко А. В. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: підручник. Київ. 2016. 352 с. URL: [https://shron1.chtyvo.org.ua/Bedrynets\\_Myroslava/Finansovyi\\_menedzhment\\_u\\_malomu\\_biznesi.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Bedrynets_Myroslava/Finansovyi_menedzhment_u_malomu_biznesi.pdf)
3. Грошово-кредитна статистика. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>
5. Офіційний сайт Міністерства економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

### **Шутко А. М.**

Науковий керівник : д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У. З.  
Львівський національний університет ім. Івана Франка

## **ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВНИЙ НАПОВНЮВАЧ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

У сучасних ринкових умовах для виконання своїх функцій державі необхідно мобілізувати значні кошти в місцевих та державному бюджетах. Оподаткування є одним з основних інструментів регулювання соціально-економічної сфери країни в умовах воєнного стану. Окремо, хотілося б виділити податок на прибуток підприємств, який є одним із основних податків формування Державного бюджету України.

Податок на прибуток підприємств (ПНП) – це прямиий податок, сплачуваний підприємствами з прибутку, одержаного від реалізації продукції (робіт, послуг), основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів, валютних цінностей, інших видів фінансових ресурсів та матеріальних цінностей, а також із прибутку від орендних операцій, роялті та від позареалізаційних операцій [1].

Сьогодні порядок справляння ПНП регулюється розділом III Податкового кодексу України. Основна ставка податку дорівнює 18% і застосовується майже для всіх видів доходів суб'єктів господарювання. Згідно ПКУ. Платники податку на прибуток визначаються з позиції резиденства. Так, платниками податку з числа резидентів є:

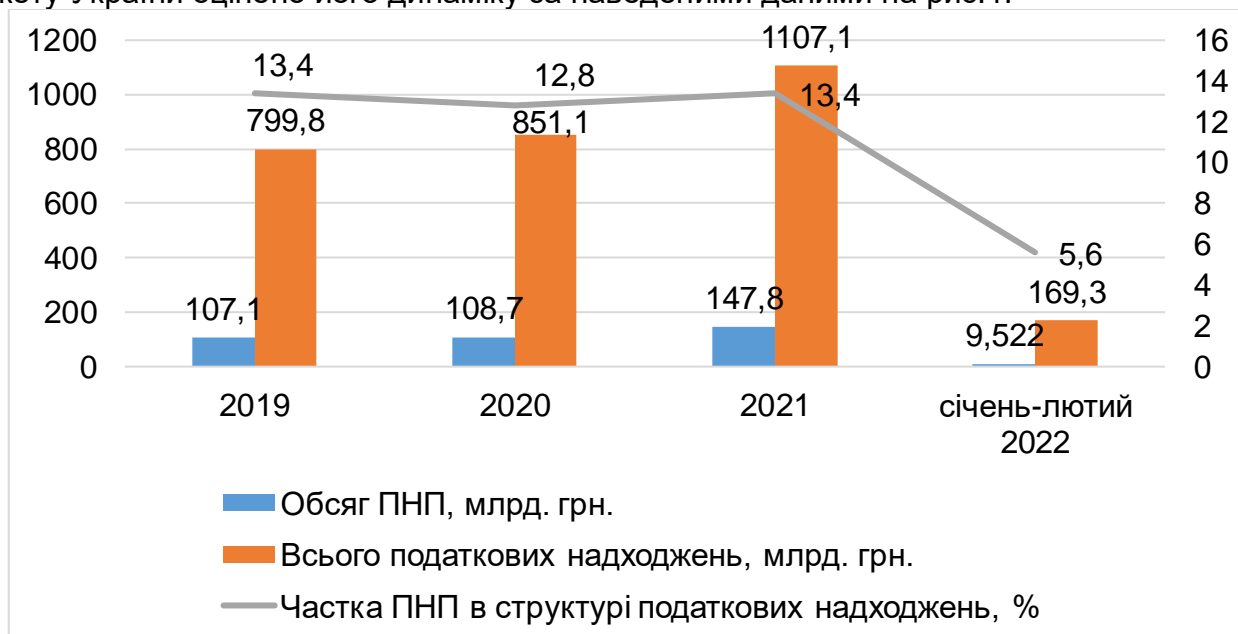
- суб'єкти господарювання – юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами;
- управитель фонду операцій з нерухомістю, який здійснює діяльність відповідно до Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» щодо операцій і результатів діяльності із довірчого управління, що здійснюється таким управителем через фонд [2].

Платниками податку з числа нерезидентів є:

- юридичні особи, що створені в будь-якій організаційно-правовій формі, та отримують доходи з джерелом походження з України, за винятком установ та організацій, що мають дипломатичні привілеї або імунітет згідно з міжнародними договорами України
- нерезиденти, які здійснюють господарську діяльність на території України через постійне представництво та/або отримують доходи із джерелом походження з

України, та інші нерезиденти, на яких покладено обов'язок сплачувати податок у порядку, встановленому цим розділом [2].

З метою аналізу ПНП, як фіскального показника наповнення Державного бюджету України оцінено його динаміку за наведеними даними на рис.1.



**Рис. 1. Динаміка надходжень податку на прибуток підприємств до Державного бюджету України\***

\*Джерело: складено на основі [3]

Варто відмітити, що протягом останніх років можна спостерігати збільшення обсягу ПНП в Україні. Так, станом на 01.01.2019 року обсяг ПНП становив 107,1 млрд. грн., а вже станом на 01.01.2021 року він зріс на 38,0% (або на 40,7 млрд. грн.) до 147,8 млрд. грн. Дані рисунку 1 дозволяють визначити, що у структурі податкових надходжень державного бюджету України податок на прибуток підприємств займає питому вагу, яка коливається в середньому від 12,8 до 13,4%.

Оцінивши дані Міністерства фінансів України, станом на січень-лютий 2022 року обсяг ПНП становив 9,5 млрд. грн., що на 3,5 млрд. грн. більше ніж за січень-лютий 2021 р.

Законом України від 01.04.2022 №2173-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану» передбачено новації щодо оподаткування податком на прибуток підприємств.

Передбачено низку особливостей для платників податку на прибуток підприємств, що тимчасово переходять на сплату єдиного податку третьої групи за ставкою два відсотки:

- надміру сплачена сума грошових зобов'язань з податку на прибуток підприємств, що існує на дату переходу на сплату єдиного податку за ставкою два відсотки, може бути зарахована у погашення грошових зобов'язань з цього податку, що виникатимуть після відновлення сплати податку на прибуток підприємств;

- авансові внески з податку на прибуток підприємств при виплаті дивідендів, що залишились неврахованими у зменшення нарахованої суми податкового зобов'язання з цього податку на дату переходу на сплату єдиного податку за ставкою два відсотки, можуть бути враховані у зменшення такої суми після відновлення сплати податку на прибуток підприємств;

- у разі якщо платник, який протягом календарного року перейшов на сплату єдиного податку за ставкою два відсотки, у цьому ж році відновлює сплату податку на

прибуток підприємств, то такий платник складає та подає податкову декларацію з податку на прибуток підприємств наростаючим підсумком з початку такого календарного року;

- обсяг річного доходу від будь-якої діяльності платника податку на прибуток підприємств для цілей визначення вартісного критерію не застосування податкових різниць і можливості застосування виключно річного звітного періоду (40 млн грн) та вартісного критерію визначення контрольованих операцій для цілей трансфертного ціноутворення (150 млн грн) обчислюється за весь звітний рік, у тому числі з урахуванням доходів, отриманих за періоди такого року в яких такий платник податку перебував на сплаті єдиного податку за ставкою два відсотки [4].

Отже, проведене на основі вітчизняного досвіду дослідження доводить, що в сучасних умовах одним із найбільших фіскальних показників є ПНП, який акумулює близько 14% надходжень державного бюджету. Таке збільшення надходжень від ПНП вказує на зростання підприємницької діяльності в регіонах України. Проте, слід врахувати що з лютого 2022 року підприємства функціонують в умовах воєнного стану. Тому можливе суттєве зменшення даного показника у державному бюджеті.

#### **Список використаних джерел:**

1. Стаття «Податок на прибуток підприємств». Вільна енциклопедія Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA\\_%D0%BD%D0%B0\\_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B1%D1%83%D1%82%D0%BE%D0%BA\\_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B1%D1%83%D1%82%D0%BE%D0%BA_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2) (дата звернення: 25.04.2022).
2. Податковий кодекс України (від 02.12.2010 № 2755-VI) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 25.04.2022).
3. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. URL: <https://mof.gov.ua/uk/local-budgets> (дата звернення: 25.04.2022).
4. Особливості оподаткування податком на прибуток підприємств в умовах воєнного стану. Пресслужба Державної податкової служби. 2022. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/579955.html> (дата звернення: 29.04.2022).

**Яворська С.І.**

Науковий керівник : д.е.н., доц. Шушкова Ю.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

### **РОЛЬ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ**

Податкова політика є важливим інструментом втручання держави в соціально-економічні процеси, які відбуваються в країні. В умовах нестабільного становища економічної системи України вирішення фінансових питань є значним важелем її стабілізації та стійкого економічного й соціального розвитку як регіонів, так і держави в цілому. У контексті цього податкова політика повинна стати дієвим інструментом регулювання соціально-економічних процесів суспільства та виступити основним важелем впливу на реалізацію сучасних системних економічних реформ в Україні, особливо в умовах європейської інтеграції [1, с.155].

Фінансове забезпечення функціонування держави, її соціально-економічний розвиток значною мірою обумовлені податковими надходженнями, які справляються до Державного бюджету України. Податкові надходження займають найбільшу частку серед інших методів централізації бюджетних ресурсів і посідають провідне місце серед інструментів регулювання економіки державою. Зростання дефіциту свідчить про недостатність доходів Державного бюджету, а тому слід зосередитись на

джерелах їх зростання. Для цього необхідно удосконалювати складову надходжень, яка є найбільш вагомою у складі доходів, тому розширювати існуючі зобов'язання держава може лише за наявності джерел зростання податкових надходжень. Їх динаміка до Державного бюджету України відображена у табл. 1.

*Таблиця 1*  
**Динаміка надходжень до Державного бюджету України у 2019–2021 роках**  
(млн грн)

Показники	2019	2020	2021	Темп приросту 2021 до 2019 рр, %
Усього	998279,0	1076017,0	1296852,9	139,7
Податкові надходження	799776,0	851115,6	1107090,9	146,8
Неподаткові надходження	186684,2	212946,9	175358,0	106,4
Доходи від операцій з капіталом	183,0	79,4	328,7	49,9
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	1139,9	1029,7	1289,9	88,0
Цільові фонди	1770,8	187,1	209,4	111,7
Офіційні трансферти	8725,0	10658,0	12576,1	172,1

*Джерело : складено на основі [3].*

Згідно даних табл. 1.1. протягом 2019-2021 рр. доходи Державного бюджету зросли на 39,7%. У 2021 році вони становили 1296852,9 млн грн., з яких 85,4%, або 1107090,9 млн грн. забезпечили податкові надходження. Водночас, у 2019 році частка податкових надходжень до Державного бюджету України становила 80,1%, або 799776,0 млн. грн., а в 2020 році – 79,1%, або 851115,6 млн. грн. Зростання частки податкових надходжень до бюджету свідчить, що ефективність здійснення державою покладених на неї функцій та добробут суспільства в основному залежить від розміру сплачених податків. В Україні більшу частину надходжень до бюджету складають непрямі податки, а саме податок на додану вартість та акцизний податок. Так, у 2021 році ПДВ склав 48,5% усіх бюджетних надходжень, акцизний податок – 14,7%. У свою чергу прямі податки забезпечили: податок на прибуток підприємств – 13,3%, ПДФО – 12,4% надходжень. Обсяги та динаміка надходження прямих та непрямих податків до Державного бюджету України відображено у табл. 1.2.

*Таблиця 1.2*  
**Динаміка податкових надходжень до Державного бюджету України** (млн грн)

Види	Податки	Роки			Темп приросту 2021 до 2019 рр, %
		2019	2020	2021	
Непрямі податки	ПДВ	378690,2	400600,1	536489,2	141,7
	Акциз	123357,9	138296,2	162451,2	131,7
	Мито	30086,0	30460,5	38177,2	126,9
Прямі податки	ПДФО	109954,0	117281,3	137555,2	125,1
	ППП	107086,3	108695,0	147751,7	137,9
	Інші податки	3855,0	3306,2	3916,5	101,6

*Джерело : складено на основі [2;3].*

Аналізуючи дані табл.1.2, необхідно зазначити, що надходження абсолютно всіх видів податків мають тенденцію до збільшення. Так, щодо непрямих податків, то протягом досліджуваного періоду найбільше зросли надходження податку на додану вартість, а саме на 41,7% з 378690,2 млн грн. у 2019 році до 536489,2 млн грн. у 2021 році. Серед прямих податків найбільший приріст прослідковується по податку на прибуток підприємств, який за досліджуваний період збільшився більше, ніж на третину і в 2021 році забезпечив 147751,7 млн грн. надходжень. Не дивлячись на те, що рівень тіньової економіки в країні є досить високим, обсяг надходжень даного податку до бюджету зростає, що свідчить про посилення контролю за своєчасністю і повнотою сплати податку та стимулювання платників до сплати за допомогою пільг [4].

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити висновки про те, що податкові надходження відіграють вирішальну роль у формуванні бюджету. Водночас, фіскальне значення прямих і непрямих податків залежить від напрямків податкової політики держави на відповідному етапі розвитку, оскільки податки є основним фактором впливу на господарську діяльність компанії, та держави в цілому, вони впливають на всі галузі економіки.

**Список використаних джерел:**

1. Кужелев М. О., Житар М. О. Особливості формування державної фінансової політики в умовах європейської інтеграції України. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2015. Вип.2. С. 154–163.
2. Статистичний збірник Міністерства фінансів «Бюджет України -2020». URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>
3. Міністерство фінансів України. Доходи держбюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>
4. Тітенко З.М., Ворона А.В. Аналіз податкових надходжень в системі доходів бюджету України. Економіка та суспільство. Фінанси, банківська справа та страхування. 2021. Вип.33. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/923/885>